

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
Національний університет охорони здоров'я України
імені П. Л. Шупика

**ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ
СУСПІЛЬНИМ РОЗВИТКОМ В УМОВАХ
КРИЗ ТА ПІСЛЯКРИЗОВОГО
ВІДНОВЛЕННЯ**

МАТЕРІАЛИ
науково-практичної конференції за
міжнародною участю

21 листопада 2024 р.

Київ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
Національний університет охорони здоров'я України
імені П. Л. Шупика
Інститут післядипломної освіти
Кафедра публічного управління, адміністрування
та соціальної роботи

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНИМ РОЗВИТКОМ
В УМОВАХ КРИЗ ТА ПІСЛЯКРИЗОВОГО
ВІДНОВЛЕННЯ

МАТЕРІАЛИ
науково-практичної конференції за міжнародною участю
21 листопада 2024 р.

Київ 2024

УДК 351

Схвалено рішенням вченої ради Інституту післядипломної освіти
НУОЗ України імені П. Л. Шупика
(протокол № 10 від 11 грудня 2024 р.)

Проблеми управління суспільним розвитком в умовах криз та післякризового відновлення: матеріали наук.-практ. конф. За міжнар. участю / за заг. ред. Л. М. Мельничук, М. В. Кравченко; ПО НУОЗ України імені П.Л.Шупика (м. Київ, 21 лист. 2024 р.). Київ, 2024. 218 с.

Матеріали науково-практичної конференції містять короткий зміст результатів досліджень студентів, аспірантів, науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України та Польщі:

Житомирський державний університет імені Івана Франка,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Київський університет інтелектуальної власності та права
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького
Маріупольський державний університет
Національний університет «Львівська політехніка»;
Національний університет оборони України
Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика,
Національний університет цивільного захисту України
Рівненський державний гуманітарний університет
Хмельницький національний університет
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Університет Комісії національної освіти в Кракові

Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, правильність фактів і посилань несуть автори матеріалів.

© Автори доповідей, 2024

© Інститут післядипломної освіти, 2024

© Національний університет охорони здоров'я України імені П.Л.Шупика, 2024

ЗМІСТ

ПАРАДИГМА АНТИКРИЗОВОГО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Дубич Клавдія Василівна МЕХАНІЗМИ АНТИКРИЗОВОГО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ГАЛУЗЗЮ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ	11
Глухенький Марк Юлійович НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТА РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В КРИЗОВИХ УМОВАХ	14
Зелінська Марина, Пузько Сергій ВПРОВАДЖЕННЯ БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ВУГЛЕЦЕВИМИ КРЕДИТАМИ В УКРАЇНІ	18
Мала Ярослава Володимирівна МОТИВАЦІЯ ЯК МЕТОД ПОСИЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ	20
Остапенко Дарина Олексіївна ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНИМ РОЗВИТКОМ В УМОВАХ КРИЗ ТА ПІСЛЯКРИЗОВОГО ВІДНОВЛЕННЯ	23
Рущенко Євген Васильович ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНТИКРИЗОВОГО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	27
Савичук Олег Олександрович ЕФЕКТИВНІСТЬ ТИМЧАСОВИХ СЛІДЧИХ КОМІСІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ	30

Тюріна Діна Миколаївна 35
ІНКЛЮЗИВНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ
ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ

**ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ТА ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ
СУСПІЛЬНИМ РОЗВИТКОМ У ВОЄННИЙ ТА
ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД**

Атаманов Євгеній Сергійович 39
ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ГУМАНІТАРНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

Береш Юрій Юрійович, Решетніков Юрій Євгенович 42
ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО
УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Бутрик Віталій Вікторович 46
ДЕРЖАВА ЯК ГАРАНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ
ПРАВ ЛЮДИНИ

Зорін Андрій Олександрович 48
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВОЇ
МІГРАЦІЇ

Коцюк Олександра Олександрівна 51
ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ПРАКТИЧНІ СТРАТЕГІЇ
ЗАПОБІГАННЯ ТА КОРЕКЦІЇ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ
КРИВДНИКА В УМОВАХ ВІЙНИ.

Крикливець Руслан Мирославович 57
ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ВІДПОЧИНОК В
УМОВАХ ДІЇ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Купрійчук Василь Михайлович ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ДОБУ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (1917-1920 рр.): ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	61
Кучинська Яна Олександрівна ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	66
Михайлюк Інна Іванівна АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	69
Мураш Віталій Валерійович ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ПРОЦЕСИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ	74
Огар Ніна Володимирівна МЕДИЧНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА БЕЗПЕЧНІ ТА НЕШКІДЛИВІ УМОВИ НАВЧАННЯ	78
Самійленко Віталій Сергійович ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР	81
Семененко Артем Олександрович НАЦІОНАЛЬНА ОСВІТА ЯК ОСНОВА ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ	85

Сергієнко Олена Олександрівна КУЛЬТУРА ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	89
Упир Надія Олександрівна. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ КУЛЬТУРИ	92
Упир Наталія Олександрівна ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ	95
Усиченко Наталія Павлівна ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОBOB'ЯЗКІВ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	98
Шалений Олександр Михайлович СУТНІСТЬ ІДЕНТИЧНОСТІ ЯК СОЦІАЛЬНОГО І ГУМАНІТАРНОГО ФЕНОМЕНА	104
Шевченко Ярослав Олександрович ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	107
ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА ТА ІНСТИТУЦІЇ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ	
Бобак Андрій Іванович РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВІДНОВЛЕННІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД	110
Кривенко Наталія Миколаївна УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ МЕТОДІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЯКОСТІ ПЕРВИННОЇ МЕДИКО-САНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ	115

Мединська Ганна Адамівна ПЛАНУВАННЯ СІМ'Ї В УКРАЇНІ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ	121
Пастушенко Ірина Петрівна ОСОБЛИВОСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЯПОНСЬКОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ МЕДИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ	124
Пожевілова Алла Анатоліївна АКТУАЛЬНІ КАДРОВІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ДОПОМОГИ В МЕЖАХ ГОСПІТАЛЬНИХ КЛАСТЕРІВ	128
Шимечко Орест Степанович ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МЕДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ЧАСУ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-НОРМАТИВНІ АСПЕКТИ	132
Ярошович Володимир Іванович ПРОЕКТНЕ УПРАВЛІННЯ В ОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ	137
СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	
Балабан Олександр Миколайович АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ: ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ	141
Боровський Сергій Петрович ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	146

Васильєва-Халатникова Марина СКЛАДОВІ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	150
Глоба Артем Миколайович НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ВОЄННОГО СТАНУ	153
Голубчиков Василь Михайлович. СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ ЯК ФАКТОР СУСПІЛЬНОГО СПОКОЮ	158
Гораль Олександр Олексійович СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІСЛЯ ПОВЕРНЕННЯ ДО ЦИВІЛЬНОГО ЖИТТЯ	161
Данилюк Катерина Володимирівна. ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	166
Коляда Сергій Михайлович ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ	169
Кравченко Мілена В'ячеславівна, Прілепіна Тетяна Юріївна СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ	174
Kryvachuk Liudmyla УКРАЇНСЬКІ БІЖЕНЦІ У РІЗНИХ КРАЇНАХ: СОЦІАЛЬНІ ВИПЛАТИ, ОПЛАТА ПРАЦІ ТА РІВЕНЬ ДОПОМОГИ (ПОЛЬЩА, НІМЕЧЧИНА, ІТАЛІЯ, ВЕЛИКА БРИТАНІЯ)	178

Лагода Оксана Вікторівна СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	186
Левчук Ірина Богданівна СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.	190
Мельничук Лариса Михайлівна ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ БАГАТОРІВНЕВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ	193
Михальчук Василь Миколайович. КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ НАСЕЛЕННЮ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ	198
Назарова Еліна Герардівна ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ЯКОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ	201
Нечипорук Любов Іванівна СУЧАСНИЙ СТАН РЕФОРМ В СИСТЕМІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ЯК ФАКТОР УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	205
Пінчук Катерина Василівна ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПОДОЛАННЯ ВІДЧУТТЯ САМОТНОСТІ У ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ	209
Поліщук Ірина Петрівна ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ	215

ПАРАДИГМА АНТИКРИЗОВОГО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

МЕХАНІЗМИ АНТИКРИЗОВОГО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ГАЛУЗЬОЮ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Дубич Клавдія Василівна

професор кафедри управління охороною здоров'я
Національного університету охорони здоров'я імені П.Л.Шупика,
доктор наук з державного управління, професор

Сучасний стан розвитку галузі охорони здоров'я характеризується нестійкою політичною та соціально-економічною системами в умовах військової агресії. Реформи, які були розпочати в галузі охорони здоров'я призупинені в зв'язку з першочерговою необхідністю медичного обслуговування військовослужбовців, які боронять незалежність та суверенітет нашої держави та мирного населення, яке потрапляє під бомбардування, яке здійснює агресор. Всі ці чинники стали причиною соціально-економічної кризи в галузі охорони здоров'я.

Розвиток соціально-економічної кризи в галузі охорони здоров'я характеризується стійкими тенденціями, щодо зниження фінансування, платоспроможності пацієнтів, а також наявності незадовільних величин ряду показників, що визначаються рівнем фінансового та ресурсного забезпечення, медичного обслуговування, станом громадського здоров'я населення, епідеміологічним станом та нестабільністю розвитку економіки України[1].

Аналізуючи сучасну ситуацію яка склалася в галузі охорони здоров'я ми визначили значимі негативні умови, що призвели до кризи:

політична, економічна і фінансова нестабільність;

високі темпи інфляції;
криза платежів, які торкаються як самого бюджету при оплаті

держзамовлення, при якому усе більше число медичних закладів попадає в зону ознак реорганізації або банкрутства, визначених законом;

недостатній рівень підготовки і відсутність досвіду роботи в ринкових умовах у менеджерів галузі охорони здоров'я, відсутність ефективної організаційної системи управління, орієнтованої на самостійне функціонування підрозділів кластерних медичних закладів в конкурентних умовах;

значна кількість медичних закладів, установ та підприємств, у яких основні засоби мають дуже високий ступінь фізичного і морального зносу;

руйнування мережі медичних закладів під час бомбардування та окупації територій;

високий рівень міжнародної міграції медичних працівників в період військової агресії [2].

Наявність кризового стану спричинила руйнування існуючого механізму управління як всією галуззю охорони здоров'я так окремих її регіонів і має загальнодержавний та регіональний характер прояву і наслідків. Така ситуація в галузі охорони здоров'я вимагає проведення негайних заходів для подолання негативних тенденцій в діяльності, в короткостроковій перспективі, щоб зберегти насамперед кадрову та матеріально-технічну основу для продовження медичного обслуговування військовослужбовців в умовах військових дій так і цивільного населення при зниженні їх платоспроможності і дефіциті матеріально-ресурсного забезпечення, і так як сьогодні ми не можемо орієнтуватись на дату закінчення війни, тому необхідно виявлену кризу на всіх її рівнях та масштабах врегульовувати всіма доступними механізмами, тому що з кожним днем вона буде мати тенденцію до поглиблення охоплюючи нові напрями діяльності галузі охорони здоров'я [2].

Антикризове управління в галузі охорони здоров'я передбачає створення нової системи управління, визначення нових механізмів управління галуззю охорони здоров'я на короткий проміжок часу, зосереджуючи увагу на протидії розвитку кризи,

тому що не завжди звичайні засоби впливу дають необхідний ефект у передкризовій або кризовій ситуації. Головне завдання антикризового управління в галузі охорони здоров'я - це напрацювання найменш ризикових управлінських рішень, які б дали змогу досягти поставленої мети та результату з оптимальними ресурсами та при мінімальних негативних наслідках. [4].

Дослідивши механізми антикризового публічного управління галуззю охорони здоров'я можна зробити наступні висновки.

В цілому антикризове управління в галузі охорони здоров'я в умовах військової агресії можна визначити, як процес застосування форм, методів, інструментів, процедур та механізмів спрямованих на ефективну взаємодію Міністерства охорони здоров'я України, його мережі госпітальних округів, кластерних медичних закладів, структурних підрозділів між собою та зовнішнім середовищем, з метою створення умов для подолання негативних тенденцій в діяльності в короткостроковій перспективі і сприяючих відновленню якісного медичного обслуговування населення, забезпечення матеріально-ресурсної бази та соціально-економічному оздоровленню кадрового забезпечення і застосування інноваційних механізмів подолання кризи.

Список використаних джерел:

1. Антикризове управління національною економікою: монографія / [І. Малий, І. Радіонова, Л. Ємельяненко та ін.] / за заг. ред. І. Малого. К.: КНЕУ, 2017. 368 с.

2. Короленко В.В., Юрочко Т.П. Кадрова політика у сфері охорони здоров'я України в контексті європейської інтеграції. К., 2018. 104 с.

3. Остробрамська С.Г. Сфера охорони здоров'я в період пандемії: управлінський аспект. Л.: «Львівська брама», 2020. 235 с.

4. Тюріна Н.М. Антикризове управління: навч. посіб. / Н.М. Тюріна, Н.С. Кравацька, І.В. Грабовська. К.: «Центр учбової літератури», 2012. 448 с.

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТА РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В КРИЗОВИХ УМОВАХ

Глухенький Марк Юлійович

здобувач вищої освіти Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика, м. Київ

В умовах глобалізації, технологічних змін та зростаючої конкуренції, які створюють нові виклики для ринку праці, соціальне партнерство є ефективним інструментом адаптації до цих змін та забезпечення стабільності на ринку праці.

Важливість соціального партнерства ще більшою мірою посилюють повномасштабне вторгнення росії на територію України та його наслідки для економіки та соціальної сфери, подолання кризи та відновлення економіки.

Крім того, діалог між роботодавцями, працівниками та державою є необхідним для забезпечення балансу інтересів усіх сторін, сприяє покращенню умов праці, підвищенню задоволеності працівників та зростанню продуктивності праці.

Соціальне партнерство також є важливим інструментом для попередження соціальних конфліктів та забезпечення соціального миру. Через діалог та співпрацю можна досягти компромісів та уникнути протистояння.

Водночас у практиці регулювання соціально-трудова відносин активно використовується термін «соціальний діалог», нормативне визначення якого надається у Законі України «Про соціальний діалог в Україні» [2], а саме як процес визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу, які представляють інтереси працівників, роботодавців та органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, з питань формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних

відносин. При цьому соціальний діалог є лише однією із форм соціального партнерства між представниками держави, роботодавців і працівників та являє собою більш досконалу модель соціального партнерства, оскільки включає можливість розробки заходів попереджувального характеру щодо недопущення соціальних конфліктів.

Крім того, соціальний діалог є дієвим механізмом узгодження протилежних інтересів його учасників, своєрідним майданчиком для конструктивної взаємодії усіх сторін-учасників з метою досягнення важливих спільних суспільно-значущих цілей. Так, успішні практики соціального діалогу мають потужний потенціал до розв'язання важливих економічних та соціальних завдань. Серед яких:

- активізація взаємодії між сторонами соціально-економічних відносин на усіх рівнях;
- стимулювання до ефективного управління;
- демократизація соціально-економічних відносин;
- досягнення соціального компромісу між заінтересованими сторонами в суспільстві;
- генерування системи договірної економіки;
- формування стабільного і справедливого суспільства;
- просування соціального миру;
- забезпечення економічної стабільності і прогресу [3; 4].

До основних компонентів у структурі соціального діалогу належать його сторони і суб'єкти, рівні, форми та предмет. Зокрема, сторонами та суб'єктами соціального діалогу є представники різних за інтересами сторін – працівники та профспілки, роботодавці та об'єднання роботодавців, держава та органи державної влади, територіальна громада та органи місцевого самоврядування. Предметом соціального діалогу виступають соціально-трудові та соціально-економічні відносини. Соціальний діалог може здійснюватися на міжнародному, національному, галузевому, регіональному та локальному рівнях. Серед форм соціального діалогу: обмін інформацією, консультації, переговори, укладання договорів і, відповідно, контроль за виконання домовленостей, урегулювання конфліктів. Разом із тим, практика формування та розвитку соціального діалогу в Україні, як і в більшості країн світу,

засвідчує вирішальну роль ведення колективних переговорів з укладення колективних договорів та угод. Колективний договір є не лише невід'ємним елементом, а й результатом соціального діалогу. Він розглядається як індикатор спроможності соціальних партнерів та ефективності соціального діалогу [2].

Аналіз сучасної вітчизняної практики соціального діалогу демонструє, що Україна має необхідне нормативно-правове підґрунтя для розбудови національної системи соціального діалогу, однак його застосування залишається суперечливим і малоєфективним.

До характерних ознак деформованості національної системи соціального діалогу слід назвати такі:

- складна і громіздка структура: чотири рівні соціального діалогу вважаються обов'язковими і всі вони повинні бути однаково розвиненими і чітко ієрархічно підпорядкованими. Однак така структура позбавляє вітчизняну систему соціального діалогу багатьох переваг, властивих найбільш ефективним моделям соціального діалогу країн ЄС;

- неефективність, формальність й невиконання колективних угод і договорів, порушення соціально-трудових прав та інтересів працівників, які значно почастишали з часу повномасштабного вторгнення росії на територію України;

- невинне зниження рівня охоплення штатних працівників колективними договорами. Навіть до початку воєнного стану такими договорами було охоплено лише 38,8% від загальної кількості працівників,

- значне поглиблення міжрегіональних диспропорцій щодо стану охоплення працівників колективними договорами внаслідок збройної російської агресії;

- тривала дисфункціональність окремих органів соціального діалогу, а саме Національної тристоронньої соціально-економічної ради, яка має бути основним майданчиком для комунікацій в трикутнику уряд-профспілки-роботодавці [3; 4].

Наявність проблем засвідчує необхідність та невідкладність удосконалення системи соціального діалогу в Україні, в тому числі з урахуванням європейського досвіду.

Незважаючи на різноманітність наявних моделей європейського соціального діалогу загальний його контекст полягає в тому, що соціальні партнери відкриті до діалогу з іншими акторами в суспільстві з метою розширення перспектив для об'єднання різних груп соціальних інтересів і розбудови суспільної злагоди, а також сприяння виробленню та реалізації антикризових рішень. Виявлено також, що найвищі показники соціального й економічного розвитку в їх гармонійному поєднанні забезпечують національні системи соціального діалогу країн, у яких добре розвинений галузевий соціальний діалог та соціальний діалог на рівні підприємства [1].

Відповідно використання технологій добровільних багатосторонніх ініціатив має стати наріжним каменем соціального діалогу в Україні.

При цьому розвитку вітчизняної системи соціального діалогу сприятиме виконання таких першочергових завдань, як:

- посилення взаємодії органів державної влади та громадськості під час підготовки і виконання державних рішень, забезпечення прозорості державної політики й розвитку інституту громадських консультацій з питань регулювання соціально-трудова відносин;

- сприяння розвитку галузевого соціального діалогу та соціального діалогу на рівні підприємства як найбільш дієвого та результативного в забезпеченні регулювання соціально-економічних та трудових відносин;

- здійснення комплексу заходів для посилення ролі колективно-договірної складової соціального діалогу у регулюванні трудових відносин з урахуванням європейського досвіду та стандартів ЄС.

Список використаних джерел:

1. В ЄС підписали декларацію про соціальний діалог: до чого слід прагнути Україні? / Український союз промисловців і підприємців. [URL:https://uspp.ua/news/actual/2018/v-yes-pidpysaly-deklaratsiiu-pro-sotsialnyi-dialoh-do-choho-slid-prahnuty-ukraini](https://uspp.ua/news/actual/2018/v-yes-pidpysaly-deklaratsiiu-pro-sotsialnyi-dialoh-do-choho-slid-prahnuty-ukraini)

2. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23 грудня 2010 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>

3. Стан соціального діалогу в Україні та позиції соціальних партнерів. Н. Гостева, П. Тулей, В. Давиденко, О. Шубін, В. Приходько. 2021. URL: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/18189-20210903.pdf>

4. Формування соціального діалогу в сучасних умовах: світовий досвід та українська практика. Київ. НІСД, 2011 <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/gromadyanske-suspilstvo/formuvannya-socialnogo-dialogu-v-suchasnikh-umovakh-svitoviy>

ВПРОВАДЖЕННЯ БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ВУГЛЕЦЕВИМИ КРЕДИТАМИ В УКРАЇНІ

Марина ЗЕЛІНСЬКА,

к.політ.н., доцент,

доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Маріупольський державний університет

Сергій ПУЗЬКО,

доктор філософії,

магістр «Менеджмент міжнародних інфраструктурних проєктів»,
Маріупольський державний університет

Проблема управління вуглецевими кредитами є важливим інструментом для скорочення викидів парникових газів і боротьби зі зміною клімату. Ця тема набула особливої актуальності в умовах сучасних екологічних викликів, які вимагають ефективних інноваційних рішень. Ринок вуглецевих кредитів, створений у межах Кіотського протоколу і розвинутий за допомогою Паризької угоди, стикається з численними проблемами, такими як непрозорість, складність обліку і недостатня ефективність існуючих механізмів.

Інтеграція блокчейн-технологій у цей ринок має значний потенціал для розв'язання зазначених проблем. Блокчейн забезпечує прозорий і безпечний облік операцій, мінімізує ризики шахрайства і підвищує довіру до екологічних ініціатив. Для України, яка перебуває у процесі післявоєнного відновлення, впровадження цієї

технології є можливістю для створення ефективної системи управління вуглецевими кредитами, що сприятиме інтеграції країни в міжнародні екологічні ініціативи.

Дослідження включає аналіз історії розвитку ринку вуглецевих кредитів, оцінку недоліків існуючих підходів і розробку моделі на основі блокчейн-технологій, адаптованої до потреб України. Основна увага приділяється підвищенню прозорості, зменшенню витрат на адміністрування і стимулюванню інвестицій у зелені проєкти.

Висновки дослідження свідчать про значні переваги блокчейн-технологій у контексті екологічного управління. Запропонована модель сприятиме розв'язанню глобальних екологічних проблем, підвищенню економічної ефективності ринку вуглецевих кредитів і залученню міжнародних інвесторів до України.

Оскільки сталий розвиток є важливим пріоритетом для сучасного світу, розробка та впровадження інноваційних підходів, таких як блокчейн, забезпечує не лише вирішення екологічних проблем, а й зміцнення позицій України на міжнародній арені.

Висновки:

1. Блокчейн-технології забезпечують прозорість і зменшують витрати на адміністрування ринку.

2. Інтеграція цих технологій стимулює розвиток екологічних інновацій і зелених проєктів.

3. Впровадження запропонованої моделі сприятиме глобальній інтеграції України у світові екологічні ініціативи.

Ключові слова: блокчейн, вуглецеві кредити, екологічне управління, Україна, сталий розвиток.

Список використаних джерел:

1. Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change. (1997). [Офіційний документ].

2. Paris Agreement. United Nations. (2015).

3. Nakamoto, S. (2008). Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System.

4. Tapscott, D., & Tapscott, A. (2016). Blockchain Revolution: How the Technology Behind Bitcoin is Changing Money, Business, and the World. Penguin Random House.

5. World Bank. (2021). State and Trends of Carbon Pricing.
6. Peterson, K. (2022). Blockchain-based Carbon Credits Management. International Journal of Environmental Science, 15(3), 45-52.

МОТИВАЦІЯ ЯК МЕТОД ПОСИЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Мала Ярослава Володимирівна

здобувачка вищої освіти Національного університету охорони
здоров'я України імені П. Л. Шупика,
м. Київ

Складна політична та соціально-економічна ситуація в українському суспільстві в умовах повномасштабної війни посилює вимоги до діяльності органів державного управління, вимагає підвищення ефективності та результативності їх діяльності задля забезпечення обороноздатності країни та проведення в країні відповідних реформ, який потребує набуття статусу кандидата в члени на вступ до Європейського Союзу. Відомо, що ефективність роботи будь-якої організації залежить не лише від якісно розроблених планів й організації роботи, а, перш за все, від самих людей, їх працездатності, ініціативності та наполегливості в реалізації цих планів, які потребують відповідної мотивації.

Висока плінність кадрів, особливо молодих і висококваліфікованих спеціалістів, низька продуктивність та якість прийняття рішень в органах виконавчої влади є наслідками слабкої мотивації проходження державної служби, що негативно відбивається на результативності діяльності державної служби в цілому. Тому одним із шляхів досягнення високої ефективності функціонування органів державного управління є використання функції мотивації, що дозволить підвищити зацікавленість у державних службовців працювати ініціативно й активно, розкривати та реалізовувати свій потенціал в ім'я держави та служіння народу України.

Проблеми мотивації існують у будь-яких організаціях і залежать тільки від психологічних особливостей людей. Основними проблемами та недоліками організації мотивації професійної діяльності в органах виконавчої влади є: відсутність залежності кар'єрного зростання від результатів навчання або підвищення кваліфікації та чіткого процесу службової кар'єри, існування загрози звільнення з посади в результаті зміни правлячої еліти, низький соціальний статус і престиж звання державного службовця. Використання методів мотивації в органах державної служби є обмеженим, служба управління персоналом практично не займається методичною допомогою лінійним керівникам з вироблення та застосування методів мотивації.

При застосуванні мотиваційних прийомів у державному управлінні необхідно враховувати: більший ступінь складності управління, який враховує різне ставлення до працівників з різною продуктивністю; крім внутрішніх, індивідуальних факторів мотивації, акцентувати увагу на доцільному застосуванні зовнішніх факторів, які в дослідженні показані як домінуючі ініціатори зовнішнього прояву внутрішньої волі до роботи працівників в органах державного управління; крім фінансових і нефінансових вигод (нагороди і визнання, складні завдання), повага до потреб співробітників, які не пов'язані з роботою (сім'я, відпустки, міжособистісні відносини, можливості особистісного розвитку і додаткового навчання тощо).

Наголошення та оцінка сильних сторін, талантів та внеску співробітників (мотиваційні засоби, властиві окремим особам) та введення ступеня автономії працівників та ступеня контролю за виконанням, що обов'язково врівноважує типи завдань, цілей, а також людей. Безперервне формування трудової етики, яка пов'язана з культурою і впливає на мотивацію, а також просування культури праці в напрямку створення нової цінності, яка виправдовує досягнуту заробітну плату.

Позитивно впливають на мотивацію працівників інструменти коучингу в державній системі управління персоналом, формуючи стійку внутрішню мотивацію та ініціативу щодо вдосконалення робочого процесу та досягнення кращих результатів.

Компаративний аналіз зарубіжного досвіду мотивації професійної діяльності персоналу органів державної влади дозволив виявити переваги вітчизняної системи мотивації, низка заходів якої спрямовані на заохочення та винагородження довготривалого проходження державної служби, а саме: надання додаткової оплачуваної відпустки, матеріальної допомоги на оздоровлення, допомоги при виході на пенсію та на вирішення соціально-побутових питань.

Крім того, інформаційна мотивація – це компонент стратегічної мотивації, що забезпечує процес стимулювання, пов'язаний із задоволенням інформаційних потреб об'єкта, а саме отримання, аналізу, поширення інформації, а також нівелювання можливостей інформаційного вакууму, маніпулювання та приховування інформації щодо суспільно важливих подій. У цьому випадку інформація представляється як цінність, продукт, ресурс. До видів інформації належать довідкова, наукова, стратегічна, аналітична інформація тощо.

Для керівників всіх організацій головною метою є підвищення мотивації учасників процесу реалізації стратегії всіма можливими способами. Що стосується якісного розширення, то слід зазначити, що робота з тими, хто займається реалізацією стратегії, повинна вестися безперервно і головною метою є збільшення частки мотивацій кожного з учасників.

Підвищення соціальної чи політичної мотивації взаємодії громадськості та органів публічної влади пов'язане насамперед з рівнем довіри до цього органу. Саме тому постають питання демократизації державного управління, забезпечення відкритості та прозорості влади, а також верховенства права.

Список використаних джерел:

1. Карпа, М (2022). Гуманізація державного управління в умовах трансформаційних процесів: європейський досвід для України / Баштанник В., Гончарук Н., Заяць Д., Рагімов Ф., Бойко Н., Карпа М. Ad Alta: Журнал міждисциплінарних досліджень, 12(1), XXV, 60-66.
http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120125/papers/A_09.pdf

2. Khoshnevis, H. T. (2016). The Motivation System in a Governmental Organization. *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 230(2016) 212-218

3. Perry, J. a. (1990). The Motivational Bases of Public Service. *Public Administration Review*.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНИМ РОЗВИТКОМ В УМОВАХ КРИЗ ТА ПІСЛЯКРИЗОВОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Остапенко Дарина Олексіївна,

здобувачка вищої освіти Київського університету інтелектуальної
власності та права Національного університету

«Одеська юридична академія»,

м. Київ

У ХХІ столітті, у зв'язку з інтенсифікацією глобалізаційних процесів в усіх сферах суспільного життя: від політики та економіки до екології, перед світовою спільнотою постали нові виклики, які й обумовлюють необхідність ефективного управління в умовах нестабільності.

Питанням дослідження особливостей антикризового управління у різних сферах господарювання в умовах криз присвячені праці вітчизняних науковців, серед яких Д. Демченко, Т. Носова, К. Жадько та О. Калмиков [1], І. Поворознюк та В. Будзінський [2], Г. Капінос та К. Ларіонова [3]. Існуючі дослідження акцентують увагу на економічних аспектах криз, проте соціальні, політичні та екологічні наслідки залишаються недостатньо вивченими. Необхідно поглибити розуміння взаємозв'язку між різними типами криз та їх впливом на суспільство.

Метою дослідження є ідентифікація проблем управління суспільним розвитком в умовах криз та посткризового відновлення.

Науковці ідентифікують кризу, як складний, динамічний процес, що характеризується нестабільністю, невизначеністю й ризиками та виокремлюють такі їх типи: економічні, соціальні, політичні, екологічні, техногенні та ін.

Кризи можуть виникати внаслідок різних чинників, серед яких ендегенні, такі як політична нестабільність, економічні диспропорції тощо та екзогенні – глобальні кризи, природні катаклізми та т.п. Розвиток кризи проходить кілька стадій: зародження, загострення, пік, спад. На кожній стадії використовують ефективно у даній ситуації управління: ситуаційне, стратегічне тощо.

З метою формування стратегії управління необхідно ідентифікувати проблемне поле (виявити першопричину появи кризи), зібрати, систематизувати, верифікувати та структурувати максимально повний масив інформації та здійснити її науково обґрунтований системний аналіз.

У ході ідентифікації проблемного поля необхідно виявити тип проблеми (економічна, соціальна, політична, екологічна, проблема управління, інституційна прогалина, технологічний розрив, психологічні чинники чи міжнародні виклики) та ґрунтовно описати першопричини виникнення та її особливості.

З метою передбачення виникнення кризових ситуацій необхідно використовувати ефективні механізми антикризового управління, серед яких розробка антикризових заходів, формування резервних фондів, диверсифікація господарської діяльності, хеджування ризиків, страхування ризиків та ін. (рис.1)

Дієвими є механізми:

– розвитку соціальної відповідальності бізнесу – Концепцією реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально-відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року [4] передбачено провадження сучасних механізмів взаємодії держави та бізнесу, бізнесу та суспільства, які забезпечать сталий економічний державний розвиток;

– формування засад соціальної згуртованості шляхом підтримки соціально вразливих груп населення, розвитку волонтерського руху, пропагування толерантності та взаємоповаги.

– цифровій трансформації шляхом упровадження електронного урядування, розвитку цифрової інфраструктури, технологічного підприємництва, модернізації державної політики щодо формування інформаційної безпеки в умовах діджиталізації та підвищення цифрової грамотності населення [5];

Рис. 1. Механізми антикризового управління

– міжнародного співробітництва, який сприяє обміну досвідом та залученню міжнародної допомоги.

Стратегія антикризового відновлення повинна передбачати заходи:

– швидкого відновлення економіки;

- соціальної реінтеграції, зокрема й шляхом сприяння психологічному відновленню громадян після емоційного чи професійного вигорання;
- посилення ролі громадянського суспільства шляхом залучення громадських організацій до розробки базових положень державної політики;
- подальшого вдосконалення механізмів публічно-приватного партнерства.

У процесі розробки Стратегій антикризового управління необхідно враховувати, що кризи формують передумови для впровадження інновацій, створення нових бізнес-моделей, зміни парадигми розвитку та об'єднанню зусиль міжнародних організацій для подолання глобальних проблем.

Список використаних джерел

1. Демченко Д. А., Носова Т. І., Жадько К.С., Калмиков О. В. Зміст економічних криз та їх вплив на формування та розвиток кадрового потенціалу підприємств. Центральнотраїнський науковий вісник. Економічні науки, 2023, вип. 10(43). С. 62-70. DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2023.10\(43\).62-70](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2023.10(43).62-70).
2. Поворознюк І., Будзінський В. (2023). Формування програм антикризового управління на підприємствах індустрії гостинності під час криз. Економіка та суспільство, (55). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-80>.
3. Капінос Г., Ларіонова К. (2023). Проблеми управління сталим розвитком України в умовах війни. Modeling the development of the economic systems, (1), 93-103. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-7-13>.
4. Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#Text>.
5. Valentyn Diachenko, Nataliia Diachenko (2024). Features of the state policy regarding the formation of the information security in the

conditions of digitalization. International security studios: managerial, technical, legal, environmental, informative and psychological aspects. International collective monograph. Volume I. NMBU, Research and Education. 700 p. P.549-572. <https://zenodo.org/records/10832626>.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНТИКРИЗОВОГО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Рущенко Євген Васильович

здобувач третього (наукового) рівня вищої освіти Національного
університету охорони здоров'я України
імені П.Л.Шупика,
м.Київ, Україна

Системні і екзистенційні виклики, які постали перед Україною останніми роками обумовлюють необхідність і своєчасність розробки і впровадження нових антикризових стратегій, які складають парадигму антикризового публічного управління в цілому. Цей процес вимагає розробки багатьох відповідних технологій, спеціальних програм і заходів, а також планів їх впровадження в систему державного і публічного управління, оптимізації взаємовідносин між всіма учасниками процесу управління на всіх ланках, такими як влада, державні служби, бізнес середовище, громадські організації, тощо. В той же час кризові явища потребують детального планування всіх перелічених заходів в умовах ресурсних та людських обмежень, а також адаптації існуючих сталих процесів в публічному управлінні до умов, що склалися.

Виявлення проблем, пов'язаних з кризовими явищами, їх класифікація, упорядкування і аналіз з подальшим використанням цих результатів в теоретичному, а потім і практичному застосуванні антикризових специфікацій в реформах і реорганізаціях органів

публічного управління та адміністрування а також функцій які вони виконують, мають стати чіткою і цілеспрямованою діяльністю, направленою на подолання усіх викликів і наслідків цих явищ. А завдяки відкритим, публічним і демократичним принципам формування і функціонування як державних органів, так і органів місцевого самоврядування ця парадигма і технології антикризового управління мають стати основою для впливу і зразком для створення умов подолання кризових явищ в окремих групах, регіонах, бізнес і громадських осередках, с залученням широких верств населення в усіх територіальних громадах.

Узагальнене поняття антикризового управління в економіці чітко сформульовано у роботі Іванюти С.М. [1]. Антикризове управління – це система організаційно-економічних заходів з діагностики, попередження, нейтралізації і подолання кризових явищ та причин їх виникнення в економічних системах на всіх рівнях економіки. Саме такі базові принципи можуть використовуватися і в системі публічного управління.

Структуризація і детальний аналіз всіх складових кризових явищ в управлінні [2] дає можливість сформулювати його парадигму і використовувати її в процесі розробки і втілення антикризового публічного управління.

Кризові явища в публічному управлінні можна класифікувати як інклюзивну форму політичної системи в особливий період. Органи державної влади, суспільство переходить в нестабільну форму, що може супроводжуватись зникненням балансу між політичними інституціями, падінням керованості як соціально-економічним так і управлінськими процесами в суспільстві, і як результат на можливість органів державного і публічного управління проводити політику і керувати всіма процесами в державі і в окремих громадах звичайними методами і в звичайний спосіб.

Кризові явища і в цілому криза публічного і державного управління розвивається зазвичай поступово [3], від нечисельних

конфліктів в суспільстві, які на перший погляд виглядають як суто політичне протистояння, через більш глибокий розвиток конфліктних ситуацій, які здебільшого вже не піддаються політичному врегулюванню і стають дедалі некерованим, до загострення кризи, яке в деяких випадках приводить до повної втрати керованості соціально-політичним життям суспільства і навіть можливим розпадом самої систем управління як такої.

Саме вчасно розроблена і впроваджена стратегія антикризового управління, з чіткими наративами, поетапною програмою реалізації і контролю являє собою найважливіший функціонал державної влади і органів публічного управління. Невміння своєчасно реагувати, контролювати і направляти в потрібне русло суспільне незадоволення, політичні процеси і інші кризові процеси є похідною від відсутності сталої стратегії антикризового управління. Усі управлінські інституції, кожна на своєму рівні і в межах своїх компетенцій мають встановлювати норми і правила за якими можливо досягнути вирішення конфліктних ситуацій в суспільстві і врегулювати некоректні процеси, викликані кризовими явищами [4]. Подальші етапи подолання кризи можна описати як легітимізацію встановлених правил за допомогою введення відповідальності за їх виконання і подальшим ослабленням конфліктної складової політичної кризи.

В усіх процесах допустимо втручання адміністративних органів для запобігання загроз інтересам суспільства, контролю за безпекою суб'єктів, попередження загроз національній безпеці. Розбалансованість системи управління може бути усунута тільки за допомогою кардинальної перебудови і зміни сутності існуючого устрою органів публічного управління.

Підсумовуючи вищесказане можна зробити висновок, що парадигма антикризового публічного управління є комплексною характеристикою усіх методів, теоретичних і практичних рішень, які відображають сутність засобів, призначених ідентифікувати, аналізувати, структурувати причини і витoki кризових явищ в

публічному управлінні а маючи результати і висновки такого аналізу, пом'якшувати перебіг і наслідки таких кризових явищ і, як результат взаємодії з іншими процесами, змінювати їх перебіг на позитивне направлення, з урахуванням помилок і попередніх недоліків в структурах і процесах державного і публічного управління.

Список використаних джерел.

1. Іванюта С.М. Антикризове управління : навч. посіб. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 288 с.

2. Редькін Д. Концептуальні основи антикризового управління. <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/8.1/284.pdf>.

3. Якубовський О.П., Пахомова Т.І., Драгомирецька Н.М. Управління ризиками та кризами: Навчальний посібник. – К.: Центр дистанційного навчання НАДУ при Президентові України, 2011.

4. Основи антикризового управління: навчально-методичний посібник / О.А. Карпенко – К.: Вид-во НАДУ, 2010.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ТИМЧАСОВИХ СЛІДЧИХ КОМІСІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

Савичук Олег Олександрович,

аспірант кафедри публічного управління, адміністрування та соціальної роботи Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика,
м. Київ

Парламенти демократичних держав із розвиненою системою парламентаризму мають певний стандартизований набір механізмів контролю та реагування на кризові ситуації. До таких інструментів належать публічне обговорення питань до міністрів, парламентські слухання, комітети та підкомітети, а також інші контрольні органи.

Кожен із цих механізмів слугує важливим інструментом підвищення підзвітності та прозорості уряду. Проте, найбільш оперативним і гнучким засобом можна вважати створення тимчасових слідчих комісій (далі – ТСК).

Узагальнивши літературу, Медвідь А.Б. дійшов до висновку, що ТСК є специфічним видом тимчасових парламентських органів, які створюються парламентом або однією з його палат у двопалатній структурі, для проведення розслідувань із чітко окреслених питань [1, с. 18]. Більш адаптоване до українського контексту визначення ТСК надає Гошовська В.А., яка вказує, що ТСК – це колегіальний орган Верховної Ради, сформований із народних депутатів, основним завданням якого є здійснення парламентського контролю шляхом проведення розслідувань з питань, що становлять суспільний інтерес [2, с. 191].

Закон відносить до суспільного інтересу питання порушення Конституції, законів органами публічної влади, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності, а також громадськими об'єднаннями. Це, зокрема, повідомлення про масове порушення прав, свобод і законних інтересів громадян чи обставини, що загрожують суверенітету, територіальній цілісності чи інтересам країни [7].

Метою утворення слідчих комісій є, як правило, вивчення причин і наслідків кризових ситуацій та розробка рекомендацій щодо їх подолання і запобігання у майбутньому. Крім того, процедура створення ТСК, яка потребує підтримки лише 150 народних депутатів, дозволяє, по-перше, ініціювати такі розслідування представникам опозиційних фракцій, що підсилює ефективність парламентського контролю, і, по-друге, забезпечує оперативне утворення комісій для розгляду невідкладних питань.

Верховна Рада у постанові про створення ТСК визначає її завдання, сферу діяльності, чисельний та персональний склад, а також керівників. Таким чином, парламент надає комісії офіційний мандат для проведення розслідування з визначених питань. За

підсумками своєї діяльності ТСК має підготувати звіт із висновками та рекомендаціями, що можуть бути використані для напрацювання законопроектів чи ініціювання кадрових змін [7].

Україна має значний досвід утворення ТСК. За період з 28 березня 1998 року по 16 січня 2020 року (обрання Верховної Ради України III скликання і набрання чинності Законом України «Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України») парламент утворив 140 ТСК [3, с. 55-85], а після ухвалення Закону – ще 27 [4, 5]. Розслідування стосувались питань, зокрема, порушень Конституції України та законів, смерті народних депутатів, суддів, громадських активістів та військовослужбовців, фактів ймовірної корупції, порушення прав дітей, обставин конфліктів, підриву обороноздатності, а також потенційних порушень лікування та реабілітації військових. Кожне утворення ТСК фактично спрямоване на розслідування кризового явища, що має суспільний резонанс, та на пошук способів його подолання. Для досягнення цих цілей комісія володіє рядом інструментів.

По-перше, ТСК може ініціювати публічний діалог щодо кризи, аналізуючи її причини та обговорюючи можливі шляхи розв'язання. У сучасних умовах цифровізації це набуває особливої актуальності, оскільки дозволяє зменшити дистанцію між парламентом і громадянами. Члени ТСК можуть інформувати суспільство про результати своєї роботи через ЗМІ, прямі трансляції засідань, а також особисті соціальні мережі.

По-друге, ТСК має можливість залучати до розслідувань незалежних експертів, фахівців у відповідній галузі, представників громадянського суспільства, а також працівників слідчих органів. Це суттєво розширює компетенцію комісії, роблячи її розслідування обґрунтованішим та ефективнішим.

По-третє, члени ТСК мають право на збір доказів та проведення допитів для отримання необхідної інформації. Комісія може витребувати документи і запрошувати свідків для надання

показань. В подальшому ця інформація стає основним джерелом для формування звіту.

По-четверте, за результатами розслідування ТСК складає підсумковий звіт із висновками та рекомендаціями. У ньому парламентарі узагальнюють результати своєї роботи, описують встановлені факти, окреслюють нерозкриті обставини та пропонують подальші дії, які Верховна Рада може здійснити для розв'язання або запобігання подібних криз у майбутньому.

Попри потенційну ефективність зазначених інструментів, їхнє практичне застосування стикається з певними труднощами. Хоча парламент залишається однією з найвідкритіших державних інституцій навіть в умовах масштабної війни, суспільний інтерес до його повсякденної роботи та діяльності парламентських органів залишається низьким. Це частково пояснюється неефективним застосуванням механізмів громадського залучення, а також тим, що цільова аудиторія, зацікавлена у щоденному дослідженні роботи парламенту, обмежується переважно експертним середовищем.

Процес збору інформації та доказів, що проводить ТСК, також вимагає додаткового законодавчого регулювання. Чинні стандарти проведення таких розслідувань часто є недостатньо чіткими. У минулому робота ТСК регулювалася нормами кримінально-процесуального законодавства, що дозволяло слідчим органам використовувати у кримінальному процесі зібрані матеріали [6]. На сьогодні розслідування здебільшого зводяться до збору даних, необхідних для вирішення конкретних завдань комісії.

Крім того, затвердження висновків і рекомендацій потребує схвалення парламентською більшістю, що часто ускладнює їхнє повноцінне оприлюднення для суспільства. Це обмежує доступ громадян до результатів розслідування і знижує цінність тривалої роботи членів ТСК, співробітників апарату та інших залучених осіб.

Отже, ТСК мають значні виклики реалізації своїх повноважень та завдань. Водночас комісії мають значний потенціал для підвищення своєї ефективності. Вдосконалення роботи ТСК та

усунення їхніх системних вад має стати пріоритетом для парламентарів. Це сприятиме досягненню основних завдань антикризового публічного управління: пошуку шляхів подолання криз, їх профілактики та прогнозування [8, с. 31].

Список використаних джерел:

1. Медвідь А. Б. Конституційно-правовий статус тимчасових комісій Верховної Ради України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Ужгород, 2008. 252 с.;

2. Парламентаризм та парламентська діяльність: словниково-довідник / уклад: М. М. Газізов, В. А. Гошовська, В. М. Гурієвська та ін. / за заг. ред. В. А. Гошовської. Київ : НАДУ, 2010. 352 с.;

3. Часопис "Парламент". Тимчасові комісії у парламенті: контроль без можливості впливу. Лаб. законодав. ініціатив. 85 с. URL: https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2024/06/chasopys_digital.pdf (дата звернення: 13.11.2024);

4. Тимчасові та Лічильна комісії Верховної Ради України. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_temp_komitis (дата звернення: 13.11.2024);

5. Тимчасові комісії Верховної Ради України, що припинили свою діяльність.. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_temp_komitis_closed (дата звернення: 13.11.2024);

6. Регламент Верховної Ради України : Регламент Верхов. Ради України від 27.07.1994 № 129/94-ВР : станом на 15 квіт. 2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/129a/94-вр#Text> (дата звернення: 13.11.2024);

7. Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України : Закон України від 19.12.2019 № 400-IX : станом на 7 верес. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400-20#Text> (дата звернення: 13.11.2024);

8. Адамська О. Антикризове управління в контексті реагування на регіональні виклики: теоретико-методологічний аспект. Ефективність державного управління. 2018. Т. 1, № 2 (55). С. 30–38.

ІНКЛЮЗИВНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ

Тюріна Діна Миколаївна,

доцент кафедри менеджменту Національного університету

цивільного захисту України,

кандидат педагогічних наук, доцент,

м. Черкаси

Гендерна політика як складова публічного управління спрямована на забезпечення рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків у всіх сферах суспільного життя. В умовах глобалізації та євроінтеграції України актуальним є перехід від традиційних до інклюзивних підходів у формуванні гендерної політики. Інклюзивний підхід передбачає врахування потреб та інтересів усіх соціальних груп, що сприяє підвищенню ефективності державного управління та зміцненню соціальної стабільності.

Інклюзивний підхід базується на принципах рівності, справедливості, участі та врахування різноманітності. Він передбачає усунення бар'єрів, що обмежують доступ до ресурсів, можливостей і прийняття рішень, зокрема для жінок, осіб з інвалідністю, представників національних меншин, літніх людей та інших вразливих категорій.

Методологічною основою інклюзивного підходу є міждисциплінарний підхід, який враховує аспекти соціології, економіки, права та державного управління. Інклюзія розглядається як процес створення умов для рівного доступу до всіх сфер

суспільного життя, включаючи освіту, працю, політичну участь та соціальний захист.

Для ефективного впровадження інклюзивного підходу в формуванні гендерної політики необхідно дотримуватись низки ключових принципів. Ці принципи визначають основні орієнтири для створення справедливого, рівноправного та соціально стійкого суспільства.

1. Рівність можливостей. Забезпечення рівного доступу до ресурсів, послуг та інфраструктури для всіх соціальних груп.

2. Участь і партнерство. Активне залучення представників різних соціальних груп до розробки, реалізації та моніторингу гендерної політики.

3. Врахування різноманітності. Розробка політики, яка враховує специфічні потреби жінок і чоловіків, зокрема тих, хто належить до вразливих груп.

4. Прозорість і підзвітність. Гарантії відкритості процесів формування та реалізації гендерної політики, а також регулярний моніторинг її впливу на різні соціальні групи.

Реалізація принципів інклюзивного підходу в гендерній політиці потребує конкретних практичних заходів. Вони мають охоплювати різні сфери суспільного життя, спрямовані на подолання існуючих бар'єрів та створення умов для рівних можливостей. Основними напрямками реалізації цього підходу є:

1. Освітні програми (освіта є ключовим інструментом подолання гендерних стереотипів. Інклюзивні освітні програми повинні враховувати потреби різних соціальних груп, сприяти формуванню культури рівності та толерантності).

2. Економічна рівність (розширення економічних можливостей для жінок через підтримку підприємництва, забезпечення рівної оплати праці та створення програм професійної переорієнтації для вразливих категорій населення).

3. Політична участь (забезпечення рівного доступу до процесів прийняття рішень. Важливо впроваджувати гендерні

квоти, розвивати освітні програми для підготовки лідерів і стимулювати участь жінок у політиці).

4. Захист від насильства (розробка комплексних заходів щодо запобігання гендерно зумовленому насильству, включаючи правову підтримку, соціальну реабілітацію жертв та інформаційні кампанії).

5. Інфраструктурні рішення (забезпечення доступності громадських просторів, медичних закладів та освітніх установ для всіх категорій населення, включаючи людей з інвалідністю).

Попри важливість інклюзивного підходу, його впровадження в гендерній політиці стикається з низкою викликів, які уповільнюють досягнення поставлених цілей. Ці виклики потребують особливої уваги для їх подолання та створення ефективних механізмів реалізації політики: стереотипи та упередження, які залишаються в суспільстві; недостатнє фінансування програм, спрямованих на забезпечення гендерної рівності; низький рівень обізнаності щодо інклюзивних підходів серед фахівців державного управління.

Незважаючи на існуючі виклики, інклюзивний підхід до формування гендерної політики має безліч переваг, які сприяють розвитку суспільства, підвищенню ефективності державного управління та забезпеченню соціальної справедливості. Основні переваги цього підходу включають:

1. Зміцнення соціальної справедливості. Забезпечення рівних прав і можливостей для всіх сприяє створенню справедливого суспільства.

2. Підвищення ефективності державного управління. Інклюзія дозволяє врахувати потреби більшої кількості громадян, що сприяє підвищенню довіри до органів влади.

3. Соціально-економічний розвиток. Залучення до активного життя різних соціальних груп сприяє розширенню трудового потенціалу та збільшенню економічної активності.

Отже, підсумовуючи усе вищесказане, зазначимо, що інклюзивний підхід до формування гендерної політики є важливим елементом демократичного розвитку України та її адаптації до європейських стандартів. Він сприяє побудові суспільства, де кожна людина має рівні можливості для самореалізації, незалежно від статі чи соціального статусу. Подолання викликів, пов'язаних із впровадженням цього підходу, вимагає активної участі держави, громадянського суспільства та міжнародних партнерів. Лише через інтеграцію принципів інклюзивності в усі сфери державного управління можна забезпечити сталий розвиток і прогрес у сфері гендерної рівності.

Список використаної літератури

1. Гендерно-інклюзивний підхід до реформ. Аналітичний звіт. Київ: UPLAN, 2023. URL: uplan.org.ua (дата звернення: 15.11.2024)

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ТА ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНИМ РОЗВИТКОМ У ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ГУМАНІТАРНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

Атаманов Євгеній Сергійович,

здобувач другого рівня вищої освіти Житомирського державного
університету імені Івана Франка,
м. Житомир

Керівник проблемної групи: Василь Купрійчук, д.держ.упр.,
професор, професор кафедри права та публічного управління

Гуманітарні права є важливою складовою в правовій системі, як такі, що регулюють відносини у основних сферах життєдіяльності суспільства. Разом з тим, у сучасній юридичній теорії та правовій практиці відсутнє чітке розуміння, змістовне визначення та диференційоване структурування як соціальних так і гуманітарних прав. Відтак, розкриття змісту соціальних і гуманітарних прав людини, виявлення функцій держави у цій сфері потребує попереднього розгляду сутності ключових юридичних понять, таких як «права», «свободи», «права людини», «права громадянина», «індивідуальні права», «колективні права» та ін.

Термін «право» є складною категорією, що характеризується різноманітням поглядів, низкою наукових концепцій походження, сутності та призначення права, серед яких нормативна, генетична, соціологічна, інтегративна, природна, історична, нормативістська, психологічна та ін.

У «Юридичній енциклопедії» право трактується як “система соціальних загальнообов'язкових норм, дотримання і виконання

яких забезпечуються державою». Автори «Міжнародної поліцейської енциклопедії» розглядають право як:

- 1) надання людині блага чи можливості;
- 2) історично обумовлене втілення певної міри свободи і справедливості;
- 3) сукупність певних потреб людини, закріплених конституційно (право на відпочинок, на охорону праці і т. д.);
- 4) сукупність правових норм, визнаних державою як регулятор суспільних відносин, що виникає залежно від волі та свідомості людини, відповідає типу культури та характеру соціальної організації спільноти;
- 5) система загальнообов'язкових, формально визначених правил поведінки, що встановлюються та санкціонуються державою, нею охороняються, виражають волю переважаючої більшості населення в соціально неоднорідному суспільстві, є регулятором найбільш важливих суспільних відносин шляхом визначення точного змісту прав та обов'язків суб'єктів та встановлення відповідальності за їхнє невиконання чи порушення та ін. [1].

У теорії права і держави, право інтерпретується як система норм (правил поведінки) і принципів, встановлених або визнаних державою як регулятори суспільних відносин, які формально закріплюють міру свободи, рівності та справедливості відповідно до суспільних, групових та індивідуальних інтересів (волі) населення країни, забезпечуються всіма заходами легального державного впливу аж до примусу. В соціології права право виступає як формальний соціальний інститут, система встановлених, санкціонованих державою правил поведінки, загальнообов'язкових для населення та державних установ, захищена державою від порушень і спрямована на регулювання та охорону суспільних відносин і соціальних цінностей.

На рівні держави право розглядається як загальносоціальне явище, що характеризується певною свободою та обґрунтованістю поведінки людей – тобто, відповідними можливостями суб'єктів суспільного життя, об'єктивно зумовленими розвитком суспільства, що є загальними і рівними для всіх однойменних суб'єктів. З таких

позицій, гуманітарні права можна поділяти на права людини, права об'єднань, груп, верств, права нації, народу, права людства.

Гуманітарні права у найзагальнішому вигляді – це права людини. Права людини в сучасному світі утворюють складний комплекс, що існує як на рівні національного законодавства, так і на рівні міжнародного права. З огляду на те, що порушення прав людини неодноразово призводило до воєн і соціальних катаклізмів, що протягом практично всього минулого століття у світі точилася боротьба проти тоталітарних режимів, цей комплекс вважається найважливішим юридичним явищем. На цій підставі сучасні дослідники стали говорити про існування «права прав людини». За тенденціями, які склалися в структурі міжнародного права можна виокремити два найбільш характерні підрозділи гуманітарних прав:

1) загальні міжнародні права людини і громадянина (загальні, громадянські, політичні права, економічні, соціальні, культурні права та ін.);

2) міжнародне гуманітарне право в період збройних конфліктів (поліпшення долі поранених і хворих в діючих арміях, поводження з військовополоненими, захист цивільного населення під час війни, застосування тих чи інших видів зброї, доля культурних цінностей, відповідальність за злочини проти миру та людяності та ін.) [2].

Залежно від змісту гуманітарних прав та значимості регульованих норм, в системі правового регулювання гуманітарної сфери можна виокремити базові (фундаментальні), профілюючі (спеціальні, конкретизуючі) та комплексні права і свободи людини і громадянина.

Не існує також однастайності серед учених і практикуючих юристів щодо кола гуманітарних прав як об'єкта права у сфері гуманітарних відносин. Виходячи із практики та потреб правового забезпечення державної політики у цій сфері слід вирізняти три основні підходи до розуміння гуманітарних прав:

1. Гуманітарні права у широкому розумінні – індивідуальні права і свободи людини і громадянина в усіх сферах суспільства (право прав людини);

2. Гуманітарні права у вузькому розумінні – індивідуальні права і свободи людини і громадянина у гуманітарній сфері;

3. Міжнародне гуманітарне право – індивідуальні права і свободи людини і громадянина в період збройних конфліктів [3, 4].

Список використаних джерел:

1. Соціальна і гуманітарна політика: підручник/ [авт.кол.: В.П.Трощинський, В.А.Скуратівський, М.В.Кравченко та ін.]; за заг.ред.Ю.В.Ковбасюка, В.П.Трощинського. – К.: НАДУ, 2016. - 792 с.

2. Державна політика в соціогуманітарній сфері : підручник / [авт. кол.: В.А.Скуратівський, В. П. Трощинський, П. К. Ситник та ін.] ; за заг. ред. В.А.Скуратівського, В. П. Трощинського. – К. : НАДУ, 2010. – 284 с.

3. Купрійчук В. М. Гуманітарна політика українських урядів у добу національної революції (1917–1920 рр.) : монографія / В. М. Купрійчук. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2014. – 378 с.

4. Трощинський В. Соціальний розвиток / В.Трощинський, О.Петроє, І.Горгес. – К.НАДУ, 2008. – 192 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Береш Юрій Юрійович,

здобувач вищої освіти Національного університету охорони
здоров'я України імені П. Л. Шупика, м. Київ

Решетніков Юрій Євгенович,

к.філос.н., старший викладач кафедри публічного управління,
адміністрування та соціальної роботи Національного університету
охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика,
м. Київ

Введення воєнного стану в Україні стало відповіддю на збройну агресію та надзвичайну ситуацію, що поставила під загрозу суверенітет і територіальну цілісність держави. За таких обставин управління країною вимагає негайної мобілізації ресурсів, скоординованої роботи державних органів та максимальної адаптивності. Сучасні умови змушують переосмислити функції

державного управління та інституційні механізми, що забезпечують життєдіяльність країни.

Метою дослідження є розгляд актуальних механізмів, що дозволяють державі ефективно функціонувати в умовах постійної загрози та нестабільності.

Ефективність системи державного управління визначається тим, наскільки успішно функціонують певні механізми, які забезпечують: скоординоване, цілеспрямоване та результативне керівництво суспільними процесами; належний організаційно-управлінський вплив на розвиток країни; досягнення цілей і завдань державного управління як у загальному, так і в конкретних сферах суспільного життя [4].

Воєнний стан надає можливість державним органам запроваджувати спеціальні заходи, необхідні для протидії зовнішній загрозі. Це зокрема стосується швидкої мобілізації сил і засобів, обмеження прав і свобод громадян, що дозволяє зосередити державні ресурси на забезпеченні оборони та безпеки. Відповідно до українського законодавства, воєнний стан передбачає зміну деяких управлінських функцій та розширення повноважень центральних і місцевих органів виконавчої влади, що включає можливість: створення військових адміністрацій у регіонах, де відбуваються бойові дії; посилення координації між військовими та цивільними структурами; запровадження комендантської години та інших заходів безпеки.

Такі управлінські інструменти мають на меті створення умов, за яких органи державної влади можуть ефективно відповідати на динамічні загрози та контролювати ситуацію на місцях [1].

Система державного управління в умовах воєнного стану має адаптуватися до нових викликів, що передбачають швидку реакцію та ефективне розподілення ресурсів. Одним із ключових аспектів є запровадження механізмів забезпечення національної безпеки через посилення взаємодії між різними структурами Збройними Силами України, Національною гвардією України, Національною поліцією України, Державною службою України з надзвичайних ситуацій тощо. Серед найбільш важливих механізмів можна виділити: оперативне прийняття рішень прискорення

процедур ухвалення рішень, що є критично важливим у ситуаціях загострення конфлікту; централізація управлінських функцій обмеження децентралізаційних процесів для більш чіткої координації дій; мобілізація населення та ресурсів проведення заходів, які дозволяють максимально залучати цивільне населення та економічні ресурси для підтримки армії [2].

Ці механізми дозволяють державним органам працювати злагоджено і зосереджувати увагу на основних пріоритетах: обороноздатності, забезпеченні правопорядку та соціальній підтримці населення.

Під час війни економічна стабільність стає основою для збереження громадського порядку та соціальної стійкості. Державне управління спрямоване на збереження критично важливих секторів економіки, таких як енергетика, логістика, виробництво продуктів харчування. Окремо важливою є підтримка малого і середнього бізнесу, що забезпечує робочі місця та економічну активність. В Україні були запроваджені заходи щодо: надання податкових пільг та підтримки бізнесу, що постраждав від бойових дій; організація гуманітарної допомоги та підтримка внутрішньо переміщених осіб; забезпечення безперервного постачання критично важливих товарів і послуг.

Отже, державне управління повинно забезпечити стійкість економічної системи, що є важливим фактором для підтримки боєздатності армії та забезпечення базових потреб населення.

Крім внутрішніх механізмів, важливу роль відіграє міжнародна співпраця. Україна активно залучає підтримку інших держав, що дозволяє отримувати гуманітарну допомогу, озброєння, фінансові ресурси. Для цього були створені спеціалізовані державні механізми координації з міжнародними організаціями. Це дозволяє на державному рівні: отримувати фінансову та технічну допомогу від країн-партнерів; організувати гуманітарні коридори для безпечної евакуації цивільного населення; налагодити постійний діалог з міжнародними організаціями, такими як ООН, ЄС, НАТО [3].

Ці заходи забезпечують значну підтримку, що дозволяє зберегти критично важливі для суспільства ресурси та організувати ефективну допомогу в зонах бойових дій.

Таким чином, ефективне державне управління в умовах воєнного стану в Україні передбачає активну адаптацію інституційної системи до реалій війни. Практичне значення механізмів державного управління полягає у забезпеченні оперативної мобілізації ресурсів, підтримці громадського порядку, збереженні соціальної стабільності та інтеграції з міжнародними партнерами.

Список використаних джерел:

1. Борщевський В., Василиця О., Матвеев Є. Публічне управління в умовах воєнного стану: інституційні трансформації, стратегічне планування та механізми розвитку. Держава та регіони. 2022. № 2 (76). URL: <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2022.2.5>

2. Масик-Бесова М. 3. Інституційна стійкість органів державної влади у забезпеченні національної безпеки України. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. 2024. № 1. С. 122–126. URL: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.1/21>

3. Миколюк А. В. Публічне управління в умовах військового стану: питання ефективності. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2022. № 29. С. 45–48. URL: <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2022.29.8>

4. Пономаренко О. С., Морозюк Ю. В., Нинюк М. А Вплив воєнних дій на ефективність державного управління в Україні. Академічні візії. 2024. Вип. 32. С. 1-13. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.12068517>

ДЕРЖАВА ЯК ГАРАНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

Бутрик Віталій Вікторович,

здобувач другого рівня вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка,
м. Житомир

Керівник проблемної групи: Василь Купрійчук, д.держ.упр.,
професор, професор кафедри права та публічного управління

Гуманітарним правам людини кореспондують відповідні обов'язки держави щодо людини і своїх громадян. Гуманітарні обов'язки держави – це нормативно закріплені дії, виконання яких покладене на органи управління державою і яких слід безумовно дотримуватися з метою гарантування соціальних і гуманітарних прав людини. Метою закріплення гуманітарних обов'язків держави є:

- захист соціальних і гуманітарних прав людини і громадянина;
- забезпечення достатніх юридичних засобів реагування на випадки порушення гуманітарних прав людини і громадянина;
- гарантування проведення ефективного, оперативного та невідкладного розслідування випадків порушення гуманітарних прав людини незалежними компетентними органами;
- сприяння реалізації та забезпечення ефективного механізму юридичного, передусім, судового захисту гуманітарних прав людини і громадянина;
- запобігання порушенням гуманітарних прав людини з боку третіх осіб. До основних гуманітарних обов'язків держави перед людиною і громадянами належать:
 - 1) поважати права людини, у тому числі й гуманітарні;
 - 2) забезпечити дотримання гуманітарних прав людини, закріплених у міжнародному та національному законодавстві;
 - 3) сприяти всебічному розвитку людини шляхом надання якісної освіти;
 - 4) реалізувати право на працю;

- 5) не перешкоджати реалізації права на страйк;
- 6) створити умови для реалізації права на відпочинок;
- 7) забезпечити право на соціальний захист;
- 8) гарантувати право на житло;
- 9) підтримати достатній життєвий рівень громадян;
- 10) задовольнити право на охорону здоров'я, медичну

допомогу та ін. [1].

Правова, соціальна держава реалізується на практиці, шляхом конституційного закріплення правових норм, а також створенням розгалуженого гуманітарного законодавства. Зокрема, соціальні права, на думку фахівців, утворюють ту центральну ланку, за допомогою якої досягається узгодження і взаємодія між правовою і соціальною державою, між соціальною державою і ринковою економікою.

Україна має у своїй історії глибокі традиції, що вказують на схильність нашого народу до цінностей правової держави. Свідченням цьому є тексти зводу законів «Руська Правда», складених переважно в 11-12 ст., Конституції гетьмана Пилипа Орлика (1710 р.) та чотирьох Універсалів Української Центральної Ради (1917-1918) [2].

Сьогодні роль держави у сфері гуманітарних прав людини визначена Конституцією України, відповідно до якої Україна є соціальна, правова держава (ст. 1), а людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю в Україні (ч.1 ст. 3). Правам, свободам та обов'язкам людини і громадянина присвячено Розділ II Основного Закону України.

Центральними для реалізації гуманітарних прав в Україні є конституційні гарантії волі і рівності людей у своїй гідності та правах, невідчужуваності та непорушності прав (ст. 21), рівності конституційних прав і свобод (ст. 24), вільного розвитку своєї особистості (ст. 23), невід'ємного права на життя (ст. 27), поваги до гідності (ст. 28); свободи та особистої недоторканності (ст. 29), рівності дітей у своїх правах (ст. 52), свободи літературної, художньої, наукової і технічної творчості (ст. 54). За Конституцією України кожна людина має право на недоторканність житла (ст. 30), на таємницю листування (ст. 31), на невтручання в особисте і

сімейне життя (ст. 32), на свободу пересування, вільний вибір місця проживання (ст. 33), на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань (ст. 34), на свободу світогляду і віросповідання (ст. 35), на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування (ст. 49); на безпечне для життя і здоров'я довкілля (ст. 50), на освіту (ст. 53) [3].

Список використаних джерел:

1. Соціальна і гуманітарна політика: підручник/ [авт.кол.: В.П.Трощинський, В.А.Скуратівський, М.В.Кравченко та ін.]; за заг.ред.Ю.В.Ковбасюка, В.П.Трощинського. – К.: НАДУ, 2016. - 792 с.

2. Купрійчук В. М. Гуманітарна політика українських урядів у добу національної революції (1917–1920 рр.) : монографія / В. М. Купрійчук. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2014. – 378 с.

3. Конституція України від 28 черв. 1996 року // Відом. Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ

Зорін Андрій Олександрович,

здобувач другого рівня вищої освіти Житомирського державного
університету імені Івана Франка,
м. Житомир

Керівник проблемної групи: Василь Купрійчук, д.держ.упр.,
професор, професор кафедри права та публічного управління

Оскільки країни призначення та країни походження мігрантів у сфері трудової міграції мають різні інтереси, закономірно, що вони застосовують для її регулювання різні політичні рішення та механізми. У зв'язку з цим міграційну політику в цій сфері логічно розглянути окремо для двох груп країн.

В останні роки розвинуті держави світу, після десятиліть марних спроб обмежити імміграцію, відновили, за визначенням Організації з економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР),

зацікавленість у трудовій міграції у відповідь на потреби ринку праці. За даними ООН, політика понад 80% країн з розвинутою чи перехідною економікою на сьогодні спрямована на продовження та розширення прийому тимчасових працівників та переселенців, тоді як за обмеження їхнього припливу виступають лише 15% країн цієї групи. Що ж до імміграції кваліфікованих працівників, її заохочують 44% країн з розвинутою та перехідною економікою, жодна держава не вважає за потрібне його обмежувати.

Одночасно із визнанням необхідності припливу іноземних працівників для розвитку економіки, в розвинутих країнах зростає усвідомлення важливості збалансованого, комплексного, багаторівневого і різнобічного управління міграційними процесами. Основні учасники вироблення та реалізації міграційної політики щодо трудової міграції – це уряди, об'єднання роботодавців та профспілки. До нього залучаються також інші суспільні актори, такі як кадрові та транспортні агентства, неурядові організації та об'єднання самих мігрантів тощо.

Конкретні управлінські дії урядів країн прийому, як правило, спрямовуються на вирішення кількох основних завдань. Серед них:

- 1) забезпечити потреби ринку праці у певних категоріях іноземних працівників;
- 2) запобігти надексплуатації та порушенню прав мігрантів;
- 3) протидіяти нелегальній трудовій міграції [1].

Найпоширенішим засобом регулювання доступу іноземців на національний ринок праці є видача дозволів на працевлаштування. Його передумовою є тестування, тобто перевірка, чи серед місцевих працівників можна знайти претендента на робоче місце, на яке прагне працевлаштуватися іноземець. Лише, якщо робоче місце не може бути зайнятим місцевим працівником (а для ЄС – громадянином будь-якої країни-члена), видається дозвіл на працевлаштування іноземця. В одних країнах аргументовано довести необхідність залучення іноземного працівника повинен працедавець, проте в інших – оцінку ситуації здійснюють компетентні державні органи, найчастіше міністерства праці.

Для того, щоб заохотити працедавців до пошуків кандидатів серед місцевих працівників, перед ними висувається вимога

сплатити державне мито на кожного працевлаштованого іноземця, сума якого інколи досить значна. Крім того, в деяких країнах закон зобов'язує працедавця виплачувати іноземцеві заробітну плату, не меншу середньої по галузі, що має запобігти недобросовісній конкуренції місцевим працівникам з боку дешевої праці мігрантів, а також їхній надексплуатації [2].

Важливим засобом реалізації політики у сфері трудової міграції громадян є діяльність аташе з праці, що призначаються до складу дипломатичних представництв за кордоном органами виконавчої влади, відповідальними за політику зайнятості населення. Наприклад, філіппінський аташе з праці має такі обов'язки: захист працівників за кордоном у випадках, які підпадають під юрисдикцію дипломатичного представництва; вивчення ринку праці та можливостей працевлаштування філіппінців в країні перебування; участь у підготовці пропозицій щодо удосконалення політики трудової міграції; забезпечення співпраці з країною перебування у сфері праці.

Життєво важливою складовою політики країн походження у сфері трудової міграції є маркетинг, що має на меті пошуки найбільш вигідних ринків працевлаштування співгромадян та перемогу у конкуренції з іншими країнами-постачальниками робочої сили.

Можливості країн походження в регулюванні трудової міграції громадян обмежені і для їх розширення вкрай важливим є співробітництво з країнами перебування мігрантів. Така співпраця є не лише запорукою успішнішого захисту працівників за кордоном, а й розширення каналів легального працевлаштування в зарубіжних державах та запобігання нелегальній міграції.

Зокрема, держави-постачальники мігрантів намагаються врегулювати становище своїх громадян за кордоном шляхом укладення домовленостей з країнами їхнього перебування. Модель такої угоди була розроблена МОП і містить низку основних елементів: визначення державного органу, відповідального за реалізацію угоди; визначення порядку обміну та змісту інформації, якою обмінюються держави-партнери; вимоги до відбору кандидатів; порядок в'їзду працівників-мігрантів та необхідні для цього документи; мінімальні вимоги до контракту; гарантії умов

праці іноземних працівників не гірші, ніж у національних працівників; порядок розгляду скарг та спорів; умови соціального забезпечення тощо [3].

Список використаних джерел:

1. Соціальна і гуманітарна політика: підручник/ [авт.кол.: В.П.Трощинський, В.А.Скуратівський, М.В.Кравченко та ін.]; за заг.ред.Ю.В.Ковбасюка, В.П.Трощинського. – К.: НАДУ, 2016. - 792 с.

2. Малиновська О. Міграція та міграційна політика. Навч. посіб. / О.А.Малиновська. – К.: Центр навч. літ-ри, 2010. – 304 с.

3. Малиновська О. А. Трудова міграція: соціальні наслідки та шляхи реагування/ О. А. Малиновська; Нац. ін-т стратегічних досліджень. – Київ: НІСД, 2011. – 40 с.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ПРАКТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ЗАПОБІГОННЯ ТА КОРЕКЦІЇ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ КРИВДНИКА В УМОВАХ ВІЙНИ.

Олександра КОЦЮК,

старший викладач, аспірант

Хмельницького національного університету,
провідний психолог Хмельницького міського центру
соціальних служб

ORCID ID: 0009-0004-7836-1743

E-mail: kotsykalexa@ukr.net

Тези присвячені питанню девіантної поведінки завжди будуть актуальні, оскільки така поведінка становить загрозу для суспільного порядку, безпеки та психологічного клімату в суспільстві. Порушення норм і правил підриває соціальну стабільність, призводить до конфліктів та погіршує міжособистісні відносини. Така поведінка відображає глибокі внутрішні конфлікти, емоційні розлади та незадоволеність особистості своїм соціальним становищем або життєвими умовами. Вона може бути проявом психологічної реакції на стрес, травми або соціальне відчуження, що робить її індикатором більш глибоких проблем у

психічному стані людини. Девіантна поведінка також може виникати через недоліки в розвитку особистісної саморегуляції, емоційної стабільності та адаптації до соціальних норм, що часто пов'язано з низьким рівнем емпатії, підвищеною агресією або нездатністю керувати своїми емоціями. Окрім того, така поведінка може слугувати механізмом захисту або способом вираження внутрішнього болю, невдоволення чи протесту проти несправедливості, що робить її важливою темою для психологічного аналізу.

Ключові слова: девіантна поведінка, війна, кривдник, агресія, психокорекція, посттравматичний стрес.

THEORETICAL AND PRACTICAL STUDIES OF DEVIANT BEHAVIOR OF THE OFFENDER IN THE CONDITIONS OF WAR.

Theses devoted to the issue of deviant behavior will always be relevant, since such behavior poses a threat to public order, security, and the psychological climate in society. Violation of norms and rules undermines social stability, leads to conflicts and worsens interpersonal relations. Such behavior reflects deep internal conflicts, emotional disturbances and dissatisfaction of the individual with his social position or living conditions. It can be a manifestation of a psychological reaction to stress, trauma or social alienation, which makes it an indicator of deeper problems in a person's mental state. Deviant behavior can also occur due to deficiencies in the development of personal self-regulation, emotional stability, and adaptation to social norms, which is often associated with a low level of empathy, increased aggression, or the inability to control one's emotions. In addition, such behavior can serve as a defense mechanism or a way of expressing inner pain, dissatisfaction or protest against injustice, making it an important topic for psychological analysis.

Key words: deviant behavior, war, offender, aggression, psychocorrection, post-traumatic stress.

Девіантні дії, як-от наркоманія, алкоголізм або небезпечні ризикові практики, становлять серйозну загрозу для здоров'я та життя як самих правопорушників, так і їхнього оточення.

Важливим фактором також є те, що девіантна поведінка може бути реакцією на соціальну нерівність, дискримінацію або економічні труднощі, що робить це питання постійно актуальним для соціологічних досліджень та аналізу. В сучасному світі війна значно впливає на психічний стан як військових, так і цивільних.

Збройний конфлікт створює особливі умови для формування агресивних реакцій, які можуть проявлятися у вигляді насильницької поведінки, порушень соціальних норм та злочинних дій. Дослідження цього феномену є важливим як з теоретичної так і з практичної точки зору. [1]

Опираючись на теорії Конрада Лоренца та Леонарда Берковіца, можна підсумувати, що девіантна поведінка кривдників у контексті війни виникає з природжених агресивних імпульсів, які активізуються в екстремальних умовах. Лоренц стверджує, що агресія є вродженою рисою, яка еволюційно сформувалася для забезпечення виживання. В умовах війни, де соціальні стримування послаблюються, агресивність може проявлятися особливо яскраво. Соціально прийнятним стає насильство, яке може героїзуватися, змушуючи агресорів відчувати свою значимість через агресивні дії. Берковіц, у свою чергу, підкреслює, що стрес і фрустрація, пов'язані з війною, можуть активізувати агресивну поведінку через емоційну активацію. У військових умовах, де постійно присутні сильні емоційні подразники, індивіди можуть виявляти агресію як відповідь на переживання. Когнітивні спотворення також грають важливу роль: в умовах конфлікту люди можуть вважати насильство виправданим.

Крім того, агресивна поведінка може імітуватися через спостереження за іншими, що в умовах війни стає ще більш імовірним. Таким чином, обидві теорії вказують на те, що війна створює умови для прояву природженої агресії, підсилюючи ризик девіантної поведінки, і підкреслюють важливість психологічних факторів у розумінні агресії в умовах війни. [2]

Дві основні теорії, які допомагають зрозуміти агресію в цьому контексті, — це теорія фрустрації-агресії та теорія соціального навчання. Теорія фрустрації-агресії, вперше запропонована Джоном Доллардом у 1939 році, стверджує, що агресія є результатом фрустрації. Коли індивіди стикаються з

перешкодами на шляху до досягнення своїх цілей, це викликає відчуття розчарування і стресу. Відповіддю на цю фрустрацію часто стає агресивна поведінка.

У військових умовах люди можуть переживати сильні фрустрації через втрату звичного життя, страх за близьких і соціальну нестабільність, що підвищує ризик агресивних проявів. З іншого боку, теорія соціального навчання, розроблена Альбертом Бандурою, підкреслює, що агресія формується через спостереження за поведінкою інших. У військовому контексті агресивна поведінка може вважатися нормою, і військові можуть вчитися агресії, спостерігаючи за своїми товаришами. Коли агресія отримує соціальне підкріплення і стає героїчною, це веде до подальшого збільшення агресії як способу взаємодії з оточуючими та перетинається з цивільним життям. Обидві теорії доповнюють одна одну: фрустрація, викликана обставинами війни, підсилює агресивні імпульси, тоді як соціальне навчання сприяє формуванню агресивної поведінки. Війна виступає потужним тригером, що активізує фрустрацію і, в свою чергу, призводить до агресивних проявів, які можуть закріплюватися в суспільній свідомості як прийнятна поведінка. Це підкреслює важливість розуміння психологічних механізмів, що лежать в основі агресії, для розробки стратегій її запобігання та корекції.

Успішне запобігання та корекція девіантної поведінки і агресії під час війни вимагають багатогранного підходу, який охоплює психологічну, соціальну, правову та освітню складові. Комплексне застосування цих стратегій може значно знизити рівень агресії та поліпшити загальний психологічний клімат у суспільстві.

Психологічна підтримка є важливим аспектом запобігання та корекції девіантної поведінки та агресії, особливо в умовах війни. Одним із ключових елементів цієї підтримки є кризова інтервенція, яка передбачає надання термінової допомоги психологами та соціальними працівниками людям, які пережили стресові ситуації або втрати. Таке втручання може суттєво зменшити рівень фрустрації, що, у свою чергу, знижує ймовірність агресивних проявів. Додатково, створення груп підтримки для ветеранів та їхніх родин (оскільки ця категорія вважається надто вразливою),

може стати ефективним способом сприяння обміну досвідом і емоційною підтримкою.

Ці групи допомагають учасникам відчутти себе менш ізольованими і безвихідними, оскільки вони можуть ділитися своїми переживаннями та отримувати підтримку від тих, хто проходить через схожі труднощі.

Загалом, психологічна підтримка через кризову інтервенцію та групи підтримки може істотно вплинути на зменшення агресії та покращення психоемоційного стану осіб, які постраждали від війни.

Освіта та тренінги відіграють ще одну із ключових ролей у запобіганні агресії та девіантній поведінці, особливо в умовах війни. Однією з важливих складових є навчання навичкам управління стресом. Програми, що навчають технікам релаксації та управління емоціями, можуть суттєво знизити ймовірність агресивних реакцій. Учасники таких програм отримують інструменти для усвідомлення своїх емоцій і здатність ефективно їх регулювати, що допомагає уникнути спонтанних агресивних вчинків. Додатково, проведення тренінгів з ненасильницького спілкування може суттєво підвищити рівень емоційної грамотності учасників. Ці тренінги включають навчання ефективним стратегіям вирішення конфліктів без застосування агресії, що дозволяє людям спілкуватися більш конструктивно, розуміти позицію інших і досягати компромісів. У результаті, освіта та тренінги не лише сприяють зниженню агресії, але й формують більш миролюбне суспільство, яке здатне конструктивно вирішувати конфлікти.

Освітні програми для молоді, які навчають дітей та підлітків навичкам емоційної грамотності і ненасильницького спілкування, можуть суттєво зменшити прояви агресії в майбутньому. Ці програми надають молодим людям інструменти для розпізнавання і регулювання своїх емоцій, а також навчають їх конструктивним способам вирішення конфліктів, що запобігає агресивним реакціям. Крім того, організація спортивних і культурних заходів сприяє співпраці і взаємодії між молоддю, що може зменшити ймовірність девіантної поведінки. Такі заходи створюють простір для розвитку соціальних навичок, командної роботи і дружніх стосунків, що формує позитивну соціальну атмосферу і запобігає ізоляції. В результаті, комбінація освітніх програм і активних заходів може

допомогти виховати більш миролюбиве і згуртоване покоління, здатне до конструктивної взаємодії та вирішення конфліктів без насильства.

У висновку про девіантну поведінку кривдників у контексті війни підкреслює, що ця проблема є складною і багатогранною, зумовленою численними психологічними, соціальними та економічними факторами. Підвищення рівня агресії та стресу, викликане воєнними умовами, призводить до збільшення випадків девіантної поведінки, оскільки люди, які переживають травми, можуть стати кривдниками через емоційну нестабільність і фрустрацію. Основні особистісні характеристики, такі як агресивність, низька емпатія, імпульсивність і проблеми в міжособистісних стосунках, формують основу для агресивної поведінки в умовах війни.

Соціальна дезінтеграція, втрата зв'язків та вплив воєнної культури також підсилюють ці тенденції, створюючи сприятливе середовище для девіантних дій. Психологічні травми, такі як посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), можуть значно посилити ризики агресії.

Отже, проблема девіантної поведінки кривдників потребує термінового вирішення через комплексні підходи, включаючи психологічну підтримку, освіту, тренінги і соціальну інтеграцію.

Зусилля, спрямовані на розвиток емоційної грамотності, ненасильницького спілкування та соціальної взаємодії, можуть знизити ризик агресії та покращити психоемоційний стан особистостей, що постраждали від війни. Загалом, для забезпечення безпеки і стабільності суспільства важливо враховувати зазначені фактори і впроваджувати програми, спрямовані на профілактику девіантної поведінки в умовах війни. Освітні програми, які навчають навичкам управління стресом і ненасильницького спілкування, формують у молоді здатність до конструктивного вирішення конфліктів, що є ключовим для зниження агресивних проявів у майбутньому. Наприклад організація спортивних і культурних заходів сприяє соціальній взаємодії і співпраці серед молоді, що також допомагає зменшити ризик девіантної поведінки.

Список використаних джерел:

1. Навчальний посібник «Соціальна психологія» – О. В. Олійник, Красноармійськ, 2009. с.308

2. Навчально-методичний посібник «Психологія девіантної поведінки» - О. Л. Христук , Львів 2014. с.191

References

1. Educational manual "Social psychology" - O. V. Oliinyk, Krasnoarmiysk, 2009 - p.308

2. Educational and methodological manual "Psychology of deviant behavior" - O. L. Khristuk, Lviv 2014 - p.191

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ВІДПОЧИНОК В УМОВАХ ДІЇ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Крикливець Руслан Мирославович

здобувач вищої освіти Національного університету охорони
здоров'я України імені П. Л. Шупика,
м. Київ

Право на відпочинок, гарантоване Конституцією, є невід'ємною частиною соціальних прав людини. Воно забезпечує не лише індивідуальний добробут працівника, а й сприяє підвищенню продуктивності праці, зменшенню соціальної напруги та загальному добробуту суспільства.

Натомість сучасний світ характеризується постійним прискоренням темпу життя, збільшенням робочого навантаження та вимог до працівників. Це призводить до виснаження та зниження продуктивності праці, що, в свою чергу, негативно впливає на здоров'я та добробут людей. Як зауважує Всесвітня організація охорони здоров'я, довгі робочі дні вбивають сотні тисяч людей щороку [1].

Незважаючи на закріплення права на відпочинок у Конституції України та трудовому законодавстві, на практиці часто спостерігаються порушення цього права: працівники, зокрема державні службовці, змушені працювати понаднормово,

відмовлятися від відпусток, що призводить до професійного вигорання та інших негативних наслідків.

Крім того, розвиток нетрадиційних форм зайнятості населення та цифрові трансформації різних сфер економіки вносять свої корективи у традиційні уявлення про роботу та відпочинок, зумовлюють нові виклики для забезпечення трудових прав, вимагають постійного оновлення законодавства та адаптації організаційно-правових механізмів до сучасних реалій, а також посилення відповідальності держави за забезпечення гідних умов праці та відпочинку працівників.

Стандарти, які висуваються до системи державних гарантій реалізації права на відпочинок та яких мають дотримуватися органи влади у процесі розробки та впровадження політики у цій сфері, визначено ключовими міжнародними документами у сфері реалізації права на відпочинок, прийняті Організацією Об'єднаних Націй та окремих її установ, зокрема Міжнародною організацією праці, а також Радою Європи та Європейським Союзом [5; 6].

Відповідно до трудового законодавства [2; 3] система державних гарантій реалізації права на відпочинок містить у собі два основних організаційно-правових механізми:

- (1) обмеження робочого часу;
- (2) встановлення гарантованих періодів відпочинку.

З одного боку, законодавство встановлює максимальну тривалість робочого дня та обмежує кількість понаднормових годин. З іншого боку, воно гарантує працівникам щотижневий відпочинок, святкові дні, відпустки та інші форми відпочинку.

Своєю чергою, обмеження робочого часу працівників забезпечується:

- встановленням максимальної тривалості робочого часу (40 годин на тиждень) та понаднормових робіт (120 годин на рік), крім окремих виняткових випадків.

- встановленням і гарантіями дотримання режиму робочого часу: часу початку й закінчення роботи, часу і тривалості перерв протягом робочого дня, тривалості чергувань у зміні та порядку їх визначення;

- наданням вихідних та встановленням святкових чи неробочих днів. Зокрема, тривалість щотижневого відпочинку

повинна бути не менше як сорок дві години. Водночас найбільш поширеним є п'ятиденний робочий тиждень з двома вихідними днями.

Встановлення гарантованих періодів відпочинку здійснюється шляхом надання щорічних оплачуваних основних та додаткових відпусток визначеної тривалості, заборони заміни відпустки грошовою компенсацією, за винятком окремих випадків. Розглянуто особливості реалізації права на відпочинок державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. При цьому важливим питанням органів публічної влади залишається подальше узгодження українського трудового законодавства про відпустки з міжнародними стандартами.

Водночас в умовах дії режиму воєнного стану існують певні особливості реалізації права на відпочинок за кожною з визначених механізмів та форм. Серед них слід назвати такі:

- збільшено нормальну тривалість робочого часу – не більше 60 годин на тиждень, а для працівників, яким відповідно до законодавства встановлюється скорочена тривалість робочого часу, – не більше 50 годин на тиждень;

- передбачено, що роботодавцем встановлюватиметься 5-денний або 6-денний робочий тиждень за рішенням військового командування разом з військовими адміністраціями (у разі їх утворення);

- роботодавцю надано право визначати час початку і закінчення щоденної роботи;

- передбачено можливість скорочення тривалості щотижневого безперервного відпочинку до 24 годин;

- зупинено дію норм щодо тривалості роботи напередодні святкових, неробочих і вихідних днів, а також щодо святкових і неробочих днів;

- встановлено тривалість щорічної основної оплачуваної відпустки – 24 календарних дні;

- роботодавцю надано право відмовити у наданні будь-якого виду відпусток, крім соціальних, якщо такий працівник залучений до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури;

- зупинено дію обмеження щодо тривалості відпустки без збереження заробітної плати на прохання працівника;

- запроваджено залучення працівників, які мають дітей, до робіт у вихідні, святкові і неробочі дні [4].

Попри те, що такі дії певною мірою є виправданими, все ж у законодавстві недостатньо чітко визначено умови-індикатори для застосування вказаних обмежень, що негативно впливає на здійснення права на відпочинок як важливої складової гідної праці в Україні, особливо враховуючи інтеграцію країни в європейський простір.

Так, незважаючи на те, що вітчизняне законодавство про працю та відпочинок у цілому відповідає міжнародним стандартам, водночас з огляду на євроінтеграційні наміри України потребують імплементації окремі положення актів Європейського Союзу.

Серед основних з них слід назвати: визначення поняття «робочий час», «період відпочинку», «позмінний працівник», включення до середньої тривалості робочого часу надурочні години, встановлення середньої тривалості робочого часу працівників не більше 48 годин на тиждень; а тривалості щоденного відпочинку на рівні 11 послідовних годин впродовж кожних 24 годин; збільшення мінімальної тривалості щорічної основної відпустки, що надається працівникам, з 24 до 28 календарних днів [5; 6] .

Крім того, важливим є запозичення окремих європейських практик при умові їх адаптації до українських реалій. Зокрема, актуальним є розширення спектру спеціальних режимів роботи. Мова йде, перш за все, про ущільнений робочий час, коли однакова кількість робочих годин розподіляється протягом меншої кількості днів, ніж зазвичай у звичайному робочому тижні, що дозволяє роботодавцям скоротити комунальні витрати, а працівникам за рахунок економії часу на доїзд до місця роботи збільшити час для відпочинку [5; 6].

До того ж, серед напрямів удосконалення правового регулювання реалізації права на відпочинок державними службовцями мають бути:

(1) посилення правових і соціальних гарантій для державних службовців,

(2) підвищення вимог до регламентації праці державних службовців.

Кожен з цих напрямів передбачає здійснення низки заходів, які слід здійснити для створення додаткових гарантій забезпечення трудових прав державних службовців, зокрема права на відпочинок.

Список використаних джерел:

1. Довгі робочі дні вбивають сотні тисяч людей щороку / ВООЗ. BBC News Ukraine. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-57122554>

2. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР від 10.12.1971 № 322-VIII (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

3. Про відпустки: Закон України від 15.11.1996 № 504/96-ВР. (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-вр>

4. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2136-20>

5. Рибак О.О. Міжнародно-правові акти та їх вплив на законодавство України, що регулює право на відпочинок. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 3. С. 248-251

6. Рим О. М. Правове регулювання робочого часу в Європейському Союзі. *Право і суспільство*. 2020. Випуск № 3. С.102-109.

ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ДОБУ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (1917-1920 рр.): ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Купрійчук Василь Михайлович,

доктор з державного управління, професор, професор кафедри
права та публічного управління Житомирського державного
університету імені Івана Франка,
м. Житомир

Складним і неоднозначним періодом в історії українського державотворення стали 1917-1920 роки. Це часи революційних перетворень, у ході яких спостерігався злет національної

свідомості, відновлення української державності та докорінна перебудова в галузі освіти. Зі створенням Української Центральної Ради в 1917 р. береться курс на відродження національної освіти, а саме: повна українізація школи, видання шкільних підручників, відкриття українських гімназій, кафедр українознавства у вищих навчальних закладах, створення Української шкільної ради тощо. Величезну роль у цьому процесі відіграла позашкільна освіта як чинник розвитку державотворчих процесів, яка власне, і проводила роботу пов'язану з ліквідацією неписьменності серед дорослого населення.

За рішенням Української Центральної Ради в структурі Генерального Секретаріату освіти було створено Департамент державного управління позашкільної освіти, який узяв на себе організаційну і практичну роботу, пов'язану з ліквідацією неписьменності в Україні [1].

Державотворча діяльність Генерального Секретаріату освіти в Україні розпочалася зі створення народних університетів, які надавали громадянам загальну освіту з гуманітарних і природничих дисциплін. В університетах, як правило, діяли лекторії з вивчення історії, літератури, культури, права, основ ведення економіки, сільського господарства та інших виробничих галузей [5].

Державна політика у подальшій ліквідації неписьменності продовжувалася урядом Гетьманату Павла Скоропадського, який узяв курс на широку розбудову всіх напрямків позашкільної роботи. Поряд з матеріальним забезпечення Міністерство народної освіти та мистецтва продовжувало далі працювати над удосконаленням форм і методів проведення позашкільної роботи. Для неписьменного населення відкривалися нові курси грамотності, вечірні, недільні школи, хати-читальні. Громадяни, які мали вже початкову освіту, могли продовжити її у нововідкритих вечірніх гімназіях, професійних училищах, народних університетах. До цієї роботи залучалися учителі шкіл, студенти, викладачі інститутів й університетів, науковці. Проводити позашкільну освіту організаційно допомагали спеціально створені комісії ліквідаторів неписьменності, які діяли майже в усіх повітових центрах України [2].

Таким чином, державотворчий процес уряду П. Скоропадського у боротьбі з неписьменністю надав новий поштовх для розгортання позашкільної роботи в усіх регіонах Української Держави. Велика позашкільна робота проводилася на Полтавщині. В ній губернське земство спільно з комісією позашкільної освіти та «Просвітою» виробили програму ліквідації неписьменності, асигнували гроші для відкриття вечірніх українських шкіл дорослим у містах і селах губернії. Виконуючи її, впродовж другої половини 1918 р. за місцеві фонди відкрилося в губернії 60 постійно діючих вечірніх шкіл і в багатьох населених пунктах курси грамотності [3].

Рада Міністрів збільшила асигнування і на створення нових народних університетів, відкриття яких в добу Гетьманату набуло масового характеру, що стало однією з особливостей гетьманського періоду розвитку позашкільної освіти. Народні університети відкривалися у великих промислових містах, містечках і навіть селищах. За півроку їх було засновано біля 40 і загальна чисельність доведена до 50 одиниць. Крім постійно діючих університетів, утворилося також декілька десятків тимчасових і виїзних (подорожуючих) університетів. Порівняно з попереднім періодом почали змінюватися й удосконалюватися форми їх роботи, функції, завдання, цілі.

Внаслідок цих перетворень, народні університети, хоч і залишалися загальнокультурними освітніми закладами, але частина з них уже вийшла на рівень надання слухачам необхідних знань для продовження навчання в технікумах чи інститутах. До таких насамперед належав Полтавський міський народний університет, в якому, після часткового його реформування, відкрилися історико-філологічний, соціально-економічний, природничий і лекторський факультети [4].

Державотворчий процес позашкільної освіти як у теоретичному, так і в практичному плані значно просунувся вперед за доби Директорії Української Народної Республіки. Наприкінці 1918 р. з ініціативи міністра народної освіти І.Огієнка в містах, і особливо в селах, розпочали створюватися Народні Доми, які повинні були стати в населених пунктах осередками проведення культурно-масової, у тому числі й освітньої роботи. На реалізацію

цього задуму був вироблений законопроект, і хоч він не набув чинності закону через відхід Директорії з Києва, однак Народні Доми місцями активно розпочали створюватися і проводити відповідну роботу.

На початку 1919 р. в УНР уже діяла розгалужена мережа різних вечірніх шкіл, курсів, груп ліквідації неписьменності, які, налічували близько 8 тис. Але ці освітні осередки не мали чіткої організації внутрішнього навчального процесу, діяли за різними програмами і планами й часто не давали належної ефективності навчання. Тому Департамент позашкільної освіти Міністерства народної освіти УНР розробив нові програми з єдиними навчальними нормативами для різних рівнів позашкільної освіти, розпочинаючи від отримання початкової грамотності і закінчуючи початковою та середньою освітою. Згідно з новими нормативами, період навчання для неписьменного населення визначався 185 днів на рік і тривав протягом трьох років [5].

Також, за розпорядженням Департаменту позашкільної освіти при бібліотеках та хатах-читальнях створювалися гуртки читання літератури. Ці та інші методи державного управління значно поліпшили роботу з неписьменними, підвищили якість навчання та загальний культурний рівень суспільства, яке відвідувало позашкільні культурно-освітні заклади [6].

Після еміграції Директорії УНР за кордон в зарубіжжі для українців-емігрантів уряд організував ряд шкіл, університетів, бібліотек, наукових товариств, які проводили досить велику культурно-освітню роботу серед української діаспори в Європі. Створені за кордоном Директорією УНР культурні заклади перетворилися згодом у великі науково-культурні центри української еміграції, які зробили помітний внесок у збереження джерел і подальший розвиток української національної культури.

Державотворча діяльність Директорії і уряду УНР в сфері розбудови позашкільної освіти помітно збільшила мережу позашкільних освітніх закладів з удосконаленням методики проведення у них навчання, створила Народні Доми як центри культурно-просвітницької роботи, поліпшила діяльність народних університетів та культурно-освітню роботу серед українців зарубіжжя.

Загалом проведена робота українських урядів у добу Української національної революції 1917 – 1920 рр. у процесі розвитку позашкільної освіти та ліквідації неписьменності серед населення дала свої результати. За цей період у залежності від регіону його кількість зменшилася з 85-90 до 50-60%, що для умов визвольної боротьби було достатньо високим показником. Однак, серед населення, особливо віком після 40-45 років, відсоток малограмотних громадян залишався ще досить високим.

Поряд з державними органами влади велику позашкільну роботу проводили інститути громадянського суспільства. Особливо вагомий внесок у розгортання культурно-освітньої роботи серед населення зробили «Просвіти». Ці організації, після царських переслідувань і заборон, розпочали інтенсивно створюватися при допомозі органів державної влади та органів місцевого самоврядування й за участю культурних сил в 1917 р. «Просвіти», поряд з проведенням широкого спектра культурних перетворень, брали активну участь і в позашкільній роботі [7].

В освітній українській політиці і практичних діяннях усіх режимів часів української революції 1917–1920 рр. чітко й однозначно простежується розуміння того, що без створення національної школи як необхідної умови виховання національно-свідомого громадянства всі державно-управлінські зусилля, спрямовані на побудову незалежної держави, будуть марними. В політичних колах української революції усвідомлювали, а усвідомлюючи, робили відповідні висновки з того незаперечного історичного досвіду, що у всі часи боротьба за національну школу пов'язувалася із збереженням культурного генофонду українців, їх національної ідентичності. Тож одним із головних політичних пріоритетів революційної доби стало реформування народної освіти на національних засадах в Українській Народній Республіці та Українській Державі [8].

Список використаних джерел:

1. Постанова I Всепоплавського з'їзду «Просвіти» 10-12 травня 1918 р. Провесінь. – 1918. – 2 червня.

2. Купрійчук В. М. Державне управління гуманітарним розвитком національних меншин в Україні у добу національної революції (1917-1920 рр.). Київ: Вісн. НАДУ, 2012. 239 с.

3. Купрійчук В. М. Культурний розвиток українського суспільства в 1917-1920 рр. Аналітика і влада: журн. експерт.-аналіт. матеріалів і наук. пр. Ін-ту пробл. держ. упр. та місц. самовряд. Київ : НАДУ, 2011. № 3. 316 с.

4. Позашкільна освіта на Лубенщині. Лубенщина. – 1919 р. – 24 січня.

5. Кокошко Ф.І. Культурно-освітні організації Півдня України (1917 – кінець 1920 років). Архіви України. – 1998. – № 1-6. – С. 70.

6. III Всеукраїнський кооперативний з'їзд. Робітнича газета. – 1918. – 29 травня.

7. Купрійчук В. М. Гуманітарна політика українських урядів у добу національної революції (1917–1920 рр.) : монографія. Київ, 2014. 378 с.

8. Купрійчук В. М. Політика культурного розвитку в історії українського державотворення (1917-1920 рр.). Зб. наук. пр. Вип. 1. Київ : Вид-во НАДУ, 2011. 260 с.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Кучинська Яна Олександрівна,

здобувачка другого рівня вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка,
м. Житомир

Керівник проблемної групи: Василь Купрійчук, д.держ.упр.,
професор, професор кафедри права та публічного управління

Гуманітарна політика сучасної української держави зорієнтована на досягнення трьох основних цілей:

1) максимальне сприяння розвитку технологічного знання, спроможного забезпечити потужний науково-технічний прогрес необхідний для підняття конкурентоспроможності вітчизняної економіки, її можливостей по задоволенню потреб населення, його надійного соціального захисту;

2) повноцінну соціалізацію громадян країни, формування всебічно розвинутої, суспільно активної особистості з чітко окресленою конструктивно патріотичною громадянською позицією;

3) створення духовних засад гуманізації всього комплексу суспільних відносин, фактичне перетворення людини, кожного члена соціуму у самоцінність, підпорядкування усієї державної політики імперативу: «Людина – понад усе!».

Названі стратегічні цілі гуманітарної політики покладають основні принципи її здійснення. Принципи є регулятивними настановами, що пов'язують ціль зі способом її досягнення, вказують на можливі або ж необхідні шляхи, механізми, засоби реалізації поставленої мети [1, 2].

До основних принципів гуманітарної політики сучасної української держави можна віднести насамперед такі.

1. Всебічна постійна підтримка державою духовного розвитку українського суспільства, сприяння розквіту масової народної творчості.

2. Держава може розраховувати на ефективність своєї гуманітарної політики за умови глибокого теоретичного обґрунтування концептуальної моделі цієї політики та механізмів її практичного впровадження у життя з урахуванням вітчизняного і зарубіжного досвіду в цій сфері державного регулювання. Порушення цього принципу призводить до хаотичних невмотивованих дій та заходів у гуманітарній політиці, які не задовольняють назрілих потреб духовного розвитку, або й стають йому на заваді.

3. Наступним важливим принципом гуманітарної політики є суспільна доцільність її змісту і форми реалізації, її історична виправданість та відповідність об'єктивним законом розвитку й загальнолюдським гуманістичним цінностям.

4. Не менш важливим принципом, що ним мають керуватися суб'єкти гуманітарної політики української держави є цілковита відповідність управлінських рішень чинному законодавству України, передусім – її Конституції.

5. Заходи, які вживає держава для оптимізації її гуманітарної політики покликані забезпечити рівну доступність усіх громадян країни до виробництва й споживання духовних благ.

6. Для забезпечення ефективного виконання духовною культурою своїх суспільних функцій гуманітарна політика держави повинна бути спрямованою на гармонійне поєднання творчо-пошукового, освітнього та виховного аспектів духовного життя. Тільки такий перехід забезпечить формування повноцінної особистості, свідомих суспільно активних громадян.

7. Суттєву роль у консолідуючому впливі на український соціум гуманітарної політики відіграє принцип пріоритетності загальнонаціональних духовних цінностей при цілковитій свободі задоволення своїх культурних потреб національними меншинами та субетнічними групами.

8. Наступним важливим принципом гуманітарної політики є принцип бережливого ставлення до національної культурної спадщини та гармонійного поєднання її з сучасними духовними процесами і тенденціями в Україні й світі.

9. Зважаючи на історично зумовлену різноманітність у духовному житті різних регіонів України, важливим принципом гуманітарної політики держави є узгодження загальнонаціональних завдань у гуманітарній сфері з регіональними особливостями й інтересами.

10. Складність завдань, які стоять перед гуманітарною політикою, вимагає систематичного підходу до її здійснення. Системний підхід передбачає, насамперед, узгодженість дій усіх суб'єктів гуманітарної політики як у вертикальному так і в горизонтальному зрізах.

11. Послідовна реалізація системного підходу в управлінні гуманітарною сферою передбачає наявність висококваліфікованих управлінських кадрів, спроможних об'єктивно оцінювати ситуацію й енергійно вживати адекватних заходів для розв'язання назрілих проблем. Цим зумовлюється особливе значення принципу фаховості та компетентності суб'єктів гуманітарної політики.

12. Максимально можливе залучення бюджетних асигнувань і приватних коштів у фінансування гуманітарної сфери. Гуманітарна політика без фінансового забезпечення запроваджуваних заходів перетворюється в пусті декларації [1].

Список використаних джерел:

1. Соціальна і гуманітарна політика: підручник/ [авт.кол.: В.П.Трощинський, В.А.Скуратівський, М.В.Кравченко та ін.]; за заг.ред.Ю.В.Ковбасюка, В.П.Трощинського. – К.: НАДУ, 2016. - 792 с.

2. Купрійчук В. М. Гуманітарна політика українських урядів у добу національної революції (1917–1920 рр.) : монографія / В. М. Купрійчук. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2014. – 378 с.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Михайлюк Інна Іванівна

здобувачка вищої освіти Національного університету охорони
здоров'я України імені П. Л. Шупика, м.Київ

Світовий досвід демонструє, що найбільш ефективною є система державного управління, в якій гармонійно та вдало реалізуються повноваження центральних органів виконавчої влади, що передбачають здійснення цілеспрямованого, скоординованого та раціонального управління соціальними і економічними процесами в країні. Ефективна робота центральних органів виконавчої влади, які покликані розробляти основні напрями державної соціально-економічної політики, оборони держави, забезпечення громадського порядку, забезпечувати управління державним майном, здійснювати зовнішню політику та виконувати низку інших функцій, є ключовим фактором для розвитку країни та підвищення добробуту її громадян.

Разом з тим, повномасштабне вторгнення росії на територію України створило безпрецедентні виклики для державної системи, зокрема, для центральних органів виконавчої влади, які повинні забезпечувати національну безпеку, гуманітарну допомогу, економічну стабільність та багато інших функцій в умовах обмежених ресурсів та постійних загроз. В умовах воєнного стану від органів державної влади вимагається швидке прийняття рішень

та ефективна координація дій, забезпечення підзвітності, прозорості та адаптації до нових реалій.

Відповідно розуміння проблем у діяльності центральних органів виконавчої влади, що виникають в кризових умовах, є необхідною умовою для розробки ефективних шляхів їх вирішення та подальшого вдосконалення роботи цих державних органів.

При цьому, необхідним є дотримання центральними органами влади системи принципів державного управління, розробленими в рамках спільного проєкту Європейського Союзу та Організації економічного співробітництва та розвитку [4].

Однак оцінка діяльності центральних органів виконавчої влади в умовах воєнного стану у контексті реалізації ними ключової функції з розробки та впровадження політики, а також визначальних передумов ефективності їхньої роботи демонструє низку обмежень у їх діяльності та критичних аспектів.

Так, незважаючи на повномасштабну збройну агресію росії проти України, загальна ефективність роботи центральних органів виконавчої влади залишилася майже на тому ж рівні, що й у попередній період. Відмічаються лише певні коливання залежно від сфери їхньої діяльності.

Залишилася без змін ефективність центральних органів виконавчої влади у формуванні та координації політики в основному. Досягнуто лише певного прогресу у якості планування політики разом із покращенням якості міжвідомчих консультацій. Водночас внаслідок російської агресії залишаються невирішеними низка проблем роботи ЦОВВ, а частина з них навіть загострилася. Серед них:

- відсутність внутрішніх нормативно-правових актів та послідовних практик щодо розробки проєктів законів і політик, здійснення внутрішніх узгоджень всередині міністерств;

- затримка у підготовці стратегічних документів та переорієнтація на короткострокові пріоритети в умовах воєнного стану;

- фрагментарність аналізу регуляторного впливу прийнятих рішень, що стає на заваді швидкому реагуванню на нові виклики та загрози;

- суттєві прогалини у вимірюванні ефективності, моніторингу, звітності та розрахунку вартості секторальних реформ;

- лише часткова реформа внутрішньої організації центральних органів виконавчої влади, зокрема шляхом створення директоратів та посад фахівців з питань реформ, що завадило спроможності цих органів у розробці та впровадженні реформ, зумовило погіршення управління державними справами та появу додаткових проблем [4].

Як результат, спостерігається низький рівень сприйняття бізнесом чіткості та стабільності ухвалення ЦОВВ рішень, який продовжує знижуватися: з 33% у 2018 році до 27% у 2023 році [4].

Продемонстровано, що навіть в умовах воєнного стану центральні органи виконавчої влади виявилися стійкими та гнучкими з питань адміністрування та надання публічних послуг, їх цифровізації. Цьому сприяла низка факторів, а саме:

- прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру» [5], який заповнив серйозну прогалину в нормативно-правовій базі державного управління;

- введення в дію ключових механізмів електронного урядування, зокрема створення Міністерства цифрової трансформації; запуск програми «Держава в смартфоні», системи електронної взаємодії «Трембіта», порталу державних послуг онлайн та мобільного додатку «Дія» [7].

Як результат, маючи показники у сфері надання послуг у 2018 році нижче за середні, у 2023 році Україна стала лідером серед країн-кандидатів на вступ до ЄС, піднявшись з 82 місця у 2018 році до 46 місця у 2022 році [2].

Центральним органам виконавчої влади вдалося загалом зберегти працездатну систему публічної підзвітності, прозорості та відкритості, чому сприяла наявність належного законодавчого підґрунтя. Так, згідно з Глобальним рейтингом права на інформацію Закон України «Про доступ до публічної інформації» визнано одним із найпрогресивніших у Європі [1].

Разом з тим, цю загальну оптимістичну картину порушує:

- відсутність узгодженої та чіткої політики щодо забезпечення доступу до інформації державних реєстрів, обмежений доступ до них з початку масштабного вторгнення;

- недосконалість системи моніторингу та контролю за дотриманням права на доступ до публічної інформації;

- відсутність чіткої та обов'язкової процедури проведення консультацій щодо усіх законодавчих ініціатив та/чи ігнорування їхніх результатів при прийнятті управлінських рішень.

Відмічено, що найбільший регрес спостерігається щодо управління людськими ресурсами центральних органів виконавчої влади, що частково зумовлено надзвичайними заходами під час дії режиму воєнного стану. Серед ключових проблемних питань слід назвати такі:

- нечіткий розподіл повноважень на вищому рівні керівництва, зокрема між заступниками міністра та державними секретарями, від чого страждає внутрішнє управління;

- введення, у зв'язку з воєнним станом, особливих заходів щодо набору, звільнення, переведення, просування по службі, організації роботи та доброчесності державних службовців, перш за все, зупинка проведення відкритих конкурсів на основі заслуг на усі посади державної служби;

- недоліки у системі оплати праці державних службовців, що перешкоджає залученню висококваліфікованих фахівців, які погіршилися в умовах кризи. Так, бюджет на оплату праці скорочено на 20% порівняно з 2021 роком, а різниця в оплаті праці на подібних посадах між органами сягнула 50% [3].

Як результат, відмічається висока плінність кадрів на державній службі, яка під час дії режиму воєнного стану зросла до критичного рівня. У 2019 році вона становила 12%, а в першому кварталі 2023 року досягла 20%, що не сприяє ефективності роботи центральних органів виконавчої влади [3].

Відповідно для ефективної модернізації діяльності центральних органів влади системні зміни мають стосуватися таких аспектів:

- розробка та реалізація державної політики,
- стратегічне планування,

- розвиток державної служби та управління людськими ресурсами,

- вдосконалення адміністративних процедур,

- подальша цифрова трансформація управління та

- посилення підзвітності, прозорості та відкритості роботи

Потребує здійснення низка завдань поглиблення відкритості та прозорості у діяльності центральних органів виконавчої влади, ключові з яких:

(1) розширення доступу до публічної інформації, розпорядниками якої є центральні органи виконавчої влади, зокрема, через створення єдиної інформаційної платформи для розміщення аналітичних, наукових, інформаційних та статистичних матеріалів;

(2). забезпечення прозорості прийняття рішень центральними органами виконавчої влади, зокрема шляхом прийняття проекту Закону України “Про публічні консультації”;

(3). посилення контролю за діяльністю центральних органів виконавчої влади з боку громадськості, зокрема шляхом впровадження ефективних механізмів взаємодії влади з інститутами громадянського суспільства.

Посилення кадрового потенціалу центральних органів виконавчої влади потребує виконання таких завдань, як:

- забезпечення чесного і прозорого відбору та призначення службовців, що ґрунтуються на досягненнях і здобутках та однаковому ставленні до кандидатів;

- забезпечення належних умов праці, конкурентної та прозорої системи оплати праці на основі класифікації посад;

- запровадження в роботі служб управління персоналом ЦОВВ сучасних методів управління людськими ресурсами, розвитку організаційної та управлінської культури;

- подальший розвиток системи професійного розвитку на засадах цілісності, гнучкості, орієнтованості на потреби ЦОВВ та кожного державного службовця.

Список використаних джерел:

1. Глобальний рейтинг права на інформацію. URL: <https://www.rti-rating.org/country-data/>

2. Інформаційна база ООН з електронного урядування. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Compare-Countries>
3. Національне агентство України з питань державної служби. URL: <https://nads.gov.ua/news/statistichni-dani-shchodoposad-derzhavnoyi-sluzhbi-dobirkandidativ-na-yaki-zdijsnyuyetsya-za-kontraktom-stanom-na-02032021>
4. ОЕСР (2024). Державне управління в Україні. Оцінювання на відповідність Принципам державного управління. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/governance/b0dd70ef-uk>
5. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17 лютого 2022 року № 2073-IX (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>
6. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 березня 2011 року № 3166-VI (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>
7. Сайт Міністерства цифрової трансформації: URL: <https://thedigital.gov.ua/news/mikhaylo-fedorov-prezentuvav100-peremog-mintsifri-za-2020-rik-ta-anonsuvav-masshtabni-natsionalni-proekt>

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ПРОЦЕСИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Мураш Віталій Валерійович

здобувач вищої освіти Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л.Шупика,
м.Київ

Ефективна реалізація соціально-економічних програм вимагає належного розподілу фінансових ресурсів у державному бюджеті. Прозорість та ефективність цього процесу є ключовими проблемами, оскільки недостатній розподіл ресурсів заважає досягненню визначених соціально-економічних цілей.

Водночас повномасштабне вторгнення росії в Україну створило безпрецедентні виклики для економіки країни. Воєнний

стан радикально змінив пріоритети державних витрат та джерел доходів. Пори це, доходи, і видатки державного бюджету продовжували зростати [2; 6]. Це пов'язано з необхідністю виділення колосальних ресурсів на ведення збройної боротьби з агресором і фінансування соціально-економічних потреб країни. При цьому відмічається вищий рівень щорічного зростання обох частин бюджету порівняно з «мирним» часом. Однак рівень перевищення обсягів видатків над доходами також значно вищий.

Крім того, повномасштабна збройна агресія суттєво вплинула на структуру доходів та видатків державного бюджету. Ці зміни були зумовлені необхідністю фінансування оборони, гуманітарної допомоги, відновлення зруйнованої інфраструктури та підтримки економіки в умовах війни. Зокрема, спостерігається:

- зниження частки податкових надходжень до бюджету (у 2014 р. 78,5%, у 2021 році – 85,37%) [3];

- критична залежність поповнення бюджету від зовнішньої фінансової допомоги (міжнародних кредитів і грантів) та внутрішніх запозичень (випуск військових облігацій), яка становить п'яту частину доходів державного бюджету [4; 5];

- зміна пріоритетів видатків: якщо у мирний час на обороноздатність держави спрямовувалося близько 9% бюджету, у період повномасштабної агресії ця частка становить понад 50% [2; 5];

- зменшення обсягу видатків на здійснення загальнодержавних функцій, охорони навколишнього середовища та забезпечення економічної діяльності, освіти, охорони здоров'я, духовного та фізичного розвитку [2; 5];

- зростання обсягів видатків на відновлення пошкодженої інфраструктури та забезпечення життєдіяльності населених пунктів [2; 5].

В умовах воєнного стану, коли бюджетні надходження скорочуються, а витрати значно зростають, надзвичайно важливим є забезпечення належного виконання державного бюджету, пошуку додаткових джерел доходів та дотримання жорсткої економії витрачання бюджетних коштів.

При цьому оцінка стану виконання державного бюджету має подвійний характер. З одного боку, спостерігається

перевиконання визначених законодавством показників доходів, що зумовлено суттєвою підтримкою міжнародних донорів, з іншого – недовиконання державного бюджету за видатками, тобто недофінансування запланованих бюджетних програм.

Кардинальне зниження економічної діяльності та масштабне залучення зовнішніх і внутрішніх позик на підтримку бюджету під час воєнної агресії суттєво погіршили боргову ситуацію в Україні. У бюджетній системі України простежується хронічний дефіцит, обсяги якого значно зросли з початком повномасштабного конфлікту та перевищили навіть показники країн з ринками, що формуються. Відповідно у післявоєнний період скорочення бюджетного дефіциту і проведення збалансованої реструктуризації зовнішнього комерційного боргу та офіційного боргу двостороннім кредиторам мають стати основними важелями скорочення боргового навантаження в Україні [1].

Такий стан справ вимагає удосконалення системи управління фінансовими ресурсами держави в кризових умовах, основними напрями якого мають бути зміна пріоритетів державної бюджетної політики та вдосконалення системи видатків державного бюджету. При цьому, у післявоєнний період пріоритети бюджетної політики мають змінитися, виходячи з тих завдань і цілей, які визначатимуться середньо- й довгостроковими програмами, проектами відновлення та розвитку України. Водночас завдання нарощування військового потенціалу Збройних Сил України та розвитку військово-промислового комплексу і надалі мають залишатися одним із пріоритетних напрямів бюджетної політики.

Для досягнення більшої ефективності необхідно також провести масштабну реформу бюджетної системи, яка передбачає впровадження сучасних методів планування, аналізу та контролю за використанням бюджетних коштів. Це передбачає перехід на середньострокове планування, регулярний аналіз ефективності бюджетних програм та постійне вдосконалення методів управління бюджетними видатками. Здійснення таких заходів дозволить чітко визначити пріоритети, спрогнозувати майбутні витрати та забезпечити досягнення стратегічних цілей розвитку країни.

Крім того, серед основних векторів вдосконалення видатків державного бюджету слід виокремити:

- зміцнення організаційної спроможності суб'єктів управління видатками бюджету,
- вдосконалення пріоритетів використання коштів бюджету, налагодження дієвих комунікацій з суспільством,
- модернізація процедур формування і виконання видатків бюджету (технологій бюджетування) та розвиток інституційного забезпечення використання коштів бюджету.

Актуалізується необхідність здійснення комплексу заходів для періоду протистояння агресії РФ проти України та повоєнної розбудови країни з метою зміцнення організаційної спроможності суб'єктів управління видатками бюджету. При цьому варто наголосити на важливості збереження і розвитку національної ідентичності, зміцнення фінансового патріотизму, що спрямовані на раціональне, ефективне та прагматичне використання коштів державного бюджету в інтересах українського суспільства.

Отже, ефективне формування та виконання державного бюджету є критично важливим для забезпечення оборони країни, підтримки економічної стабільності та соціального захисту населення в умовах війни. Після завершення активної фази воєнних дій виникне необхідність у масштабному відновленні економіки та інфраструктури. Для цього необхідно розробити ефективні бюджетні механізми, які забезпечать мобілізацію ресурсів на ці цілі.

Список використаних джерел:

1. Богдан Т. П., Богдан І. В. Бюджетні дефіцити і державний борг України під впливом шоків пандемії та повномасштабної агресії. *Фінанси України*. 2023. № 5. С. 7-29

2. Видатки державного бюджету України в 2022 р. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/2022/>

3. Вінницька О. А. Податкові надходження в системі доходів державного бюджету України. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. Серія : Економічні науки. 2023. № 3. С. 24-29

4. Гавриленко Н. В., Коверний О. Є. Формування дохідної частини державного бюджету України в умовах воєнного стану *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2024. № 1. С. 56-68.

5. Дика О. С., Ковпака А. А. Ідентифікація джерел формування Державного бюджету України та напрямів

використання фінансових ресурсів в умовах російсько-української війни. *Економіка, управління та адміністрування*. 2024. № 2. С.3-9.

6. Доходи держбюджету України URL:
<https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/>

МЕДИЧНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА БЕЗПЕЧНІ ТА НЕШКІДЛИВІ УМОВИ НАВЧАННЯ

Огар Ніна Володимирівна,

аспірантка кафедри публічного врядування Національного
університету «Львівська політехніка»,
м. Львів

Проблеми забезпечення безпеки, фізичного та психічного здоров'я учнів закладів загальної середньої освіти в Україні є надзвичайно актуальними в сучасних умовах. Право на безпечні та нешкідливі умови навчання здобувачів освіти передбачено статтею 53 Закону України «Про освіту» [1]. Забезпечення належного медичного обслуговування школярів є важливою частиною створення здорового та безпечного навчального середовища, що сприяє розвитку учнів і збереженню їхнього здоров'я протягом усього навчального процесу.

У статті 21 Закону України «Про повну загальну середню освіту» зазначається, що заклад освіти «створює безпечне освітнє середовище з метою забезпечення належних і безпечних умов навчання, виховання, розвитку учнів, а також формує у них гігієнічні навички та засади здорового способу життя» [2]. Механізм здійснення медичного обслуговування учнів закладів загальної середньої освіти всіх типів і форм власності визначає постанова Кабінету Міністрів України від 20.01.2021 № 31 «Про затвердження Порядку медичного обслуговування учнів закладів загальної середньої освіти» [3].

Необхідно, щоб медичне обслуговування школярів було процесом комплексним, а це передбачає низку умов. Передусім йдеться про наявність у закладі загальної середньої освіти

медичного працівника, відповідального за надання першої медичної допомоги та ведення медичних карт учнів. Важливо, щоб медичні працівники мали відповідну кваліфікацію та проходили регулярні курси підвищення кваліфікації.

Має бути передбачена організація чіткої системи надання першої допомоги в разі травм або раптових захворювань, що може включати наявність аптечок першої допомоги в кожному класі та на спортивних майданчиках. В умовах війни увиразнилася необхідність забезпечення медичними засобами для надання невідкладної допомоги у випадках нещасних випадків.

Щодо профілактики захворювань, то це, в першу чергу, – проведення регулярних медичних оглядів учнів для виявлення можливих проблем зі здоров'ям. Також не втрачає актуальності питання впровадження програм вакцинації та інших профілактичних заходів для попередження поширення інфекційних захворювань серед учнів.

У контексті створення умов для інклюзивної освіти, де необхідний медичний супровід для учнів з хронічними захворюваннями, алергіями, інвалідністю, ватро подбати про розробку індивідуальних планів здоров'я для школярів з особливими потребами.

Актуальним питанням є і надання учням здорового і збалансованого харчування у шкільних їдальнях, з урахуванням вікових потреб та медичних обмежень. Відповідно до пункту 8 Порядку здійснення медичного обслуговування учнів закладів загальної середньої освіти, медичний працівник, що працює у закладі освіти та входить до штату закладу освіти або відповідного закладу охорони здоров'я, бере участь в організації харчування учнів закладу освіти [3].

Стосовно турботи про психічне здоров'я школярів, згаданий документ передбачає проведення серед них, їхніх батьків або інших законних представників, педагогічних працівників просвітницької та консультативної роботи щодо здорового способу життя, турботи про психічне здоров'я, виховання здорової дитини; здійснення інформування учасників освітнього процесу з питань протидії поширенню серед учнів звичок, небезпечних для їх фізичного та психічного здоров'я. На нашу думку, доречним було б в умовах

війни запровадити проведення антистресових заходів та практик релаксації.

Слід особливу увагу на даний час приділяти проведенню уроків з безпеки життєдіяльності, включаючи навчання учнів основам надання першої допомоги та реагування на надзвичайні ситуації, тренуванню з евакуації.

Отже, питання медичного обслуговування учнів закладів загальної середньої освіти у контексті забезпечення права на безпечні та нешкідливі умови навчання пов'язане з наявністю медичного працівника, наданням першої медичної допомоги, профілактикою захворювань, індивідуальним підходом до школярів з особливими потребами, забезпеченням здорового харчування, заходами зі збереження психічного здоров'я, навчанням щодо безпеки, співпрацею з батьками та медичними установами.

Список використаних джерел:

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 12.11.2024).

2. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 12.11.2024).

3. Про затвердження Порядку медичного обслуговування учнів закладів загальної середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 20.01.2021 № 31. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/31-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.11.2024).

ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Самійленко Віталій Сергійович,

здобувач другого рівня вищої освіти Житомирського державного
університету імені Івана Франка,
м. Житомир

Керівник проблемної групи: Василь Купрійчук, д.держ.упр.,
професор, професор кафедри права та публічного управління

Глобальні інтеграційні процеси сучасного світу – об’єктивна тенденція розвитку всіх сфер суспільного життя. Вони охопили суспільне виробництво, культуру, духовне життя, освітню та наукову сферу, ставши визначальними факторами формування способу та якості життя усього світу та окремих державно-організованих суспільств. Політико-правові та управлінсько-організаційні аспекти цього руху на європейському континенті протягом останніх десятиліть закріплені в Лісабонській стратегії, що знайшла свою конкретизацію у процесі формування єдиного європейського простору освіти і науки в рамках реалізації організаційно-правових та методичних заходів Болонського процесу.

Створення європейського освітнього простору покликано дати всім жителям регіону можливість повною мірою скористатися всією культурною, соціальною і економічною різноманітністю країн Європи шляхом полегшення доступу громадян кожної держави до освітніх ресурсів інших держав; сприяння продовженню або завершенню освіти у будь-якій європейській країні [1].

З метою реалізації ідеї європейського освітнього простору Рада Європи і ЮНЕСКО прийняли цілий ряд конвенцій: Європейську конвенцію про еквівалентності дипломів, що дають доступ до університетів (1953 р.); Європейську конвенцію про еквівалентності періодів університетської освіти (1956 р.); Європейську конвенцію про академічне визнання університетських кваліфікацій (1959 р.); Міжнародну конвенцію про визнання навчальних курсів, дипломів про вищу освіту і наукових ступенів в

арабських та європейських державах басейну Середземномор'я (1976 р.); Конвенцію про визнання навчальних курсів, дипломів про вищу освіту і наукових ступенів у державах регіону Європи (1979 р.); Європейську конвенцію про загальну еквівалентність періодів університетської освіти (1990 р.); Конвенцію про визнання кваліфікацій вищої освіти в європейському регіоні (Лісабон, 1997 р.) [2]; Останніми документами вище зазначеного питання є Сорбонська (25.5.1998 р.) «Про гармонізацію архітектури європейської вищої освіти» і Болонська (19.6.1999 р.) декларації міністрів освіти країн Європи [3].

Гармонізація вищої освіти проходить через модернізацію національних систем освіти і їхнє зближення у цьому процесі, через розширення академічної мобільності, зміцнення автономії вузів, підвищення їхньої самостійності в регулюванні власного розвитку і відповідальності за якість підготовки фахівців.

Об'єктивно необхідний характер глобалізації і інтеграції системи відкритої освіти підтверджується практичною політикою європейських держав: об'єднана Європа будує загальний університетський простір. На зустрічі у м. Саламанка в 2001 р. було вирішено створити Європейську асоціацію університетів (далі EUA), що повинна об'єднати більш ніж 700 вищих навчальних закладів різних держав Європи, що, безсумнівно, ще більше наблизить європейців до вироблення загальної освітньої політики в регіоні. Особливо важливим є те, що в ході цього процесу формуються нові інтереси, частина яких, які формулюються, наприклад, як «європейський вимір», вже проникає в навчальні плани і програми вищої освіти. Саме тому все гостріше відчуваються потреби в тому, щоб підвищувати: інформованість і прозорість, які дозволили б оцінювати навчальні можливості вузів і їхню відповідність вимогам, зацікавлених сторін; конвергентність і сумісність навчальних планів, особливо з погляду вертикальної мобільності; захист інтересів учнів, громадян і фірм визнанням, якісною оцінкою та координуючою акредитацією, будь то на європейських або транснаціональних рівнях; число грантів і стипендій, які б надавалися за бенефіціаріями через адміністративні межі [4].

Формування європейського освітнього простору в 1999р. зафіксувала Болонська декларація, з якої і почалася епоха глибоких і масштабних перетворень національних систем освіти в Європі. Синхронізовані реформи в 29 країнах, розраховані до 2010р., одержали назву Болонського процесу [5].

Основними цілями Болонського процесу є: побудова Європейської зони вищої освіти як передумови розвитку мобільності громадян з можливістю їхнього працевлаштування; наближення освіти до ринку праці і підготовка людини, яка буде жити в єдиній Європі; формування і зміцнення інтелектуального, культурного, соціального і науково-технічного потенціалу України як складової частини Європи; посилення міжнародної конкурентноздатності як національної, так і Європейської систем вищої освіти, підвищення їхньої престижності у світі; змагання з іншими системами вищої освіти за студентів, вплив, гроші та престиж; підвищення визначальної ролі університетів у розвитку національних та Європейських культурних цінностей (університети як носії національної і Європейської свідомості) [6].

Основною метою нової системи одержання того або іншого академічного ступеня є сприяння в працевлаштуванні європейських громадян. Разом з тим існуючі конвенції по визнанню академічних ступенів, а також структура національних інформаційних центрів по академічному визнанню і мобільності і Європейській мережі інформаційних центрів по академічному визнанню і мобільності (NARIC та ENIO) є неефективними в плані забезпечення зв'язку між інтелектуальним потенціалом і можливістю працевлаштування. В зв'язку з цим основними завданнями Болонських угод є вихід за рамки завдань академічного визнання в напрямку оцінки компетентності, а також підвищення конкурентноздатності європейської системи вищої освіти [7].

Україна прагне бути європейською державою, тому модернізація вищої освіти повинна відбуватися в рамках Болонського процесу, до якого вона планує приєднатися в 2005 році. Для цього в Україні багато зроблено і робиться: введена багаторівнева структура вищої освіти і вводиться система стандартів вищої освіти на основі компетентної моделі професійної

вищої освіти. Разом із цим, багато чого ще потрібно зробити, і першочерговим з чого є:

а) визнання всіма учасниками освітнього процесу того факту, що досягнення основних цілей Болонського процесу не самоціль системи вищої освіти України, а, насамперед засіб підвищення можливостей працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, розширення мобільності громадян і збільшення конкурентноздатності європейської вищої школи;

б) завершення нормативного і методичного забезпечення системи освіти за дворівневою структурою «бакалавр-магістр»;

в) гармонізація вимог системи стандартів вищої освіти з вимогами освітніх стандартів провідних університетів і стандартів професійних союзів європейських країн;

г) зближення систем контролю якості вищої освіти і професійної підготовки з прийнятими в Європі критеріями, механізмами і методами оцінювання якості вищої освіти і акредитації навчальних закладів тощо [8].

Отже, процес інтеграції України в європейський освітній простір набирає обертів і на сьогодні є безальтернативним. На цьому шляху є чимало нерозв'язаних проблем як теоретичного, та і практичного характеру. Стало очевидним, що як приєднання до Болонського процесу, та і неприєднання мають свої переваги та ризики. Переваги – у визнанні дипломів нашої держави в європейському освітньому просторі, доступ фахівців до європейського ринку праці, підвищення іміджу держави, а ризики – у втраті окремих досягнень української освіти, її багатовікових традицій [9].

Список використаних джерел:

1. Європейський освітній простір. Болонський процес. – URL: <https://studfiles.net/preview/3764680/page:5/>

2. Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні. – Лісабон, 11 квітня 1997 року. – URL: http://zakonrada.gov.ua/laws/show/994_308

3. Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи: Монографія. За заг. ред. Ф.Г.Ващука. – Ужгород: ЗакДУ, 2011–560 с.

4. Кремень Василь Григорович. Освіта і наука України: шляхи модернізації (факти, роздуми, перспективи). – К.: Грамота, 2003. – 216 с.

5. Матвієнко О. В. Європейська інтеграція і стратегія розбудови освітніх систем. Наук. вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ. (LINGUAPAX–VIII). Мова, освіта, культура: наукові парадигми і сучасний світ.-Вип. 7. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2003. – С.126–131;

6. Вакарчук І.О. Нова динаміка вищої освіти і досліджень для соціальних змін та розвитку [Текст]: болонський процес 2020 – Європейський простір вищої освіти у новому десятиріччі. Фонд «Європа ХХІ». – К.: Агентство «Україна», 2009. – 64 с.

7. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник. За ред. В. Г. Кременя. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.

8. Вища освіта в Україні: Навч. посіб. За ред. В.Г. Кременя, С.М. Ніколаєнка: К.: Знання, 2005.

9. Купрійчук В. М. Гуманітарна політика українських урядів у добу національної революції (1917–1920 рр.) : монографія / В. М. Купрійчук. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2014. – 378 с.

НАЦІОНАЛЬНА ОСВІТА ЯК ОСНОВА ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ

Семененко Артем Олександрович,

здобувачка другого рівня вищої освіти Житомирського державного
університету імені Івана Франка,
м. Житомир

Керівник проблемної групи: Василь Купрійчук, д.держ.упр.,
професор, професор кафедри права та публічного управління

Найважливішим компонентом духовного життя суспільства виступає освіта – своєрідний соціально-культурний, історичний феномен, який сприяє нагромадженню знань, умінь, і навичок, інтелектуальному розвитку людини. Освіта виступає могутньою детермінантою суспільних перетворень, адже можливості її впливу

на розвиток особистості й суспільства великі. Для того щоб стати повноцінним членом суспільства, людині необхідно, з одного боку, засвоїти його цінності, а з іншого – активно створювати для себе потрібні умови для входження в суспільство відповідно до своїх індивідуальних особливостей, світоглядних цінностей та особистої спрямованості. Безперервність освіти протягом усього життя людини в сучасну постіндустріальну епоху з її стрімким науково-технологічним піднесенням, бурхливим простором знань і технологічним проривом, з прискореною глобалізацією всіх процесів стає об'єктивно зумовленим імперативом. Значення інтелекту як стратегічного ресурсу розвитку суспільства обумовлює потребу прискореного й універсального розвитку особистості, що здійснюється, насамперед, засобами освіти, культури і виховання. З підвищенням ролі новітніх технологій у виробництві освіта є необхідною умовою та основним засобом перетворення людського потенціалу в якісний людський капітал. Освіта, що відповідає потребам суспільства та ринку праці, відіграє потужну роль у гуманітарному розвитку, оскільки дозволяє сформувати у кожної людини здатність швидко адаптуватися до сучасних соціально-економічних реалій та забезпечувати собі належну якість життя. У гуманістичній концепції «людського капіталу» несподівано стверджується, що вкладення в освіту – це ключ до економічного, а отже, і соціального прогресу [1].

У глобалізованому світі освіта й наука стали визначальним фактором людського розвитку. Сьогодні вони є безальтернативним засобом національного самоутвердження. Повноцінним учасником глобальної економіки може бути лише та країна, в якій інтелектуальні професії стали масовими, а інвестиції у розвиток людського потенціалу – вагомими і ефективними. Країни, які у свій час зробили ставку на науку і освіту, тепер стали світовими лідерами. Наприклад, стимулювання людського розвитку у країнах Південно-Східної Азії дало їм змогу здійснити прорив у сферу високих технологій. Таким шляхом ідуть Індія і Китай. Сьогодні розвинуті країни щороку 10 – 12 % ВВП вкладають в освіту. Розвиток, інвестиційну привабливість країн Балтії, Польщі, Чехії експерти пов'язують із здатністю їх середньої і вищої школи динамічно реагувати на соціальні та економічні зміни. Прийшов час

«економіки знань», у якій інтелектуальні ресурси приносять значно більший прибуток, ніж природні, а розвиток освіти постає як умова і засіб входження держави у когорту розвинених держав світу. Від якості освіти вже сьогодні значною мірою залежить місце країни і народу у міжнародному поділі праці. Тому освіта має бути найголовнішим пріоритетом державної політики [2].

Освіта є цілісною, відносно самостійною підсистемою життєдіяльності суспільства, самобутнім органічно цілісним і водночас внутрішньо структурованим соціальним інститутом. Складовими елементами системи освіти є: сукупність галузей освітянського знання; розмаїття форм людської діяльності, властивих для царини освіти як специфічної підсистеми суспільного життя; множина відносин, що складаються між людьми у рамках освіти як соціального інституту; мережа організацій, закладів та установ, притаманних освіті як відносно самостійному інституту суспільства; система цінностей і норм, які характерні для освітянської сфери суспільства і значною мірою визначають її сутнісні характеристики.

Освіта – один з найдавніших соціальних інститутів, викликана потребами суспільства відтворювати і передавати знання, уміння, навички, готувати нові покоління для життя, суб'єктів соціальної дії для вирішення економічних, соціальних, культурних проблем, що стоять перед людством. У сучасному світі освіта – складне і багатоманітне суспільне явище, сфера передачі, засвоєння і перероблення знань і соціального досвіду. Освіта є певна система навчальних і виховних закладів, що здійснюють різноманітні форми залучення їх досвідів в освоєнні багатств культури. Освіта інтегрує різні види навчальної і виховної діяльності, їх зміст в єдину соціальну систему, орієнтує їх на соціальне замовлення, на соціальні потреби людства. Серед соціальних інститутів суспільства сучасної цивілізації освіта займає одну з провідних позицій. Адже благо людини, становище культури та духовності в суспільстві, темпи економічного, науково-технічного, політичного і соціального прогресу саме і залежать від якості і рівня освіти [3].

Розбудова державності України, відродження й культурних здобутків у поєднанні із загальноцивілізаційними процесами

розвитку ставлять проблеми освіти на вищій щабель. Вона повинна стати провідним національним пріоритетом, бо держава та нація без сучасної освітянської системи позбавлені майбутнього, нездатні до відтворення культурних цінностей, забезпечення конкурентоспроможності на світовому ринку економічних та інтелектуальних ресурсів, відновлення і збереження демократичних інститутів. Для сучасної України освіта має стати умовою і одним з гарантів забезпечення історичного переходу нації до нового демократичного із соціально орієнтованою ринковою економікою суспільства, завдяки інтелектуальній енергії та відродженим моральним орієнтирам. Крім того, міжнародний досвід свідчить, що освіта не тільки сприяє збереженню культурних цінностей та соціальним змінам, пов'язаним з втіленням науково-технологічних досягнень та оновлення знання, а й сприймається передовим людством як капіталовкладення, що принесе винагороду в майбутньому [1].

Список використаних джерел:

1. Соціальна і гуманітарна політика: підручник/ [авт.кол.: В.П.Трощинський, В.А.Скуратівський, М.В.Кравченко та ін.]; за заг.ред.Ю.В.Ковбасюка, В.П.Трощинського. – К.: НАДУ, 2016. - 792 с.
2. Державна політика в соціогуманітарній сфері : підручник / [авт. кол.: В.А.Скуратівський, В. П. Трощинський, П. К. Ситник та ін.] ; за заг. ред. В.А.Скуратівського, В. П. Трощинського. – К. : НАДУ, 2010. – 284 с.
3. Купрійчук В. М. Гуманітарна політика українських урядів у добу національної революції (1917–1920 рр.) : монографія / В. М. Купрійчук. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2014. – 378 с.

КУЛЬТУРА ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Сергієнко Олена Олександрівна,

здобувачка першого рівня вищої освіти Житомирського державного
університету імені Івана Франка,
м. Житомир

Керівник проблемної групи: Василь Купрійчук, д.держ.упр.,
професор, професор кафедри права та публічного управління

На сучасному етапі розвитку суспільства визначення місця і ролі культури в процесах його життєдіяльності стає предметом особливої уваги учених, експертів, політиків. Це зокрема обумовлено тим, що завдяки культурі формується інтелект, духовність особистості, здатної вміло й відповідально розв'язувати соціальні, економічні, політичні, національні проблеми, що є важливою умовою розвитку суспільства й виходу його на нові рівні цивілізації. Тому культура не може залишатися поза увагою держави, завдання якої полягає у тому, щоб забезпечити всі необхідні умови для її повноцінного функціонування і розвитку. При цьому головним є питання з'ясування сутності культури як об'єкта державного управління.

У державному управлінні розуміння та застосування поняття «культура» має свої особливості, свій специфічний ракурс розгляду. Культура як об'єкт управління є надто складною, особливою й специфічною сферою суспільного життя. Існують такі різноманітні її сторони, властивості й форми, які не допускають будь-яке регламентування і не можуть виступати об'єктом управління, як, наприклад, сам творчий процес створення культурно-мистецьких цінностей, який передбачає особисту свободу митця і відбувається за своїми особливими внутрішніми законами розвитку. Процес сприйняття культурних цінностей передбачає також вільний вибір споживачами саме тих форм і видів культури і мистецтва, які їм найбільш співзвучні і відповідають їхнім культурним потребам [1].

Отже, культура – це така сфера суспільства, в якій повинні домінувати процеси саморегулювання. Водночас для створення,

збереження, поширення і засвоєння культурно-мистецьких цінностей у суспільстві необхідно забезпечити відповідні матеріальні, фінансові, організаційні, правові умови. Так, зокрема, творчий процес потребує відповідних матеріальних, фінансових, кадрових ресурсів, як, наприклад, функціонування певних закладів, установ культури, наявність необхідного інструментарію, обслуговуючого чи виробничого потенціалу, які в свою чергу створюють можливості для розвитку різноманітних форм, видів культурної діяльності. Саме цей аспект культурного життя потребує певного регулювання, спрямування, підтримки і виступає об'єктом державного управління, яке здійснюється державою через систему її органів. В культурі велику роль відіграє правильне співвідношення принципів регулювання і саморегулювання. І будь-яке зовнішнє втручання, скажімо, як управління буде продуктивним доти, поки воно не перешкоджатиме самореалізації внутрішніх законів культурного життя [2].

Таким чином, культура як об'єкт державного управління є складно-структурованою, динамічною системою, розвиток якої здійснюється відповідно до синергетичних закономірностей та цілеспрямованого регулюючого впливу з боку держави та її інститутів. Державне управління процесами культурного розвитку суспільства має враховувати здатність цієї системи розвиватися за власними законами, узгоджувати засоби і методи управлінського впливу з механізмами самоорганізації культури. Органам управління, як суб'єктам управлінського впливу, необхідно усвідомлювати, що культурі властива самоорганізація, здатність до саморозвитку [3].

Об'єктом державного управління виступає сфера культури, яка забезпечує створення, збереження, поширення і засвоєння духовних і культурних цінностей, що становлять культурний здобуток людини і суспільства. З боку держави здійснюється регуляція культурних процесів, заснована на розробці і прийнятті законів та державних програм, запровадженні фінансових механізмів підтримки культурного розвитку, створенні спеціалізованих виконавчих органів (міністерств, держкомітетів, органів державного управління на регіональному і місцевому рівні) і державних організацій та установ культури [4].

Держава відіграє провідну роль в охороні культурно-історичної спадщини, підтримці ініціатив діячів культури, поширення культурних цінностей у суспільстві, розвитку міжнародних культурних зв'язків. Пріоритетом держави є регулювання ринкових відносин у сфері культури, соціально-економічна підтримка культурної діяльності.

Сфера культури передбачає застосування специфічних управлінських підходів, особливості яких полягає в урахуванні можливостей розвитку об'єктів, згідно з їх власними законами. І будь-яке зовнішнє втручання, скажімо, як управління буде продуктивним доти, поки воно не перешкоджатиме самореалізації внутрішніх законів культурного життя [1].

Список використаних джерел:

1. Соціальна і гуманітарна політика: підручник/ [авт.кол.: В.П.Трощинський, В.А.Скуратівський, М.В.Кравченко та ін.]; за заг.ред.Ю.В.Ковбасюка, В.П.Трощинського. К.: НАДУ, 2016. 792 с.

2. Карлова В. В. Особливості реформування державного управління у сфері культури на регіональному і місцевому рівні. *Суспільство. Держава. Управління. Право*. 2011. № 1. С. 33 - 45.

3. Карлова В. В. Синергетична парадигма в державному регулюванні духовного розвитку суспільства / В. В.Карлова // Вісник НАДУ. 2011. № 2. С. 236 – 243.

4. Купрійчук В. М. Гуманітарна політика українських урядів у добу національної революції (1917–1920 рр.) : монографія. К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2014. 378 с.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ КУЛЬТУРИ

Упир Надія Олександрівна,

здобувачка першого рівня вищої освіти Житомирського державного
університету імені Івана Франка,
м. Житомир

Керівник проблемної групи: Василь Купрійчук, д.держ.упр.,
професор, професор кафедри права та публічного управління

Культура в силу свого творчого начала найменшою мірою піддається регламентуванню порівняно з іншими сферами суспільного життя. Історичний досвід переконує, коли втручання держави ставило культурну діяльність в залежність від влади – це призводило до деформації культурного життя в цілому, тому цілком справедливо виникає запитання, чи потрібна державна політика в цій сфері взагалі. Водночас, важко не погодитися і з тим, що держава для культури відіграє важливу роль. Є завдання, які без підтримки держави вирішити неможливо, а саме: фінансово-економічне забезпечення діяльності закладів, організацій культури, створення правових умов для забезпечення свободи творчої діяльності, доступу широких верств населення до продуктів художньої та інтелектуальної творчості. Саме завдяки нормативно-правовому регулюванню держава захищає культуру від намагання будь-яких політичних сил використовувати засоби культури у своїх інтересах [1].

Існування державної політики у сфері культури можна пояснити й тим, що неможливо повністю та одночасно задовольнити культурні потреби різних суспільних груп. Суспільство завжди має обмежені ресурси, отже обмеженими є й можливості для створення та розповсюдження культурних цінностей. Для цього необхідні певні умови: соціально-економічні, фінансові, політичні. В демократичній державі одним із головних завдань культурної політики є максимально можливе при наявних ресурсних обмеженнях задоволення культурних потреб усіх суб'єктів культурного життя шляхом узгодження їх інтересів [2].

Державна політика у сфері культури – це діяльність держави, спрямована на максимально можливе забезпечення основної ролі культури в розвитку і самореалізації сутнісних сил людини, збереження національної самобутності народів, утвердження їх гідності. Проводячи власну політику у сфері культури, держава через систему відповідних органів визначає її мету, пріоритети, завдання, прогнозує розвиток подій і ситуацій, програмує дії суб'єктів управління, враховуючи наявні на сьогодні умови й можливості, визначає вибір механізмів, форм і методів вирішення перспективних і поточних завдань, коригує їх в разі потреби, оцінює результати, забезпечує моніторинг.

Досвід розвитку країн і народів, у тому числі й України, переконує, що державна політика у сфері культури – явище історичне, вона не може бути однаковою для різних періодів, навіть для країни в цілому, вона повинна бути на одному і тому ж етапі варіативною, враховувати історико-культурні традиції як держави, так і її регіонів, а також нинішню соціокультурну ситуацію [3].

Політика держави у сфері культури залежить від багатьох факторів: природи і характеру самої держави, політичного устрою, типу політичного режиму, об'єктивних внутрішніх і зовнішніх умов існування країни, розстановки соціально-політичних сил у конкретному суспільстві. Недемократичні держави розглядають культуру як інструмент реалізації власних цілей, які частіше за все не є для культури головними, а саме – як інструмент втілення у свідомість населення пануючих партійно-державних цінностей, інтересів (тобто картини світу, яка потрібна пануючій еліті, відображує її інтереси) з метою зміцнення існуючого суспільно-політичного устрою. Такі погляди породжують культурну політику, для якої характерними є пріоритет партійно-ідеологічних настанов, класовий чи інший недемократичний підхід до культурних цінностей, безпосереднє втручання в культурно-творчий процес, а також здійснення культурної політики адміністративними (силовими) методами. В тоталітарній державі політика у сфері культури зводиться до державної підтримки тих культурних цінностей та ініціатив, які зміцнюють існуючу владу, і до рішучого подавлення інших точок зору, які ставлять цю владу під сумнів [4].

Основними завданнями культурної політики демократичної держави є: забезпечення необхідних фінансово-економічних, правових, організаційно-управлінських умов для створення, збереження та поширення культурних цінностей у суспільстві з метою максимального задоволення культурних потреб і запитів громадян, різних суспільних груп; забезпечення і захист конституційних прав громадян у сфері культури – свободи творчості, доступу до культурно-мистецьких цінностей, участі в культурному житті суспільства; забезпечення вільного функціонування і розвитку всіх наявних на території країни національних культур, включаючи й національні меншини; забезпечення спадкоємності культурного розвитку; збереження єдиного культурного простору і цілісності національної культури, що передбачає єдність і багатоманітність державних, регіональних, місцевих програм соціокультурного розвитку, узгодженість інтересів центру і регіонів; сприяння активному функціонуванню державної мови в усіх сферах культурного життя держави; розвиток всебічного міжнародного культурного співробітництва. Від того, наскільки державі вдається вирішувати поставлені завдання, залежить успішність її політики у сфері культури [1].

Список використаних джерел:

1. Соціальна і гуманітарна політика: підручник/ [авт.кол.: В.П.Трощинський, В.А.Скुरатівський, М.В.Кравченко та ін.]; за заг.ред.Ю.В.Ковбасюка, В.П.Трощинського. – К.: НАДУ, 2016. - 792 с.
2. Карлова В. В. Особливості реформування державного управління у сфері культури на регіональному і місцевому рівні / В. В. Карлова // Суспільство. Держава. Управління. Право. – 2011. – № 1. – С. 33 – 45.
3. Карлова В. В. Синергетична парадигма в державному регулюванні духовного розвитку суспільства / В. В.Карлова // Вісник НАДУ. – 2011. – № 2. – С. 236 – 243.
4. Купрійчук В. М. Гуманітарна політика українських урядів у добу національної революції (1917–1920 рр.) : монографія / В. М. Купрійчук. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2014. – 378 с.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ

Упир Наталія Олександрівна,

здобувачка першого рівня вищої освіти Житомирського державного
університету імені Івана Франка,
м. Житомир

Керівник проблемної групи: Василь Купрійчук, д.держ.упр.,
професор, професор кафедри права та публічного управління

Державне управління у сфері культури – цілісна система спеціально організованого управління, яке здійснюється суб'єктами управління, що функціонують у сфері культури, визначають державну політику, забезпечують законодавче регулювання відносин через виконання функцій держави (планування, організація, комплектація кадрів, мотивація, контроль і аудит), впливають на процеси розвитку культури з метою підвищення ефективності як системи в цілому, так і окремих її елементів для забезпечення різноманіття культурних форм, напрямів, жанрів культурно-мистецької діяльності.

Управління у сфері культури здійснюється на різних рівнях: загальнодержавному, регіональному, місцевому, муніципальному, що вимагає координації управлінських дій всіх суб'єктів управління.

До суб'єктів управління в сфері культури відносяться державні і недержавні органи управління: центральні органи виконавчої влади (міністерство культури, інші міністерства і відомства, уповноважені здійснювати реалізацію культурної політики), органи державного управління на регіональному і місцевому рівні, органи місцевого самоврядування, громадські організації, творчі працівники. Державна система управління у сфері культури здійснюється через державні законодавчі, виконавчі органи та суб'єкти, що мають спеціальні повноваження.

Законодавчу основу державного управління у сфері культури забезпечує Верховна Рада України шляхом прийняття відповідних законів. Через систему відповідного законодавства вона визначає мету, основні завдання, напрями, принципи та

пріоритети державної політики у сфері культури, встановлює правові, економічні та соціальні гарантії її реалізації, створює систему соціального захисту працівників культури [1].

Врегулювання багатьох проблем функціонування культурної сфери здійснює Президент України, користуючись своїми повноваженнями. Важливе значення мають укази Президента для збереження й відтворення культурної спадщини українського народу, створення і поширення культурних цінностей, забезпечення фінансової підтримки кращих мистецьких колективів, окремих митців, обдарованої творчої молоді шляхом надання президентських стипендій, грантів. Заклади та установи культури, які мають особливе значення для розвитку української та загальноосвітньої культури, згідно з указами Президента, дістали статус “національних”. У своїх щорічних посланнях до Верховної Ради України Президент нашої держави, аналізуючи стан суспільного розвитку, окремих його сфер, посування державотворчих процесів, приділяє значну увагу духовно-культурній сфері, визначає першочергові завдання стосовно її подальшого розвитку, що є важливим і дієвим інструментом впливу глави держави на напрями діяльності Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади щодо здійснення політики держави у сфері культури [2].

Залежно від покладених на них завдань та функціональних обов’язків органи виконавчої влади, які здійснюють державну політику у сфері культури, поділяються на: органи виконавчої влади загальної компетенції і органи виконавчої влади спеціальної, галузевої компетенції. До першої групи належать Кабінет Міністрів України, Рада Міністрів Автономної Республіки Крим, обласні і районні державні адміністрації, міські державні адміністрації в містах Києві та Севастополі, які, здійснюючи загальне керівництво, в межах своїх повноважень координують діяльність органів державного управління у сфері культури відповідного рівня стосовно розробки й реалізації державної політики. До органів виконавчої влади спеціальної, галузевої компетенції, які безпосередньо несуть відповідальність за реалізацію політики держави у сфері культури, належать: Міністерство культури України, Міністерство культури Автономної Республіки Крим,

управління культури обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, відділи культури районних державних адміністрацій.

Кабінет Міністрів України забезпечує проведення фінансової, інвестиційної та податкової політики держави у сфері культури; розробляє й здійснює загальнодержавні програми гуманітарного, культурного розвитку; спрямовує і координує роботу галузевих міністерств і відомств гуманітарної сфери [3].

Головним органом у системі центральних органів виконавчої влади щодо розвитку культури є Міністерство культури України. Його основними завданнями є: формування та забезпечення реалізації державної політики у сферах культури, мистецтв, охорони культурної спадщини, вивезення, ввезення і повернення культурних цінностей, державної мовної політики, міжнародних відносин, релігії та захисту прав національних меншин України; формування державної політики у сфері кінематографії; участь у формуванні та реалізації державної політики в галузі культури і мистецтв [4].

Безпосередньо забезпечують механізм впровадження в щоденну практику принципів та загальнонаціональних програм культурного розвитку, адаптуючи їх до специфіки, потреб і можливостей своїх регіонів, місцеві державні адміністрації.

Значні повноваження в реалізації державної політики у сфері культури та формуванні регіональної культурної політики мають органи місцевого самоврядування - обласні та районні, міські, селищні та сільські ради.

Громадські організації своєю активною громадянською позицією, конкретними заходами справляють помітний вплив на перебіг культурного життя та формування політичних підходів, моделей, концепцій розвитку цієї сфери. Сприяючи розвиткові народних мистецтв і промислів, відродженню національних звичаїв і традицій, підтримуючи творчу діяльність окремих митців, колективів, закладів, пропагуючи кращі духовні цінності свого народу і світової культури різні товариства, фонди, спілки тощо суттєво коригують культурний розвиток суспільства, його духовно-ціннісні орієнтації, методи й засоби задоволення наявних потреб.

Складна, неоднозначна взаємодія усіх суб'єктів державного управління у сфері розвитку культури створює загальну картину культурного життя суспільства, зумовлює його особливості й тенденції історичного поступу [1].

Список використаних джерел:

1. Соціальна і гуманітарна політика: підручник/ [авт.кол.: В.П.Трощинський, В.А.Скуратівський, М.В.Кравченко та ін.]; за заг.ред.Ю.В.Ковбасюка, В.П.Трощинського. – К.: НАДУ, 2016. - 792 с.

2. Карлова В. В. Особливості реформування державного управління у сфері культури на регіональному і місцевому рівні / В. В. Карлова // Суспільство. Держава. Управління. Право. – 2011. – № 1. – С. 33 – 45.

3. Карлова В. В. Синергетична парадигма в державному регулюванні духовного розвитку суспільства / В. В.Карлова // Вісник НАДУ. – 2011. – № 2. – С. 236 – 243.

4. Купрійчук В. М. Гуманітарна політика українських урядів у добу національної революції (1917–1920 рр.) : монографія / В. М. Купрійчук. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2014. – 378 с.

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОBOB'ЯЗКІВ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Усиченко Наталія Павлівна

здобувач вищої освіти Національного університету охорони
здоров'я України імені П.Л.Шупика
М.Київ

Державна служба - це публічна, професійна, політично неупереджена діяльність із практичного виконання завдань і функцій держави [1]. На територіях, на яких введено воєнний стан, для забезпечення дії Конституції та законів України, запроваджено та здійснюються заходи правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, захисту критичної інфраструктури, охорони прав, свобод і законних

інтересів громадян. Для цього можуть утворюватися тимчасові державні органи - військові адміністрації. З метою забезпечення належного та безперервного функціонування органів державної влади у період дії воєнного стану Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» від 12 травня 2022 р. було внесено зміни до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» статтю 10 якого викладено у новій редакції. Тобто, незважаючи на введення правового режиму воєнного стану, робота державних органів повинна залишатися ефективною та бути направленою на забезпечення спроможності держави та підтримку її громадян. Стабільна робота державних органів особливо важливе значення має на деокупованих територіях. Зазначимо, що наразі терміну «деокупація» надається правове визначення в Законі України від 21.04.2022р. «Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання правового режиму на тимчасово окупованій території України», а саме – це комплекс заходів державної політики, наслідком яких є повна відсутність на території України, що була тимчасово окупована, збройних формувань Російської Федерації і окупаційної адміністрації Російської Федерації та встановлення загального ефективного контролю України на цій території (повернення тимчасово окупованої території під загальну юрисдикцію України та відновлення конституційного ладу України на цій території) [2].

Для визначення реальної ситуації з питань державної служби та можливих тенденцій до розвитку загроз та перешкод щодо її діяльності проведено SWOT аналіз державної служби в цілому, так і питань державних службовців.

Сильні сторони (strengths)	Слабкі сторони(weaknesses)
1.Євроінтеграція та розвиток України 2.Наявність нормативно-правової бази щодо державної служби, які забезпечують стабільність і надійність в роботі 3.Наявність стратегії	1.Відсутність в законі України поділу державної служби на види, які регулюються різними нормами законодавства. 2.Виключення конкурсного відбору на посаду державного службовця на період дії воєнного

<p>реформування державної служби та плану заходів щодо її реалізації</p> <p>4.Відновлення обов'язків державних службовців від 20.09.2023р. щодо подачі Декларації, особи уповноваженої на виконання функції держави або місцевого самоврядування за минулий рік, для осіб які планують зайняти посаду державного службовця, а також, щорічне подання Декларації особи, уповноваженої на виконання функції державного або місцевого самоврядування.</p> <p>5.Конкурентний відбір сприяє прийняття на посаду найбільш кваліфікованих фахівців</p> <p>6.Щорічне оцінювання результатів службової діяльності</p>	<p>стану в зв'язку з змінами порядку призначення на державну службу, що призводить до ризиків прийняття на роботу менш кваліфікованих працівників, так і обмеження переведення державних службовців на інші посади</p> <p>3.З початку повномаштабної війни до 2023 року не проводилась перевірка стосовно осіб, що претендують на зайняття посад державної служби відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» в зв'язку з військовим станом в країні</p> <p>4 Не проводиться перевірка стосовно осіб, що претендують на зайняття посад в державній службі відповідно до закону України «Про очищення влади» в зв'язку з військовим станом</p> <p>5 Не в повному обсязі врегульоване питання щодо забезпечення службовим житлом державних службовців на деокупованих територіях</p> <p>6.Несистемність в питаннях оплати праці державних службовців державних органів, які провели кваліфікацію посад, відповідно до «Державного бюджету України на 2024 рік» та інших органів.</p>
<p>Можливості (opportunities)</p>	<p>Загрози (threats)</p>

<p>1.Завдяки євроінтеграційному напрямку України розширена можливість вивчення та отримання досвіду найкращих стратегій в умовах воєнного стану інших країн</p> <p>2.Проведена реформа оплати праці в державній службі сприяє підвищенню ефективності в роботі, залучення молодих спеціалістів до галузі</p> <p>3. Створення резерву відповідно Рішення Кабінету Міністрів України щодо працівників державних органів для роботи на деокупованих територіях дає можливість в найкоротші строки територіально організувати відповідну службу</p> <p>4.Можливість кар'єрного росту для державного службовця</p> <p>5.Передбачено навчання та підвищення кваліфікації для державних службовців як по короткостроковим так і довгостроковим програмам, створені центри мовної підготовки, з можливістю проходження навчання онлайн</p>	<p>1. Військові дії на території України – це загроза як для суверенітету і цілісності України, так і для будь якої сфери діяльності держави.</p> <p>2.Підвищення інформаційної безпеки та телекомунікаційної безпеки в зв'язку з військовими діями</p> <p>3.Не застосовуються норми законодавства щодо перевірки мобінгу державних службовці в зв'язку з дією воєнного стану</p> <p>4. Законом України від 19.09.2019 державних службовців позбавлено права звертатися до центрального органу виконавчої влади щодо захисту порушення прав при проходженні державної служби, а тільки є можливість звернення до суду або безпосередньо - до керівника, що дещо обмежує права держслужбовця, може призвести до неефективних витрат часу обох сторін (в тому числі і суддів),негативний вплив на репутацію державної служби в цілому</p> <p>5.Не врегульоване питання оплати праці держслужбовцям, які перебувають на тимчасово окупованих територіях та не можуть виконувати свої обов'язки (питання призупинення трудових відносин)</p> <p>6.Не визначено джерело доходу</p>
--	---

	для існування державного службовця та членів його сім'ї в разі затримки заробітної плати в зв'язку з військовими діями.
--	---

Відповідно до аналізу можна зробити висновок , що для розвитку сфери державної служби за оптимістичним варіантом, завдання уряду подолати загрози, а саме:

- розвиток безпечного кіберпростору в середині країни та за її межами, як безперервний процес удосконалення даної сфери, подолання енергетичної нестабільності шляхом розбудови та реорганізації енергосистеми країни,

- врегулювання питання захищеності державних службовців , наприклад, через відновлення норми статті 11 Закону України в редакції, що діяла до набрання чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законів України про презавантаження влади» від 19 вересня 2019 року, який передбачав можливість звернення державних службовців до Державної служби України з питань праці,

- розробки Кодексу про державну службу на основі міжнародних стандартів, в якому будуть урегульовані всі аспекти державної служби без посилання на інші нормативно правові документи, в тому числі, і акти трудового законодавства.

Та залишається велика загроза стагнації розвитку державної служби в зв'язку з війною, але ми впевнені, що напрямок зовнішньої і внутрішньої політики держави за євроінтеграційним курсом попередить призупинення розвитку реформи державної служби України.

Список використаних джерел:

1.Закон України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII / Єдиний державний вебпортал електронних послуг. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/zakoni-ukraini/72725.html> # Text (опубліковано 04 липня 2024)

2. Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території» від 21.04.2022 р. № 2217-IX / ІПС ЛІГА, ЗАКОН. URL :

<https://ips.ligazakon.net/document/T141207#> Text (зі змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 08.06.2024 року)

3. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 р. № 389-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/389-19#> Text (опубліковано 04 липня 2024)

4. Закон України «Про внесення змін щодо перезавантаження влади» від 19.12.2019р. № 117-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/117-20#> Text (редакція від 27.04.2024)

5. Г.Б. Малахов Шляхи удосконалення державного приватного партнерства у сфері кібербезпеки України. Інформація і право. 2013 №4 С. 47. URL: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.4\(47\).291666#](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.4(47).291666#) Text

6. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України про визначення порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в умовах воєнного стану» від 20.09.2023р. № 3384-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3384-20#> Text

7. Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 22.11.2023р. № 3494-IX/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2136-20#> Text

СУТНІСТЬ ІДЕНТИЧНОСТІ ЯК СОЦІАЛЬНОГО І ГУМАНІТАРНОГО ФЕНОМЕНА

Шалений Олександр Михайлович,

здобувач другого рівня вищої освіти Житомирського державного
університету імені Івана Франка,
м. Житомир

Керівник проблемної групи: Василь Купрійчук, д.держ.упр.,
професор, професор кафедри права та публічного управління

Результативне реформування соціальної і гуманітарної сфери сучасної України неможливе без чіткого усвідомлення кожним суб'єктом соціуму (будь-то окремих індивід, колектив, соціальна група чи нація в цілому) свого зв'язку з усіма елементами системи суспільних відносин, свого місця й ролі в життєдіяльності суспільства, своїй особливості, окремішності і, водночас, спільності з кожним із цих елементів, та з суспільством як цілим.

Такий процес називається в сучасній науці ідентифікацією, а його результатом постають різні типи взаємодіючих між собою ідентичностей.

Поняття «ідентичність» походить від латинського слова «identicus», що означає тотожність. Відповідно, ідентифікація – це ототожнення, співвіднесення окремої людини або певної соціальної групи з тією чи іншою спільнотою: національною, етнічною, соціальною, політичною, культурною, расовою, релігійною, територіальною, географічною, історичною, демографічною, професійною, статусно-ролевою, родовою та ін.

Потреба в ідентифікації зумовлюється тим, що людина є суспільною істотою, а суспільне буття являє собою надзвичайно складну систему взаємодій та взаємозв'язків, які по-різному впливають на її життєдіяльність: одні забезпечують людині соціальний захист, комфорт, можливість самореалізації, інші – навпаки, справляють руйнівний вплив. А тому потреба самовизначитись, усвідомити «хто є хто?», з якими елементами соціальної системи і у який спосіб суб'єкт включений у суспільне життя – є абсолютно необхідною умовою його повноцінної

життєдіяльності. Ідентифікація включає в себе усвідомлення індивідом чи соціальною групою тотожності чи відмінності (або й протилежності) своїх потреб та інтересів, а відтак і поглядів, життєсміслових орієнтирів, цінностей, нормативів поведінки, форм активності й інших складових людської життєдіяльності з аналогічними складовими тих чи інших суб'єктів соціальної системи [1].

Ідентичність держави або нації як цілого зазвичай формується навколо таких цінностей як: територія, історія, мова, традиції, міфологія, архетипи, символіка, звичаєве право, фольклор, панівні моральні норми й імперативи, домінуючі інтереси і прагнення, бачення шляхів та засобів досягнення бажаного стану.

Базовим, вихідним елементом ідентифікації є визначення тих людей чи їхніх спільнот, які є «своїми» і тих, які усвідомлюються як «чужі». Основою такого поділу виступає визнання спільності чи відмінності життєвих інтересів або об'єктивний (природний, історичний, соціальний, етнічний, територіальний, родовий тощо) зв'язок із певною спільнотою [2].

Залежно від суб'єкта та кількості носіїв самоідентифікації (ототожнення себе із певною спільнотою), розрізняють індивідуальну та колективну ідентичність. Все ж, попри індивідуальну та колективну форми, ідентичність є невіддільною від груп і спільнот, від взаємодії людей в групах і спільнотах, а також від взаємодії індивідів, які належать до різних групових об'єднань. З огляду на це, не викликає сумнівів той факт, що ідентичність є продуктом соціальним. З іншого боку, жодна група чи спільнота, як і окремий індивід, не можуть існувати без ідентифікації себе як продукту й носія певної культури. В даному випадку йдеться, насамперед, про соціологічне розуміння культури як сукупності значень, цінностей і норм, якими керуються люди в процесі своєї взаємодії та свого співжиття [3].

Тому серед численних потреб та інтересів, які зумовлюють процес ідентифікації важливе місце посідають культурні, духовно-психологічні потреби. Видатний американський психолог Е. Фромм виділив п'ять основних, на його думку, потреб цього класу, які зумовлюють віднесення людиною себе до певної ідентичності:

- потреба в спілкуванні;

- потреба в творчості;
- прагнення віднайти глибокі корені свого буття;
- прагнення до пізнання;
- пошук об'єкта уподібнення, зразка наслідування, ідеала.

Ідентифікація, таким чином, феномен надзвичайно різноманітний за своїм змістом. Люди встановлюють, усвідомлюють свою належність до багатьох суспільних структур та функцій: від ідентифікації себе з тією чи іншою статтю (чоловік – жінка) – до позиціонування себе як громадянина держави, члена певного соціуму, представника конкретної нації, раси, цивілізації тощо.

Зрештою кожна людина чи колектив є носієм цілого комплексу ідентичностей, які переплітаються, накладаються одні на одних, створюючи складну мережу змістовних і функціональних визначень суб'єктів суспільного життя, визначаючи їхнє місце в соціальній структурі, життєву позицію і відповідну поведінку [1].

Список використаних джерел:

1. Соціальна і гуманітарна політика: підручник/ [авт.кол.: В.П.Трощинський, В.А.Скуратівський, М.В.Кравченко та ін.]; за заг.ред.Ю.В.Ковбасюка, В.П.Трощинського. – К.: НАДУ, 2016. - 792 с.

2. Ситник П. К. Проблеми формування національної самосвідомості в Україні: монографія / П. К. Ситник, А. П. Дербак. – К.: НІСД. – 2004. – 226 с.

3. Купрійчук В. М. Гуманітарна політика українських урядів у добу національної революції (1917–1920 рр.) : монографія / В. М. Купрійчук. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2014. – 378 с.

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Шевченко Ярослав Олександрович

здобувач вищої освіти Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика

В умовах сучасних викликів і загроз відновити та зміцнити потенціал країни можна лише шляхом удосконалення можливостей окремих територіальних громад, створення передумов для їх самодостатнього та економічно ефективного розвитку та становлення ефективних суб'єктів держави. Реалізувати політику соціально-економічного розвитку національної території.

Однак сьогоденні реалії показують, що існують величезні географічні розриви, низький рівень життя та показники якості, нерівний доступ до ресурсів і державних послуг, а також широко поширені соціальні дисбаланси та соціальна ізоляція. Крім того, проблему нерівномірності розвитку територіальної громади ще більше загострило масштабне вторгнення Росії та активні військові дії на сході та півдні. Тому, за даними Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, приблизно 20% громад постраждали від тимчасової окупації чи активних бойових дій [5].

Тому першочерговим завданням державних органів та органів місцевого самоврядування є забезпечення життєдіяльності та розвитку територіальних громад, посилення та зосередження уваги на збалансованості та покращенні якісних характеристик розвитку територій. Разом з тим, в умовах активного євроінтеграційного процесу необхідно вивчати європейський досвід забезпечення територіального розвитку та вирішення актуальних соціально-економічних проблем, що допоможе визначити пріоритети та здійснити підтримку та запровадити ефективні інструменти.

Однак, доводиться констатувати, що деякі норми Європейської хартії місцевого самоврядування [4] залишаються не реалізованими. Спостерігається недостатнє виконання керівних та основоположних принципів, що свідчить про необхідність

подальшого реформування та розвитку інституту місцевого самоврядування, зокрема з урахуванням позитивного міжнародного досвіду.

Разом з тим, в Україні активно використовуються європейські механізми та методи підвищення спроможності територіальних громад, зокрема об'єднання територіальних одиниць, підтримка міжмуніципального співробітництва, а також формування багаторівневого управління через розвиток співпраці з приватними структурами та громадськими організаціями [1].

Аналіз європейського досвіду впровадження механізмів вирівнювання та стимулювання розвитку територіальних громад, зокрема використання фінансових та інвестиційних інструментів засвідчує, що, незважаючи на відсутність універсальної моделі організації міжбюджетних відносин у європейських країнах, а також на неоднозначність і диференційованість фінансових відносин, існує ряд позитивних аспектів, які можуть слугувати прикладом для України [3]. Крім того, корисним для України може бути успішний досвід впровадження інвестиційних інструментів у рамках політики згуртування Європейського Союзу.

Загалом можна стверджувати про наявність можливостей адаптації європейського досвіду у сфері територіального розвитку до вітчизняної практики публічного управління, доцільності його застосування. Зокрема, важливими та/або актуальними для вітчизняної практики є:

- ✓ розширення механізмів заохочення співпраці між територіальними громадами;
- ✓ посилення взаємодії між органами державної влади та інститутами громадянського суспільства у питаннях розвитку територіальних громад;
- ✓ запозичення досвіду європейських країн, зокрема скандинавських, для формування системи міжбюджетних відносин та підвищення фінансової автономії місцевих бюджетів;
- ✓ вдосконалення механізмів використання коштів Державного фонду регіонального розвитку та чітке розмежування цільового призначення різних фінансових

інструментів для стимулювання розвитку територіальних громад в Україні [2].

Здійснення окреслених заходів сприятиме забезпеченню життєдіяльності та розвитку територіальних громад, посиленню та зосередженню уваги на збалансованості та покращенні якісних характеристик розвитку територій.

Список використаних джерел:

1. Багаторівневе управління (multi-level governance) в умовах модернізації публічної влади і становлення демократичного врядування в Україні: колективна монографія / Іжа М.М., Надолішній П.І., Приходченко Л.Л., Саханенко С.Є. та ін. ; за заг. ред. Л. Л. Приходченко. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2020. 480 с.

2. Гоголь Т. В., Мельничук Л. М. Трансформація територіальних громад в умовах децентралізації в Україні. *Право та державне управління*. 2022. №1. С. 216-225.

3. Європейська регіональна політика: натхнення для країн, що не входять до ЄС. Застосування принципів та обмін досвідом. URL:

http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/presenta/international/external_uk.pdf

4. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985. Ратифіковано Законом України від 15.07.1997 № 452/97-ВР / Верховна Рада України. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_036

5. Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією: наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22.12.2022 року № 309. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-22#Text>

ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА ТА ІНСТИТУЦІЇ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВІДНОВЛЕННІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Бобак Андрій Іванович,

кандидат медичних наук, директор комунального
некомерційного підприємства «Центр первинної медико-санітарної
допомоги Самбірської міської ради»,
м. Самбір.

Відновлення охорони здоров'я в Україні після руйнівної війни, яку розв'язала РФ, стало надзвичайно важливим завданням як для національних, так і для міжнародних організацій. Війна спричинила величезні втрати в медичній інфраструктурі, а також загострила соціальні та психологічні проблеми, з якими стикнулися мільйони українців. У цьому контексті міжнародні організації виступають як основні партнери України в процесах гуманітарної допомоги, реабілітації та відновлення медичних послуг. Організації, такі як Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Червоний Хрест та ООН, мають досвід роботи в умовах криз, що дозволяє їм швидко реагувати на потреби, що виникли внаслідок війни чи стихійних лих.

Міжнародні організації відіграють ключову роль у підтримці миру та безпеки на глобальному рівні, а їх діяльність є важливою складовою міжнародних відносин. Особливо важливими є питання їх ефективності у вирішенні сучасних глобальних загроз, таких як війни, стихійні лиха та інші природні та соціальні катастрофи. З початку війни міжнародні організації, зокрема ООН, активно працюють над припиненням конфлікту, наданням гуманітарної

допомоги та відновленням стабільності в регіоні. Водночас ці організації займаються подоланням наслідків природних катастроф та інших глобальних викликів, які мають масштабні гуманітарні, екологічні та соціальні наслідки для України [4]. У цьому контексті важливо з'ясувати, як міжнародні організації адаптують свої механізми та ресурси для забезпечення миру, стабільності та стійкості у світі, що постійно стикається з новими викликами, від воєн до стихійних лих.

Міжнародні організації мають великий досвід у відновленні охорони здоров'я після катастроф, тому їх роль в Україні в післявоєнний період є неоціненною. Вони активно долучаються до відновлення медичної інфраструктури, надаючи фінансову підтримку, медикаменти та медичне обладнання, а також сприяючи в підготовці кадрів для роботи в умовах пост конфліктного середовища. Однак їх діяльність виходить за межі лише надання допомоги, включаючи моніторинг ситуації в Україні, оцінку потреб у сфері охорони здоров'я та розробку довгострокових стратегій для відновлення системи охорони здоров'я, яка постраждала внаслідок війни. Тому співпраця з міжнародними організаціями є важливою складовою для забезпечення сталого розвитку медичної галузі та досягнення загальної стабільності в країні.

Вітчизняні дослідження останніх років зосереджуються на аналізі ролі міжнародних організацій у підтримці міжнародного миру та безпеки, зокрема в контексті війни в Україні. Сьогодні значна увага приділяється нормативним підставам світового порядку, що включають ООН та інші міжнародні організації, які мають функціональні механізми для реагування на кризові ситуації в глобальному контексті. Реформа ООН та її вплив на систему міжнародних відносин є важливим аспектом у визначенні ефективності міжнародних організацій у реагуванні на сучасні конфлікти, зокрема в Україні [2].

У цьому контексті діяльність міжнародних організацій, таких як ООН, стала предметом критичних оцінок через протиріччя моделей колективної безпеки, зокрема в умовах війни, де на перший план виходить підтримка суверенітету та територіальної цілісності держави. З моменту створення ООН основними цілями організації були запобігання конфліктам та сприяння примиренню сторін у

конфліктах. Це включає використання превентивної дипломатії, миротворчих операцій та підтримку мирного будівництва, що є особливо важливими для відновлення стабільності в Україні. Окрім того, боротьба з тероризмом, роззброєння та підтримка прав людини стали пріоритетними напрямками діяльності міжнародних організацій у відповідь на наслідки війни в Україні.

Міжнародний рух Червоного Хреста відіграє ключову роль у підтримці гуманітарної допомоги та забезпеченні прав людини, особливо в умовах збройних конфліктів. Місія Руху полягає в запобіганні та пом'якшенні людських страждань, захисті життя і здоров'я, а також забезпеченні поваги до людини, особливо в умовах війни чи надзвичайних ситуацій. Основними принципами Руху є гуманність, неупередженість, нейтралітет, незалежність, добровільність, єдність та універсальність.

У рамках цього руху відбуваються регулярні міжнародні дискусії щодо дотримання міжнародного гуманітарного права, а також підвищення його ефективності в практиці. Міжнародний рух Червоного Хреста та Червоного Півмісяця не лише надає гуманітарну допомогу, але й активно сприяє зміцненню міжнародного миру та безпеки, що є беззаперечно визнаним внеском у міжнародну політику [3]. Його діяльність має важливе значення у процесах, що сприяють зміцненню поваги до міжнародного гуманітарного права та міжнародного співробітництва.

У відновленні охорони здоров'я в Україні в післявоєнний період міжнародні організації відіграють важливу роль на багатьох рівнях. ООН, Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Міжнародний Комітет Червоного Хреста (МКЧХ) та інші гуманітарні та медичні організації активно працюють у країні, надаючи медичні послуги та підтримку [1]. Вони забезпечують необхідне медичне обладнання, ліки та матеріали для лікування поранених, а також проводять навчання та підготовку медичних працівників для ефективної роботи в умовах післявоєнного відновлення. Важливим аспектом їх діяльності є також надання психологічної підтримки та психосоціальної допомоги як цивільному населенню, так і військовослужбовцям, які постраждали під час бойових дій.

Велика частина роботи міжнародних організацій зосереджена на відновленні медичних установ, що були зруйновані внаслідок війни. Багато лікарень і медичних закладів потребують термінового ремонту та оновлення, а також забезпечення новітнім обладнанням, необхідним для ефективного надання медичних послуг. ВООЗ активно підтримує уряд України в процесі відновлення медичних закладів, організовує поставки необхідних медикаментів та лікарських засобів, а також сприяє створенню нових механізмів управління в галузі охорони здоров'я для забезпечення доступу до лікування для всіх громадян, особливо в постраждалих регіонах.

Окрім того, міжнародні організації відіграють важливу роль у розробці та реалізації стратегії національного відновлення охорони здоров'я. Це включає в себе створення програм з лікування хронічних захворювань, профілактики інфекційних хвороб, а також надання допомоги в реабілітації тих, хто постраждав від війни. ВООЗ, зокрема, працює з урядом України для формування політики, яка забезпечить сталий розвиток медичних послуг у країні в післявоєнний період. Також міжнародні організації активно працюють над подоланням наслідків війни для психічного здоров'я населення, оскільки багато людей страждають від посттравматичного стресового розладу, депресій та інших психологічних травм.

Важливою складовою відновлення охорони здоров'я є і міжнародна координація зусиль. Співпраця між урядом України та міжнародними організаціями забезпечує синергію в напрямку відновлення медичної інфраструктури, підвищення рівня доступу до медичних послуг та покращення загального стану охорони здоров'я. Міжнародна допомога, яка надходить від різних гуманітарних організацій, зокрема фінансова та технічна підтримка, є критично важливою для досягнення стійких результатів у відновленні охорони здоров'я в Україні після війни.

Відновлення охорони здоров'я в Україні після масштабного руйнування, яке принесла війна з РФ, є надзвичайно важливим завданням, яке потребує комплексного підходу та міжнародної підтримки. Важливу роль у цьому процесі відіграють міжнародні організації, що надають не лише гуманітарну допомогу, але й

експертну підтримку у відновленні інфраструктури охорони здоров'я, забезпеченні медичних послуг та допомоги постраждалим.

Роль міжнародних організацій у відновленні охорони здоров'я в Україні у повоєнний період є критично важливою для ефективного відновлення медичної інфраструктури та забезпечення належного рівня медичних послуг для громадян. Вони відіграють ключову роль у постачанні гуманітарної допомоги та медичних ресурсів, підтримці лікарів та медичних установ.

Зміцнення співпраці з міжнародними організаціями є важливим кроком у реформуванні та модернізації охорони здоров'я в Україні. Довгострокова підтримка від міжнародних партнерів дає змогу Україні ефективно відновлюватися після війни, впроваджувати нові технології та покращувати доступність медичних послуг для всіх верств населення.

Список використаних джерел

1. Баб'як О.В., Сазонець І.Л. Аналіз сучасної архітектури співпраці міжнародних організацій з органами державного управління. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2023. № 6. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/dy/article/view/1666/1678>.

2. Вівсянник О. М. Міжнародні організації глобального управління та міжнародні організації громадянського суспільства в регулюванні систем державного управління охороною здоров'я. Держава та регіони. 2024. № 1. С. 30-33. URL: <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2024.1.5>

3. Вовк С. М. Системні трансформації охорони здоров'я: монографія. Донецький державний університет управління, МОН України. Кривий Ріг : вид. Р. А. Козлов. 2017. 315 с

4. Латишева В. В., Бабіна В. О. Співробітництво України з міжнародними організаціями в умовах війни: проблеми, напрями та перспективи. Філософія та політологія в контексті сучасної культури. 2023. Т. 15, № 1. С. 149-157 DOI: 10.15421/352317.

УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ МЕТОДІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЯКОСТІ ПЕРВИННОЇ МЕДИКО- САНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ

Кривенко Наталія Миколаївна

здобувач вищої освіти Національного університету охорони
здоров'я України імені П.Л. Шупика
м. Київ

Підводячи підсумок системи управління якістю ПМД у 2019-2023 рр. можна виділити ряд сильних та слабких сторін, а також можливості і бар'єри її формування ефективної системи управління якістю, що визначені в процесі SWOT- аналізу та представлені в таблиці. Перспективними напрямками розвитку системи управління якістю ПМД на наш погляд є використання можливостей щодо: поліпшення якості ПМД і створення Національної політики і стратегії в галузі управління якістю медичних послуг; належне оснащення закладів ПМД; покращання електронного документообігу; уніфікований підхід до збору даних для аналізу - єдині для всіх електронні амбулаторні картки, система форми обліку даних; запровадження нової редакції ІСРС-3 з програмним забезпеченням для клінічного аудиту; запровадження і моніторинг індикаторів якості медичної допомоги на державному рівні; запровадження телемедицини для загального охоплення послугами населення; підвищення доступності ПМД й рівності в доступі до ПМД населення; покращання якості підготовки кадрів ПМД та кадрового забезпечення; розширення фінансування та обсягів пакету гарантованих медичних послуг; розробка шляхів мотивації персоналу щодо надання якісних медичних послуг; повернення до національної стандартизації і національних клінічних протоколів.

Таблиця 1.

SWOT-аналіз забезпечення системи управління якістю ПМД у
2019-2023рр.

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Автономізація закладів - керівництво відповідно до колективного договору. 2. Фінансування за капітаційною	1. Відсутність детального комплексного аналізу стану системи охорони здоров'я перед

<p>ставкою згідно з окремим пакетом надання медичних послуг.</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Фінансування за принципом «гроші йдуть за пацієнтом». 4. Запровадження ІСРС. 5. Електронної документації. 6. Розробка обсягів та вимог ПМД. 7. Безкоштовний гарантований державою пакет послуг. 8. Нова система звітності. 9. Створення НСЗУ. 10. Запровадження індикатору якості щодо вакцинації. 11. Запроваджено обрання міжнародних протоколів закладами з формуванням локальних протоколів. 12. Підготовка кадрів отримала нову форму. 	<p>проведенням реформи.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Недостатнє фінансування ПМД (2021 - 4.2% ВВП), відсутність стимулів та фінансування щодо розвитку інфраструктури ПМД. 3. Пакет послуг залежить від річного державного бюджету. 4. Мала капітаційна ставка. 5. Фінансування розподіляється на весь персонал закладу, а не лікаря, який надає допомогу. Зловживання керівництва впливом на розподіл коштів, відсутність мотивації щодо надання якісних медичних послуг. 6. Залежність обсягу безкоштовного гарантованого пакету медичних послуг від щорічного Державного бюджету та економічного стану країни. 7. Немає єдиної уніфікованої електронної амбулаторної картки та форм звітності щодо стану здоров'я пацієнтів на державному рівні. 8. Ліквідація попередніх форм звітності з неможливістю провести порівняльний аналіз стану здоров'я населення до та після реформи. 9. Не запроваджене програмне забезпечення ІСРС-2 для аналізу якості та клінічного аудиту. 10. Однобокість оцінки реформи й
--	--

	<p>аналіз лише ефективності змін фінансування, відсутність моніторингу індикаторів якості медичної допомоги. Моніторяться показники якості структури, не приділяється увага щодо моніторингу якості процесу і результату.</p> <p>11. Відмова на державному рівні від адаптації міжнародних керівництв та перехід до їх адаптації на рівні закладу за відсутності для цього знань іноземної мови та компетентності персоналу ПМД. Відсутність національних протоколів доступною мовою внесла хаос у стандартизацію і якість процесу допомоги.</p> <p>12. Дефіцит кадрів ПМД.</p> <p>13. Невідповідність якості підготовки кадрів міжнародним вимогам.</p>
Можливості	Загрози/Бар'єри
<p>1. Створення Національної політики і стратегії в галузі управління якістю медичних послуг.</p> <p>2. Збільшення фінансування: - 7% ВВП, до 30% на ПМД.</p> <p>3. Належне оснащення закладів ПМД.</p> <p>4. Покращання електронного документообігу, уніфікований підхід до збору даних для аналізу - єдині для всіх електронні амбулаторні картки, системи форми обліку даних.</p> <p>5. Запровадження нової редакції ІСРС-3 з програмним забезпеченням для клінічного</p>	<p>1. Недотримання визначених ВООЗ міжнародних підходів до створення Національної політики і стратегії в галузі управління якістю медичних послуг.</p> <p>2. Недостатнє фінансування реформи охорони здоров'я - недотримання міжнародних вимог щодо 7% ВВП, до 30% на ПМД.</p> <p>3. Необхідність фінансових витрат на ліцензію щодо ІСРС-3 та програмного забезпечення удосконалення електронної системи охорони здоров'я.</p> <p>4. Недотримання міжнародних вимог щодо підготовки кадрів у зв'язку з подальшим скороченням</p>

<p>аудиту</p> <p>6. Запровадження і моніторинг індикаторів якості медичної допомоги на державному рівні.</p> <p>7. Запровадження телемедицини.</p> <p>8. Підвищення доступності й рівності в доступі до ПМД населення.</p> <p>9. Покращання якості підготовки кадрів ПМД та кадрового забезпечення; розширення фінансування та обсягів пакету гарантованих медичних послуг.</p> <p>10. Розробка шляхів мотивації персоналу щодо надання якісних медичних послуг, запровадження додаткового фінансування за послугу в ПМД.</p> <p>11. Повернення до національної стандартизації і національних клінічних протоколів.</p>	<p>державного фінансування.</p> <p>5. Відсутність політичної волі та розуміння необхідності виправлення зазначених слабких сторін та недоліків.</p> <p>6. Зміна вектору трансформації системи охорони здоров'я.</p> <p>7. Затримка введення інновацій.</p> <p>8. Супротив з боку різних сторін.</p>
---	---

Загрозами запровадження цих перспектив можуть виступати обмежене фінансування, зміна вектору трансформації системи охорони здоров'я, затримка введення інновацій, супротив з боку різних сторін, недотримання визначених ВООЗ міжнародних підходів до створення Національної політики і стратегії в галузі управління якістю медичних послуг, недостатнє фінансування реформи охорони здоров'я - недотримання міжнародних вимог щодо виділення коштів у обсязі 7% ВВП та до 30% на ПМД; необхідність фінансових витрат на ліцензію щодо ІСРС-3 та програмного забезпечення, удосконалення електронної системи охорони здоров'я, недотримання міжнародних вимог щодо підготовки кадрів у зв'язку з подальшим скороченням державного фінансування, відсутність політичного волі та розуміння необхідності виправлення зазначених слабких сторін та недоліків. Додатково, враховуючи впроваджені реформою зміни та сучасні рекомендує документи ВООЗ, постає актуальним питання підвищення якості підготовки лікарів ПМД та наукових кадрів

відповідно до міжнародних стандартів, розроблених Всесвітньою організацією сімейних лікарів WONCA та Європейською асоціацією викладачів з сімейної медицини EURACT - уніфікованої програми та вимог підготовки сімейних лікарів (2018), WONCA стандарту післядипломної освіти сімейних лікарів (2016) [1], що вказують на необхідність збільшення тривалості резидентури (інтернатура) з фаху загальна практика — сімейна медицина від 3 до 5 років. Окремі елементи вищенаведених перспектив подальшого розвитку системи управління якістю ПМД знайшли відображення у розробленому за нашою участю у співавторстві з народними депутатами та науково-педагогічним складом Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика проекті Закону України № 6634 від 22.06.2017 «Про первинну медичну допомогу на засадах сімейної медицини» [2- 4].

В цілому, становлення системи управління якістю ПМД у 2019-2022 рр. характеризується реформою фінансування системи охорони здоров'я, під час якої відбувся перехід до автономізації закладів охорони здоров'я та створення комунальних некомерційних підприємств, як надавачів безкоштовного гарантованого державою пакету медичних послуг, фінансування якого здійснюється єдиним державним замовником медичних послуг Національною службою здоров'я України за принципом «гроші йдуть за пацієнтом», а на рівні ПМД - за капітаційною ставкою. З метою моніторингу якості медичних послуг і контролю фінансових потоків запроваджено електронну систему охорони здоров'я e-Health для ведення медичної документації та створення реєстру пацієнтів, виписування е-рецептів, е-направлень, Міжнародну класифікацію первинної медичної допомоги ICD-10 для фіксації процесів ПМД. Для доступності і загального охоплення послугами населення, боротьби з захворюваннями-тягарями системи охорони здоров'я запроваджено державну за програмою реімбурсацію ряду медикаментів "Доступні ліки". ВООЗ констатовано, що загальна структура реформи фінансування системи охорони здоров'я 2019- 2022 рр. в Україні відповідає провідним міжнародним практикам покращення доступності, якості та ефективності медичних послуг. Але за нашим аналізом виявлено певні недоліки: недостатнє фінансування ПМД (2021 - 4,2% ВВП),

відсутність стимулів та фінансування щодо розвитку інфраструктури ПМД, залежність обсягу безкоштовного гарантованого пакету медичних послуг від щорічного Державного бюджету та економічного стану країни, дефіцит кадрів ПМД і невідповідність якості їх підготовки міжнародним вимогам, відмова на державному рівні від адаптації міжнародних керівництв та перехід до їх адаптації на рівні закладу за відсутності для цього знань іноземної мови та компетентності персоналу ПМД, односторонність оцінки реформи й аналіз лише ефективності змін фінансування, відсутність моніторингу індикаторів якості медичної допомоги, відсутність програмного забезпечення для аналізу якості медичної допомоги за ІСРС-2, відсутність уніфікованої амбулаторної картки та збору даних пацієнтів, ліквідації попередніх форм звітності з неможливістю провести порівняльний аналіз стану здоров'я населення до та після реформи. В сучасних умовах перед системою охорони здоров'я виникли нові завдання щодо зміцнення профілактичних служб, підвищення доступності та якості медичного обслуговування, удосконалення первинної медичної допомоги, поліпшення кадрового забезпечення, модернізації інфраструктури і забезпечення справедливості в охороні здоров'я. Існуючі проблеми охорони здоров'я є непростими для вирішення, мають багатоаспектний комплексний характер, що обумовлює необхідність оновлення політики охорони здоров'я, розробки і реалізації нових стратегій і програм.

Список використаних джерел:

1. Ткаченко В. І. Система управління якістю: якість освіти, науки та клінічної практики в первинній медичній допомозі, законодавчо-нормативна база. Сімейна медицина. 2020. - №1-2 (87-88). С. 8-14.
2. Проект Закону України «Про первинну медичну допомогу на засадах сімейної медицини» Сисоєнко Т. В., Яриніч К. В., Кириченко О. М. // Сімейна медицина. 2018. - №5 (79). - С. 12-22.
3. The Law of Ukraine" On primary health care based on family medicine" // Здоров'я суспільства. 2019. - Т. 8, №2. - С. 83-96.
4. Проект Закону про первинну медичну допомогу на засадах
Номер, дата реєстрації: 6634 від 22.06.2017 Електронний ресурс. -
Режим доступу: <http://w1.cl.rada.gov.ua/pls/zweb2/>

ПЛАНУВАННЯ СІМ'Ї В УКРАЇНІ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Мединська Ганна Адамівна,

кандидат наук з державного управління,
старший науковий співробітник, працівник Збройних Сил
України, Національний університет оборони України,
м. Київ

ORCID: 0009-0003-8325-8962

Головними завданнями сфери надання послуг з планування сім'ї є забезпечення здоров'я населення, підвищенні якості життя, зниженні рівня материнської та дитячої смертності, а також зміцнення демографічної ситуації. У контексті сучасних викликів, пов'язаних із повномасштабною війною в Україні, питання планування сім'ї набуває ще більшої актуальності. Війна суттєво вплинула на демографічну ситуацію в країні. Мільйони українців змушені були покинути свої домівки, значна частина з них переїхала за кордон. Це призвело до зменшення населення на території України, а також до зниження народжуваності через нестабільність, економічні труднощі та загрозу життю. Серед жінок дітородного віку зросли ризики, пов'язані з відсутністю доступу до якісних медичних послуг, включно з послугами з репродуктивного здоров'я. Погіршується і доступність послуг з планування сім'ї, особливо в регіонах, де тривають бойові дії. Через цей рівень незапланованих вагітностей може збільшитися, як наслідок підвищується ризик для здоров'я жінок і дітей. Крім того, війна посилила демографічну кризу, яка була характерною для України ще до початку повномасштабних бойових дій. Втрата чоловічого населення репродуктивного віку поглиблює дисбаланс у структурі населення. Ба більше, тривалий час спостерігався низький рівень народжуваності на фоні високої смертності та еміграції працездатного населення. Складна економічна ситуація ускладнює цю тенденцію, створюючи додаткові виклики для відновлення демографічного потенціалу України після війни. Проте нині механізм контролю за діяльністю суб'єктів господарювання, що надають послуги з планування сім'ї, залишаються формальними.

На сьогодні надання послуг з питань планування сім'ї здійснюється на рівнях первинної та спеціалізованої (амбулаторної або стаціонарної) допомоги в закладах охорони здоров'я, які мають ліцензію на впровадження господарської діяльності з медичної практики, оснащення та обладнання згідно з профілем та рівня надання медичної допомоги. До того ж господарська діяльність з медичної практики – вид господарської діяльності у сфері охорони здоров'я, який провадиться закладами охорони здоров'я та фізичними особами – підприємцями з метою надання медичної допомоги та медичного обслуговування, що встановлено абзацом третім пункту 4 Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики (далі – Ліцензійні умови), затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 02 березня 2016 року № 285 [1].

Відповідно до пункту 9 Ліцензійних умов медична практика ліцензіатом провадиться:

- за лікарськими спеціальностями та спеціальностями молодших спеціалістів з медичною освітою, перелік яких затверджений Міністерством охорони здоров'я (далі – МОЗ);
- за видами медичної допомоги (екстрена, первинна, спеціалізована, паліативна, медична реабілітація);
- за місцем (місцями) її провадження, яке (які) зазначені у заяві про отримання ліцензії та в документах, що додавалися до неї (з урахуванням внесених до них змін, поданих ліцензіатом організації ліцензування) [1].

Водночас пункту 11 частини першої статті 1 Закону України “Про ліцензування видів господарської діяльності” визначає, що ліцензійний реєстр є автоматизована система збору, накопичення та обробки даних про суб'єктів господарювання, які в установленому законом порядку звернулися до органу ліцензування із заявою про отримання ліцензії, провадять діяльність на підставі ліцензії, дія ліцензії яких зупинена, або ліцензія яких анульована [2]. Ба більше, ліцензійний реєстр формується та ведеться органом ліцензування в електронній формі окремо за кожним видом господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, з урахуванням вимог Закону України “Про захист персональних даних” [3] та Постанови

Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку формування і ведення ліцензійного реєстру” [4].

Важливо зазначити, що МОЗ України, згідно з повноваженнями органів ліцензування, визначених статтею 6 Закону, серед іншого:

- формує та веде ліцензійний реєстр;
- формує та веде ліцензійні справи, забезпечує їх зберігання, передачу та одержання у паперовій та/або електронній формі;
- розміщує на своєму офіційному вебсайті рішення, прийняті ним відповідно до цього Закону за відповідним видом господарської діяльності, не пізніше робочого дня, наступного за днем їх прийняття [2].

Отже, з огляду на те, що послуги з планування сім’ї в медичній практиці є видом надання медичної допомоги, МОЗ України не в змозі визначити перелік закладів саме з послугами планування сім’ї, які мають ліцензію з провадження господарської діяльності з медичної практики за такими видами, як “Первинна медична допомога”, “Спеціалізована медична допомога, яка може надаватися в амбулаторних умовах” відповідно до пункту 10 Ліцензійних умов за напрямом “Акушерська та гінекологічна допомога” [1].

Таким чином, виконавчі органи державної влади в Україні не проводять моніторинг суб’єктів господарювання, які виконують функцію планування сім’ї. Це зумовлено як специфікою ліцензування медичної практики, так і відсутністю чіткого обліку й моніторингу діяльності закладів охорони здоров’я та фізичних осіб-підприємців у цьому напрямку. В умовах сучасної системи охорони здоров’я України ми вважаємо за потрібне вдосконалення контролю та забезпечення прозористі у сфері надання послуг з планування сім’ї за стандартами ЄС. У цьому контексті важливо розробити сучасний, комплексний підхід до впровадження дієвих моніторингових та контрольних механізмів на законодавчому рівні, що сприяють ефективному управлінню цією сферою.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики: Постанова Кабінету Міністрів України від 02 березня 2016 року № 285. / Верховна Рада

України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення: 19.11.2024).

2. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02 березня 2015 року № 222-VIII. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text> (дата звернення: 19.11.2024).

3. Про захист персональних даних: Закон України від 01 червня 2010 року № 2297-VI. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 19.11.2024).

4. Про затвердження Порядку формування і ведення ліцензійного реєстру: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2020 року № 755. / <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 19.11.2024).

ОСОБЛИВОСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЯПОНСЬКОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ МЕДИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Пастушенко Ірина Петрівна

аспірантка кафедри публічного управління, адміністрування
та соціальної роботи Національного університету охорони
здоров'я України імені П.Л.Шупика

Публічна політика сучасної України будується і ставить одним з найважливіших пріоритетів, після забезпечення обороноздатності, охорону здоров'я як сферу, яка напряму впливає на національну безпеку.

Сучасний стан та якість медичного обслуговування населення України відбувається в період широкомасштабної військової агресії і звичайно має велику кількість недоліків та прогалин, але всі ми переконані в перемозі над ворогом і тому незважаючи на складну ситуацію, повинні вести пошук ефективних моделей медичного обслуговування в практиках зарубіжних країн з розрахунку на те, що після закінчення війни нам вони знадобляться для лікування всіх постраждалих.

Зважаючи на великі темпи технологізації глобального світу з його інноваційними технологіями в тому числі і в галузі медицини та проведенням відповідних реформ, які перервала в Україні війна, а тому зосередившись на обороноздатності держава продовжує підтримувати всіма доступними механізмами публічного управління і медичне обслуговування населення та підвищувати його якість.

Досліджуючи різні міжнародні практики медичного обслуговування

населення, на нашу думку, заслуговує уваги досвід Японії. Аналізуючи системи охорони здоров'я цієї країни нами з'ясовано, що система охорони здоров'я Японії є унікальною. З одного боку, загальнодержавне медичне страхування забезпечує всім громадянам гарантований доступ до медичної допомоги, а сучасні японські медичні технології, високі стандарти медичної допомоги, державна політика щодо профілактики та раннього виявлення захворювань сприяють досягненню позитивних результатів здоров'я населення країни[1,2].

На даний час Японія очолює світові рейтинги за показниками тривалості життя населення, низьких рівнів дитячої смертності. Цьому сприяють, окрім передових медичних технологій і обладнання, культура здорового способу життя, доступність медичного обслуговування та послуг.

Заслуговує на увагу впровадження у сферу медичного обслуговування японців високоякісних технологічних інноваційних практик, що позитивно позначається на ефективності діагностування та лікування пацієнтів. Японія на світовому ринку медичної допомоги та послуг має високу репутацію: країна є ініціатором використання телемедичних послуг, які дають змогу дистанційно проводити консультування і моніторинг пацієнтів у сільських поселеннях та віддалених територіях. Ця інновація дає можливість отримати гарантований державою доступ всім громадянам до якісних медичних послуг незалежно від місця їх проживання. Цей досвід є дуже важливим для галузі медицини України і вже частково використовуються в проведенні складних операцій в умовах госпіталів, розміщених у прифронтових зонах куди доставляють поранених з фронту. В Україні велика кількість

сільського населення проживає на віддалених територіях, в гірській місцевості і запровадження телемедичних послуг спрощує встановлення діагнозу та консультаційного супроводу медичного обслуговування тощо[3].

Інноваційну модель охорони здоров'я населення в Японії впроваджено у відповідь на сучасні виклики та проблеми розвитку, з якими зіштовхується японське суспільство та сфера медичного обслуговування, зокрема. До таких внутрішніх викликів, проблем віднесено безпрецедентні внутрішні кризи – зростання потреб у медичному обслуговуванні (особливо в лікуванні інфекційних захворювань, деменції та в догляді людей похилого віку), поглиблення соціальних нерівностей і конфліктів, кліматичні катаклізми (виверження вулканів, землетруси, повені), економічний спад, та депопуляція на тлі «ультрапостаріння» (у віковій структурі молодь складає 10%, а особи 55 + понад 40%)[1].

З метою розв'язання вищезазначених внутрішніх проблем і реагування на сучасні глобальні виклики в Японії розроблено Стратегію розвитку охорони здоров'я до 2035 року. Відповідно до визначених цілей і завдань у країні проводиться медична реформа, яка базується на впровадженні в систему охорони здоров'я інновацій, передових медичних технологій. У Стратегії аргументовано необхідність осучаснення японської системи охорони здоров'я, зокрема шляхом модернізації публічного управління медичною допомогою. Визначено стратегічні напрями в сфері медичного обслуговування та соціального захисту населення Японії, серед яких:

- розбудова суспільства «довголіття» – передбачає будівництво спеціалізованих будинків, створення мережі медичних закладів довгострокового догляду для людей літнього, похилого віку та з деменцією. Міжсекторальне публічне управління спрямоване на покращення якості життя осіб похилого віку муніципалітету шляхом: використання цифрових технологій; використання літніми людьми смарт-годинників з медичними додатками для збору даних про стан їхнього здоров'я тощо;

- підтримка людей з обмеженими можливостями пересування – організація за місцем проживання доступу таких людей до магазинів, проїзду в громадському транспорті, розширення мережі

безбар'єрних маршрутів для транспорту та пересування, муніципальна фінансова підтримка для громадських організацій, що сприяють вирішенню проблем підтримки таких людей;

- порятунок життя через надання екстреної медичної допомоги – організація ефективного надання такої допомоги тим, хто її потребує, проведення відповідної інформаційної кампанії, створення умов для отримання всіма громадянами якісної медичної допомоги, за моделями які запроваджені в Японії;

- тощо[4].

Аналізуючи досвід медичного обслуговування та послуг в Японії і розроблену ними «Стратегію розвитку охорони здоров'я до 2035 року» ми спостерігаємо такі ж проблеми в українському суспільстві і вважаємо за доцільне розглянути можливість імплементації їх в охорону здоров'я України.

Список використаних джерел:

1. Дубич К.В. Механізми державного управління соціальними послугами: зарубіжний досвід та українські реалії : моногр. / К.В. Дубич. К. : Вид-во НАДУ при Президентові України, 2015. 386 с.

2. Кланца А.І. Охорона здоров'я як структурна складова національної безпеки держави : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр.: [спец.] 25.00.02 / А.І. Кланца; Ін-т підготовки кадрів Держ. служби зайнятості України. – Київ, 2019. – 36 с.

3. Мацуда Синьяф. Реструктуризація державних лікарень як метод реформи регіональної медицини: URL: <https://www.nippon.com/ru/in-depth/d00568> (дата звернення 21.11.2024).

4. Плюси та мінуси японської системи Охорона здоров'я: URL: <https://educationalwave.com/pros-and-cons-of-japan-healthcare-system> (дата звернення 21.11.2024).

АКТУАЛЬНІ КАДРОВІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ДОПОМОГИ В МЕЖАХ ГОСПІТАЛЬНИХ КЛАСТЕРІВ

Пожевілова Алла Анатоліївна

аспірантка кафедри охорони здоров'я Національного
університету охорони здоров'я України імені П.Л.Шупика

Державна політика в сфері охорони здоров'я в Україні перебуває в пошуку інноваційних моделей покращення медичного обслуговування населення незважаючи на військову агресію та перервані реформи. В липні 2022 року Верховна рада ухвалила закон № 2347-ІХ/1.07.2022, яким було запущено етап з формування спроможної мережі лікарень з підвищення якості медичного обслуговування. На виконання вимог цього Закону було прийнято постанову Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2023 р. № 174 «Деякі питання організації спроможної мережі закладів охорони здоров'я», яка підсилила дію закону та його ефективне впровадження[3].

Проведена реформа в сфері охорони здоров'я України встановила механізми функціонування госпітальних округів і госпітальних кластерів та встановила їх межі та механізми визначення надкластерних, кластерних, загальних та інших видів закладів охорони здоров'я, що входять до спроможної мережі закладів охорони здоров'я відповідного госпітального округу. Госпітальні округи з поділом на госпітальні кластери функціонують з метою забезпечення територіальної доступності до якісної медичної та реабілітаційної допомоги населенню. Обсяг надання спеціалізованої медичної допомоги, що забезпечується відповідним видом багатопрофільного лікарняного закладу в межах госпітальних округів, затверджується Міністерством охорони здоров'я України. Особливості організації функціонування спроможної мережі госпітального округу визначається Положенням про госпітальний округ[5].

Згідно чинного законодавства кожна область України стала окремим госпітальним округом, який в свою чергу поділяється на кластери. У межах одного госпітального округу лікарні розділені на

надкластерні, кластерні та загальні. Загалом реформа передбачає, що найпростіші захворювання лікуватимуться якомога ближче до пацієнта, в загальних лікарнях. У разі складніших проблем зі здоров'ям — пацієнт потраплятиме у кластерні та надкластерні лікарні, які надаватимуть високоспеціалізовані послуги[5].

Успішна реалізація запропонованої реформи в сфері охорони здоров'я з вдосконалення якості медичного обслуговування в т.ч. і реабілітації пацієнтів передбачає раціональне розподілення матеріально-технічних ресурсів та кадрового забезпечення в медичні заклади відповідно до їх статусу в госпітальному окрузі [1,3].

Станом на 20.12. 2023 року відповідно до Положення[5]та затверджено перелік надкластерних, кластерних та загальних лікарень відповідно до якого у 19 областях України(без областей Запорізької, Донецької, Луганської, Херсонської, Миколаївської та території АР Крим), було створено 123 надкластерні, 157 кластерні і 282 загальні медичні заклади, загальний перелік медичної мережі закладів складає 562 установи.

В зв'язку з військовою агресією, окупацією територій та веденням військових дій станом на сьогодні сфера охорони здоров'я потребує розширення мережі закладів з реабілітаційної допомоги з різних видів нозології. Саме забезпечення якісною та доступною реабілітаційною допомогою всіх хто її потребує є пріоритетом державної політики України та Міністерства охорони здоров'я з усією мережею госпітальних округів. Уже зараз відчутний дефіцит закладів з реабілітації та професійних кадрів які б її забезпечували. Важкі поранення, каліцтва та перебування під бомбардуванням, забороненою Женевською Конвенцією зброєю, серед військовослужбовців так і мирного населення. І саме ці причини стали поштовхом на реформи в сфері охорони здоров'я в часи війни, адже саме в відносно захищені території відправляються військовослужбовці та цивільні для реабілітації після проведеного лікування. І доступність наближення реабілітаційних послуг до пацієнтів має забезпечити мережа кластерних та надкластерних лікарень[3].

Провівши аналіз кадрового забезпечення реабілітаційної допомоги медичними закладами було виявлено ряд недоліків і

основний з яких недостатність професійних кадрів з її проведення. Адже в мирний час професія реабілітолог не користувалась великим попитом у населення тому і бажаючих було не достатньо, і підтримки держави щодо навчання за рахунок державного бюджету не було. І за роки починаючи з 2014 року дефіцит реабілітологів за різними видами реабілітації створився великий. Взагалі процес реабілітації пацієнта з важкими ураженнями може займати роки і лікар-реабітолог невідступно проходить з ним цей час.

Про необхідність удосконалення кадрової державної політики з забезпечення медичних закладів професійними кадрами з різних видів реабілітаційної допомоги в Україні надано пріоритетного значення в умовах війни та підвищення статусу та мотивації лікарів-реабітологів і інших фахівців, що надають реабілітаційні послуги, їх соціальної захищеності, удосконалення системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації лікарів які відповідно до статистичних даних центрів зайнятості перебувають на обліку як такі, що не змогли реалізуватися в обраній професій на ринку праці, їх можна переорієнтувати на реабілітаційну допомогу скоротивши дефіцит професійних кадрів[1,4].

Провівши дослідження проведення реформ в сфері охорони здоров'я та сучасних проблем кадрового забезпечення реабілітаційної допомоги населенню в межах госпітальних кластерів слід визначити саме поняття кадрового забезпечення надання реабілітаційної допомоги.

На нашу думку кадрове забезпечення надання реабілітаційної допомоги як здійснювану виконавчими органами(Кабінетом Міністрів України, Міністерством охорони здоров'я, Міністерством освіти та науки, Міністерством соціальної політики тощо) управлінську діяльність що спрямована відповідно до їх функцій та напрямів діяльності на підготовку, підбір і розстановку професійних кадрів та їх вдосконаленням (підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації, закордонне стажування, оцінка та контроль діяльності), надання правового статусу та здійснення нормативно-правового регулювання і стимулювання трудової діяльності, адже з позицій складності, багатогранності та часових масштабів проведення в цьому процесі беруть участь

мультидисциплінарні команди, які забезпечують не тільки медичну модель реабілітації а й соціальну, психологічну, юридичну тощо і все це необхідно враховувати в створенні уніфікованого підходу до формування таких команд[1,4].

Проведеним дослідженням забезпечення реабілітаційної допомоги в межах госпітальних кластерів нами визначено їх ключові проблеми:

звільнення кваліфікованих фахівців з реабілітаційної допомоги у зв'язку з низькою заробітною платою(діюча система оплати праці не враховує складну специфіку реабілітації та фізичного і психологічного навантаження), невідповідними соціально-побутовими умовами (відсутність житла або проживання в гуртожитках), незадовільність гарантіями соціального захисту, низького престижу професії тощо;

відсутність в сфері охорони здоров'я на державному, регіональному та галузевому рівнях в межах госпітальних кластерів моніторингу та прогнозування реальних потреб в професійних кадрах з реабілітації, неузгодженість, дисонанс у формуванні, забезпеченні виконання державного замовлення на підготовку професійних кадрів з реабілітації та їх працевлаштуванні в госпітальних кластерах, адже отримання освіти за фахом не гарантована забезпечення першим робочим місцем з боку держави;

відсутність в системі реабілітаційних послуг розроблених стандартів та здійснюваної державної кадрової політики на базі результатів наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Державна кадрова політика в Україні : стан, проблеми та перспективи розвитку : наук. доп. / авт. кол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін та ін.; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурміна □. – К. : НАДУ, 2012. – 72 с.

2. Голяченко О. М. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я. — Київ: ВСВ «Медицина», 2011. — 208 с.

3. Закон України № 2347 від 1.07.2022 р. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення надання медичної допомоги.

4. Медична і соціальна реабілітація: підручник / В.Б. Самойленко, Н.П. Яковенко, І.О. Петряшев та ін. — 2-е

перероблене і доповнене видання.–К: Вид-во: Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина», 2018. – 464 с.

5. Наказ МОЗ України № 165 від 20.02.2017 р. Про затвердження Примірного положення про госпітальний округ.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МЕДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ЧАСУ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-НОРМАТИВНІ АСПЕКТИ

Шимечко Орест Степанович,
директор «Медичний центр «Життя-Київ»,
м. Львів.

У останні роки питання правового регулювання медичної діяльності набуло особливої актуальності, оскільки система охорони здоров'я постала перед новими викликами та потребує швидких і ефективних змін. В умовах сучасних глобальних загроз, зокрема війни та надзвичайних ситуацій, забезпечення якісної та доступної медичної допомоги є критичним аспектом для стабільності суспільства. Зокрема, в Україні зміни в медичному законодавстві повинні враховувати нові умови війни та післявоєнного відновлення. Правове регулювання медичної діяльності в таких умовах потребує гнучкості й адаптивності до надзвичайних ситуацій, а також сприяння ефективному публічному управлінню в сфері охорони здоров'я.

Причини підвищеного інтересу до медичних та охоронних проблем нації очевидні. Однією з основних причин є нерішучість деяких організаційних та фінансових проблем на етапі зміни національної моделі (системи) охорони здоров'я. Також важливою проблемою залишається забезпечення ефективних правових механізмів захисту прав та законних інтересів громадян, пацієнтів і медичних працівників, що стало особливо актуальним під час війни та в умовах надзвичайних ситуацій [4].

Війна, як один із головних викликів сучасності, висвітлила ряд хронічних проблем медичної сфери, які раніше залишалися непоміченими або недостатньо адресованими. Важливим аспектом є

забезпечення високої якості первинної медико-санітарної допомоги, її доступності для всіх верств населення, а також розвиток інфраструктури, зокрема у сфері охорони здоров'я дітей, що є важливим аспектом для реформування медичної системи в умовах війни та післявоєнного відновлення. Навіть швидкий аналіз офіційних документів останніх років свідчить про наявність запиту на серйозні зміни в принципах та умовах функціонування медичної галузі, зокрема в частині здійснення медичної діяльності. Все частіше лунають заклики відмовитися від терміну «медична послуга» та декриміналізувати медичну діяльність, що свідчить про потребу перегляду правових підходів до регулювання цієї сфери.

Однією з ключових проблем правового регулювання медичної діяльності в Україні є невідповідність існуючих законодавчих актів сучасним вимогам та викликам, що постають перед системою охорони здоров'я в умовах війни та післявоєнного відновлення. Необхідність внесення змін до законодавства виникає через швидкий розвиток медичних технологій, зміну структури попиту на медичні послуги та потребу в удосконаленні механізмів державного управління [2]. Одним із важливих аспектів є забезпечення доступу до медичних послуг для всіх верств населення, зокрема в умовах післявоєнної реабілітації, коли відновлення фізичного і психічного здоров'я населення стає однією з пріоритетних завдань державної політики.

Невід'ємною частиною процесу правового регулювання медичної діяльності є розвиток системи публічного управління у сфері охорони здоров'я, зокрема в період повоєнного відновлення. Важливим є створення ефективних механізмів управління, які дозволяють інтегрувати новітні медичні технології, забезпечити належний контроль за їх впровадженням та гарантувати захист прав пацієнтів. Крім того, в умовах післявоєнного періоду особлива увага має бути приділена розробці і впровадженню програм реабілітації для учасників бойових дій та постраждалих цивільних осіб, що вимагає прийняття спеціальних законів і створення відповідних структур для надання високоякісної медичної допомоги та психологічної підтримки.

У контексті правового регулювання медичної діяльності в Україні в умовах воєнного та післявоєнного часу важливо

значити, що необхідність створення особливих нормативно-правових актів для громадянських медичних організацій і їх працівників стає дедалі актуальнішою. Зокрема, важливим є впровадження правових норм для забезпечення ефективної мобілізації ресурсів, що включають людські та фінансові кошти, для оперативного вирішення завдань національної безпеки та медичної допомоги в умовах війни. Це також стосується створення механізмів, які дозволяють медичним організаціям адаптувати свою діяльність до умов надзвичайних ситуацій, таких як війна або стихійні лиха.

Зокрема, медична діяльність в Україні потребує чіткої регламентації у період бойових дій та у процесі відновлення після них. Як і у військовій медицині, де функціонують спеціальні норми та інструкції, медичні служби України повинні бути підготовлені до роботи в умовах кризових ситуацій. Це включає як нормативно-правові акти для військових лікарів, так і спеціальні програми для цивільних медичних установ, які мають працювати за особливими правилами в умовах війни [3]. Після закінчення бойових дій важливим буде перехід на систему реабілітації, а також надання медичної допомоги постраждалим цивільним особам, що потребує нового підходу в управлінні та правовому забезпеченні.

Правове регулювання медичної діяльності в умовах воєнного та післявоєнного часу є важливою складовою частиною відновлення функціонування державних інститутів, зокрема в сфері охорони здоров'я. У цей період виникають складні правові, організаційні та фінансові питання, що потребують оперативного реагування з боку держави, щоб забезпечити належний рівень медичних послуг для населення, зокрема в умовах війни та на етапі післявоєнного відновлення.

Одним із основних аспектів є забезпечення безперервності надання медичних послуг під час та після воєнних дій. Це вимагає розробки спеціальних правових механізмів, що дозволяють адаптувати медичну інфраструктуру до нових умов, а також забезпечити захист прав пацієнтів і медичних працівників. Під час воєнного стану особливу роль відіграють військова медицина та мобілізація ресурсів для підтримки цивільної охорони здоров'я, що

вимагає створення чітких норм і процедур для організації медичного обслуговування в умовах надзвичайних ситуацій [4].

У перехідний період після завершення бойових дій особливо важливою є адаптація медичної діяльності до мирного часу. Це включає оновлення законодавства, зокрема в частині ліцензування медичних закладів, організації медичних послуг для постраждалих від війни та забезпечення ефективного контролю за діяльністю медичних установ. Уряду необхідно розробити та впровадити нормативно-правові акти, які б регулювали ці процеси, враховуючи специфіку післявоєнного відновлення та економічні умови, що змінилися в країні.

Медична діяльність, як окрема група економічних відносин, може і має стати відправною категорією для регулювання близьких, але не тотожних груп правовідносин в охороні здоров'я, особливо в умовах воєнного та післявоєнного часу. Важливим є забезпечення правової бази для стабільної роботи медичних закладів, що надають допомогу у надзвичайних умовах, зокрема під час збройного конфлікту та в період відновлення.

Функціонування медичної галузі в умовах воєнного стану чи надзвичайних ситуацій вимагає не тільки адаптації існуючих правових норм, а й створення нових правових механізмів, які забезпечують оперативне та ефективно надання медичних послуг [1]. Ці умови вимагають спеціальних правових режимів, що враховують швидку мобілізацію ресурсів, забезпечення доступу до медичної допомоги, а також забезпечення прав пацієнтів та медичних працівників у таких екстремальних обставинах. Особливу увагу слід приділити організації та фінансуванню медичних установ, розширенню правового поля для залучення міжнародної допомоги, а також створенню тимчасових або мобільних медичних підрозділів для роботи в умовах бойових дій.

У таких умовах важливим є створення правових інструментів, що дозволяють оперативно реагувати на зростаючі потреби в медичних послугах, що виникають через масові поранення, розповсюдження інфекцій або руйнування інфраструктури. Поряд з традиційними методами надання медичної допомоги, необхідно активно впроваджувати нові технології, зокрема мобільні клініки, телемедицину, а також механізми для підтримки медичних

працівників, які працюють у надзвичайних умовах. Важливою складовою є також захист здоров'я медичних працівників через належне правове забезпечення їхньої безпеки та компенсацій у випадках травм або заражень у процесі роботи.

Після закінчення воєнних дій або після великих катастроф необхідно забезпечити відновлення правового регулювання в медичній галузі, яке має на меті не тільки відновлення інфраструктури, а й запровадження системи допомоги постраждалим та реабілітації. Також необхідно створити правові механізми для стимулювання інвестицій у відновлення та модернізацію медичних установ, а також забезпечення доступу до новітніх медичних технологій. У підсумку, післявоєнне відновлення медичної системи має стати основою для стабільної та ефективної роботи галузі в умовах нормалізації ситуації.

Список використаних джерел

1. Стеценко В. Ю. Правове регулювання медичної діяльності в Україні та перспективи його удосконалення під час воєнного стану. Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. С. 88-93. DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series18.2024.41.12>

2. Громик В. С., Литвин Н. А. Актуальні питання правового регулювання надання медичної допомоги в період дії воєнного стану в Україні. Юридичний науковий електронний журнал, 2022. С. 411-414. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-10/100>

3. Єдиний медичний простір України: правовий вимір : монографія / за заг. ред. С.Г. Стеценка. Харків : Право, 2022. 672 с.

4. Селіванова І. А. Актуальні питання вдосконалення правового регулювання медичної практики, лікарської діяльності та лікарського самоврядування в Україні. Науково-практичний юридичний журнал, 2022. С. 30-35. DOI [10.37772/2518-1718-2022-4\(40\)-5](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2022-4(40)-5).

ПРОЕКТНЕ УПРАВЛІННЯ В ОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Ярошович Володимир Іванович,

старший викладач кафедри публічного управління та
адміністрування Львівського національного університету
ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького,
м. Львів.

В умовах війни та економічної нестабільності, що тривають в Україні, досягнення цілей сталого розвитку в сфері охорони здоров'я вимагає кардинальних змін у підходах до управління системою охорони здоров'я. Підвищена потреба в медичних послугах і одночасно обмежений доступ до них у зонах бойових дій ускладнюють роботу публічних органів. У цих умовах критично важливим є впровадження інноваційних та гнучких підходів до управління медичними проектами, які б ефективно реагували на зміни, зокрема пошкодження інфраструктури та нестабільне фінансування.

Проектне управління у сфері охорони здоров'я повинно бути адаптоване до нових реалій, враховуючи специфічні потреби, такі як надання медичних послуг для внутрішньо переміщених осіб, особливо в прифронтових районах. Актуальність цього напрямку підкреслюється також необхідністю залучення додаткових ресурсів для відновлення медичних установ, які зазнали значних пошкоджень під час бойових дій. Це вимагає чіткого управлінського підходу та вдосконалення державних ініціатив щодо стабілізації медичної інфраструктури.

Одним з важливих кроків у розвитку сфери є використання сучасних технологій, таких як телемедицина і цифрова терапія. Впровадження ІТ-рішень у проектне управління дозволяє підвищити ефективність надання медичних послуг, забезпечити доступність лікування навіть у зонах бойових дій та створити умови для інтеграції нових технологічних рішень у національні медичні проекти [3]. Зважаючи на глобальні тенденції технологічного розвитку, необхідно активно використовувати стандарти та методології проектного управління, такі як PMI, IPMA, для

впровадження ефективних стратегій, що дозволяють максимально адаптувати систему охорони здоров'я до нових умов.

В умовах війни та економічної нестабільності в Україні, впровадження цифрових технологій у сфері охорони здоров'я стає ключовим чинником для досягнення цілей сталого розвитку в цій галузі. Телемедицина та цифрова терапія надають можливість пацієнтам, зокрема в віддалених і небезпечних районах, отримувати медичні консультації без необхідності виїжджати в лікарні, що є особливо актуальним для прифронтових зон. У поєднанні з електронними медичними картками, ці технології дозволяють не тільки зменшити ризики для пацієнтів, але й підвищити ефективність роботи медичних установ.

Водночас, їх впровадження потребує значних інвестицій, що створює додаткові виклики, зокрема в умовах обмеженого державного бюджету. Важливим аспектом є також підготовка кваліфікованих кадрів, зокрема в галузях травматології, реабілітації та психологічної підтримки медичних працівників. Військовий конфлікт підвищує потребу у фахівцях, які здатні працювати в умовах бойових дій, надаючи допомогу як військовим, так і цивільному населенню, що зазнало травм та стресу.

З огляду на ці виклики, ефективне управління проектами в сфері охорони здоров'я включає необхідність постійного моніторингу та оцінки результатів впроваджених технологій та ініціатив. Важливим є адаптація проектів до змінних умов та пошук нових джерел фінансування, зокрема через залучення міжнародної допомоги [1]. Враховуючи ситуацію в Україні, залучення міжнародних партнерів може стати важливим джерелом підтримки для відновлення медичних закладів і розвитку інноваційних рішень у медичній сфері.

Успішне партнерство між публічним та приватним секторами має важливе значення для розвитку сфери охорони здоров'я в Україні. Приватні компанії можуть забезпечити необхідне медичне обладнання, новітні технології та проводити навчання для медичних працівників, що знижує фінансове навантаження на державу та підвищує ефективність реалізації проектів. Таке співробітництво дозволяє зменшити витрати, не знижуючи рівня медичних послуг, а також розширює можливості для впровадження інновацій у систему

охорони здоров'я. Це партнерство стає особливо важливим у кризові періоди, такі як війна, коли державні ресурси обмежені.

Одним з важливих напрямків є екологічна стійкість медичних закладів, включаючи впровадження технологій для ефективної утилізації медичних відходів. В Україні вже реалізуються проекти, спрямовані на зниження рівня забруднення від медичної діяльності, зокрема лікарні впроваджують заходи з безпечної утилізації відходів. Це важливий крок до досягнення екологічної стійкості в охороні здоров'я, що має позитивний вплив на збереження довкілля.

До того ж, впровадження технологій для збору та обробки медичних даних в режимі реального часу дозволяє значно пришвидшити процес обробки інформації та прийняття рішень, що критично важливо для ефективного управління в умовах криз. Це сприяє точності моніторингу та адаптації медичних послуг під реальні потреби населення, особливо в умовах обмежених ресурсів та підвищеної мобільності пацієнтів.

В умовах війни та економічної нестабільності Україна повинна активно впроваджувати комплексні підходи до управління проектами у сфері охорони здоров'я, щоб забезпечити стабільний розвиток та стійкість системи. Ключовими напрямками є ефективне управління ресурсами, цифровізація, підтримка екологічних стандартів та залучення міжнародної допомоги [2]. Це дозволить не тільки зберегти функціональність медичних закладів, але й покращити їх інфраструктуру та технологічне оснащення, навіть за умов обмежених фінансових ресурсів.

Важливим аспектом є активне залучення міжнародних партнерів та приватного сектору до реалізації медичних проектів. Прозорість процесів та оцінка ефективності дозволяють зміцнити довіру до медичної системи та підвищити її ефективність. Також важливим інструментом є використання технологій для моніторингу результатів проектів, що допомагає адаптувати стратегії в реальному часі та забезпечувати сталий розвиток медичних проектів.

Управління проектами у сфері охорони здоров'я в Україні має тісний зв'язок із впровадженням нових технологій, що дозволяє досягти максимального охоплення населення та підвищити ефективність реалізації національних проектів. Оскільки проекти на

національному рівні зазвичай є великомасштабними, вони потребують постійного контролю для забезпечення їх відповідності законодавчим вимогам.

Впровадження нових технологій на державному та комерційному рівнях створює нові можливості для розвитку медичної системи, перетворюючи її на цілісну та ефективну систему, здатну адаптуватися до змінюваних умов та вимог. Реалізація цих принципів у рамках проектного управління забезпечує не тільки стійкість та ефективність охорони здоров'я в Україні, але й підвищує здатність системи адаптуватися до змінюваних умов. Це важливий крок для досягнення цілей сталого розвитку та стабільності в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів.

Список використаних джерел

1. Гавриченко Д. Г. Теоретичні підходи реформування механізмів публічного управління у сфері охорони здоров'я. Публічне адміністрування в розвитку, 2022. С. 68-80. DOI: 10.34132/pard2022.15.03

2. Козаченко Г. В., Сологуб О. В. Механізми публічного управління у сфері охорони здоров'я в Україні: стан і системотворення. 2024. С. 36-46 DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-2-36-46>

3. Шевчук Р. В. До проблеми реформування системи охорони здоров'я в Україні. Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління. 2023. № 2 (26). С. 61–66. URL: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2023-2\(26\)-61-66](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2023-2(26)-61-66).

СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ: ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ

Балабан Олександр Миколайович

здобувач вищої освіти Національного університету охорони
здоров'я України імені П.Л.Шупика,
м. Київ

Україна, як і багато інших країн, переживає період активних реформ, спрямованих на модернізацію та підвищення ефективності державного управління. Особлива увага приділяється сфері соціального захисту, де якісне і своєчасне надання адміністративних послуг є одним із ключових факторів добробуту громадян.

Високі очікування громадян щодо якості надання адміністративних послуг у сфері соціального захисту є викликом для держави. Для того, щоб задовольнити ці очікування, необхідно постійно вдосконалювати систему надання послуг, спрощувати процедури, підвищувати рівень обізнаності громадян про свої права та можливості

Швидкі зміни в технологічному ландшафті, а також глобальні виклики, такі як пандемія COVID-19 та повномасштабна військові дії в Україні, поставили перед державою нові завдання щодо модернізації системи надання адміністративних послуг. З одного боку, цифрові технології відкривають широкі можливості для оптимізації процесів надання публічних послуг та підвищення задоволеності громадян. З іншого боку, вони вимагають значних інвестицій, розвитку інфраструктури та пошуку нових шляхів

підвищення ефективності надання адміністративних послуг у сфері соціального захисту населення.

Слід зазначити, що доктрині адміністративних послуг у сфері соціального захисту приділяється дедалі більше уваги, проте науковці недостатньо ґрунтовно розглядають їх співвідношення з іншими видами послуг, зокрема соціальними, їх особливості та специфіку змісту. Відповідно у науковій літературі наявні лише поодинокі дефініції цього поняття. Узагальнюючи їх, адміністративні послуги у сфері соціального захисту населення слід, на нашу думку, розуміти як прийняття уповноваженими органами публічної влади адміністративного акта, яким передбачається створення оптимальних умов життя людини та забезпечення її соціально-економічних потреб.

При цьому ключовими ознаками таких послуг є: безоплатність; специфічне коло споживачів, яке визначається нормативними актами; умовний характер, тобто їх надання за наявності специфічних умов; превентивний характер, а саме запобігання збоєм у нормальному функціонуванні життя людини.

При цьому соціальні послуги й адміністративні послуги у сфері соціального захисту населення мають єдину сферу застосування та належать до публічних послуг, однак між ними існують суттєві відмінності, що унеможлиблює їх ототожнення.

На практиці сформовано достатньо цілісну систему нормативно-правового забезпечення цієї сфери. Крім основного Закону України «Про адміністративні послуги», в Україні прийнято значну кількість законодавчих актів, які регулюють окремі аспекти надання адміністративних послуг у сфері соціального захисту населення, також ціла низка підзаконних актів, прийнятих урядом та центральними органами виконавчої влади.

З одного боку, такий стан справ є закономірним з огляду на широке коло суспільних відносин, що підпадають під їх регулювання, з іншого зумовлюють нечіткість механізму, неузгодженість процедур надання адміністративних послуг у сфері соціального захисту населення, а також проблеми у реалізації та захисту прав громадян на отримання таких послуг.

Протягом останніх двадцяти років інститут адміністративних послуг у сфері соціального захисту в Україні

пройшов складний шлях свого становлення та розвитку. Ці процеси є тісно пов'язаними із намаганням керівництва Української держави провести в різні періоди адміністративну реформу, реформу децентралізації, реформу місцевого самоврядування та реформу соціальної сфери.

Ключовими моделями надання адміністративних послуг соціального характеру в Україні є надання їх:

- структурними підрозділами соціального захисту населення місцевих органів влади;

- у центрах надання адміністративних послуг з використанням або без програмного комплексу «Інтегрована інформаційна система «Соціальна громада»;

- Єдиний державний вебпортал електронних послуг «Дія».

Перелік та процедури надання адміністративних послуг у сфері соціального захисту щороку змінюються та залежать від зовнішніх та внутрішніх чинників, а також соціальних, економічних, політичних та інших процесів, що відбуваються в Україні. Особливо гостро проблема надання адміністративних послуг у сфері соціального захисту постає в умовах воєнного стану, а саме забезпечення доступних та якісних послуг для громадян, які проживають поблизу «лінії зіткнення».

В Україні функціонує понад 1300 ЦНАП, значна частина яких відповідають кращим європейським стандартам. Проте вітчизняні ЦНАП реалізують застарілу на сьогодні модель «посередника», оскільки послуги надаються органами влади через адміністраторів центрів. Крім того, досить гострими залишається низка проблем їх роботи:

- відсутність послуг соціального захисту (субсидії, державні допомоги, пенсійні послуги),

- відсутність електронного документообігу між ЦНАП та органами соціального захисту населення.

- обмежені умови обслуговування людей похилого віку, інвалідів та інших маломобільних груп населення

- недостатність контролю громадськості за наданням адміністративних послуг та забезпечення зворотного зв'язку від населення, обмеженість каналів для систематичного збору думок, проведення активних консультацій з громадянами.

Відповідно удосконалення системи надання адміністративних послуг у сфері соціального захисту в Україні відповідно до встановлених державних стандартів та забезпечення принципу територіальної доступності має продовжуватися за двома основними напрямками.

Перший - посилення ролі центрів надання адміністративних послуг як «інтегрованого офісу» надання послуг соціального спрямування. Так, «інтегрований офіс» є оптимальною моделлю надання адміністративних послуг в умовах територіальних громад. У цьому зв'язку доцільним є перехід до моделі «універсаму послуг» («єдиного офісу», «one-stop-shop»). ЦНАП має виступати фронт-офісом для усіх адміністративних послуг соціального спрямування, а також забезпечувати консультативною підтримкою щодо інших публічних послуг та сервісів для вразливих груп громадян (психологічна підтримка, працевлаштування, освітні курси, грантові програми тощо).

У цьому напрямі важливим є використання потенціалу міжмуниципального співробітництва як інноваційного інструменту забезпечення муніципальної консолідації. Це сприятиме розвитку мережі та модернізації ЦНАП, забезпечення доступності обслуговування, швидкості й високої якості надання адміністративних послуг соціального спрямування, створення безбар'єрного простору, зручного як для різних соціальних і вікових груп споживачів послуг, так і для персоналу.

Другий - поглиблення процесів цифровізації адміністративних послуг у сфері соціального захисту. Покращенню якості надання адміністративних послуг соціального спрямування має сприяти удосконалення та розширення переліку електронних послуг, їх систематизації й зручності для користування фізичними та юридичними особами. Виходячи з Концепції розвитку електронного урядування в Україні, портал «Дія» має стати єдиною точкою доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг. Останні мають бути запроваджені в усіх сферах суспільного життя з акцентом на надання інтегрованих електронних послуг за життєвими ситуаціями. Водночас необхідне стимулювання використання електронних послуг фізичними та юридичними особами. Важливою є також оптимізація єдиного інформаційного

простору, об'єднання різних інформаційних систем органів державної влади для уникнення дублювання даних та спрощення процедур обміну інформацією. Крім того актуалізується необхідність застосування технологій штучного інтелекту для автоматизації рутинних процесів та аналізу великих обсягів даних.

Отже, розвиток системи надання адміністративних послуг соціального спрямування в Україні є тривалим і складним процесом. Для досягнення успіху необхідно постійно вдосконалювати існуючі механізми, впроваджувати нові технології та залучати громадськість до процесу реформування.

Список використаних джерел:

1. Міськевич А.В. Щодо визначення поняття адміністративних послуг в сфері соціального захисту в Україні *Jurnalul juridic national: teorie și practică* (Національний юридичний журнал: теорія і практика). – 2015. – № 3/2(13). – С. 27–31.

2. Осіпова О. О. Адміністративні послуги у сфері соціального захисту в контексті предмету адміністративних спорів *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право.* - 2021. - Вип. 65. - С. 248-252.

3. Павлович-Сенета Я. П. Адміністративні послуги у сфері соціального захисту та соціального забезпечення: сучасний стан та перспективи реформування *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право.* - 2024. - Вип. 84(3). - С. 170-175

4. Про адміністративні послуги : Закон від 06 вересня 2012 р. № 5203-VI станом на 01 січня 2016 р. zakon.rada.gov.ua/go/5203-17

5. Явтушенко, Д. А. Правове регулювання надання електронних послуг у сфері соціального захисту населення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2024. № 2.83. С. 391-396.

ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Боровський Сергій Петрович,

здобувач другого рівня вищої освіти Житомирського державного
університету імені Івана Франка,
м. Житомир

Керівник проблемної групи: Василь Купрійчук, д.держ.упр.,
професор, професор кафедри права та публічного управління

Своїм виникненням інститут соціальної політики завдячує тому, що в суспільстві здавна існувала потреба в упорядкуванні тієї сфери суспільного життя людей, яка стосується їх становища у соціальній структурі, відносин між ними як представниками різних класів, націй, професійно-кваліфікаційних та інших соціальних груп.

Початком становлення інституту соціальної політики вважається 1601 р., коли в Англії королева Єлизавета видала «Закони про бідних», які кодифікували державну відповідальність у цілому, а також стали фундаментом для багатьох урядових стратегій. Такі ідеї, як розрізнення між бідними, які заслужили на допомогу держави та бідними, що на неї не заслуговують, можливість отримання соціальної допомоги, визначення відповідальності родичів та ін., і зараз мають місце в багатьох країнах світу.

У ранньофеодальній Київській Русі велику роль у становленні благодійних традицій відіграло прийняття християнства в 988 році. За посередництвом церкви надавалась допомога нужденним з боку глави держави – князя. Першими документальними свідченнями турботи держави про нужденних вважаються міжнародно-правові договори київських князів Олега з Царгородом (911 р.) і Ігоря (945 р.) «Про порятунок полонених», відповідно до яких визначалися взаємні зобов'язання щодо викупу русичів і греків, у якій би країні вони не знаходилися, та повернення їх на батьківщину.

За часів князювання Ярослава Мудрого було складено перший письмовий руський збірник законів – «Руська Правда», що нараховував 37 розділів і, крім норм кримінального характеру, мав норми соціального характеру. Фахівці вважають, що «Руська

Правда» Ярослава Мудрого була першим слов'янським законом, у якому закріплювалося щось подібне до соціальної програми [1].

У своєму «Повчанні» Володимир Мономах наставляв нащадків: «більш за все не забувайте вбогих, але як можете, годуйте сироту та подавайте йому, і вдову виправдовуйте самі, але не давайте сильнішим губити людину».

Протягом багатьох століть центрами соціальної допомоги в Україні були церкви та монастирі, які виконували функції лікування, забезпечення незаможних людей шляхом надання їм одноразової допомоги натуральними продуктами (милостині), а при потребі - безоплатним навчанням і опікою.

У XIV – першій половині XVII ст. розвивалися три основні форми соціальної підтримки знедолених: 1) монастирська система підтримки; 2) державна система допомоги; 3) перші прояви світської благодійності.

Народними осередками милосердя були благодійні заклади поранених і старих воїнів Запорізької Січі та Гетьманської держави. При монастирях – Печерському в Києві, Чернігівському, Лебединському поблизу Чигирини, Левківському храмі біля Овруча – засновувалися шпиталі для німецьких, сирітські притулки, богадільні. Особливо ця діяльність активізувалися в часи воєнних дій [2].

Соціальні пільги передбачалися «Паками й Конституцією законів та вольностей Війська Запорозького» Пилипа Орлика, прийнятими у квітні 1710 р. у Бендерах. В ділі XI Конституції зазначалося: «Вдови-козачки й осиротілі діти козацькі, двори козацькі й жінки в час відсутності козаків, які перебувають в походах або на якійсь іншій військовій службі, щоб до всяких громадських повинностей не притягалися і сплатою податків не обтяжувалися...» [5].

У XVII-XVIII ст. основну роль в соціальній організації українського селянства відігравали громади, які регулювали всі аспекти його життєдіяльності. Саме громада несла відповідальність за своїх членів, зобов'язана була утримувати убогих, а панський двір мав дбати лише про забезпечення їх певним заробітком для придбання найнеобхіднішого.

У XVIII-XIX ст. інститут соціальної політики формувалася відповідно до ліберальних настроїв невтручання держави в «природні процеси». Адам Сміт, в своїй книзі «Дослідження багатства народів» обстоював думку про обмеження ролі держави в суспільному житті. На його переконання, головне – це економічна свобода, а політичні права – лише засіб задля охорони незалежності та індивідуальної свободи особистості. Державне невтручання розглядалось як головна умова забезпечення цієї свободи [3].

На початку XX ст. страхування в Російській імперії мало дві форми: індивідуальну і колективну. Було прийнято низку законодавчих актів, а саме: «Про пенсії робітникам казенних гірничих заводів та рудників за рахунок роботодавців, винних у шкоді, завданій здоров'ю» (1901р.), «Про виплату відшкодування робітникам, потерпілим унаслідок нещасних випадків» (1903р.). На відміну від засад європейського законодавства цей документ передбачав не обов'язкові державні виплати, а відповідальність роботодавця. Проте цей вид компенсації законодавчо було закріплено як пенсія і носив разовий характер [4].

Після Лютневої української національної революції 1917 р. Українська Центральна Рада розуміла, що, крім політичних, необхідно вирішувати й нагальні соціальні проблеми. Тому в Четвертому Універсалі УНР визначалися соціальні завдання, які слід розв'язати в першу чергу, а саме: боротьба з безробіттям, медичне обслуговування, допомога потерпілим від війни [8].

За часів Жовтневого перевороту соціальна політика в Радянській Україні з перших кроків декларувалась як політика матеріального і культурного розвитку «радянської людини». За період з 1917–1922 рр. у Росії, і таким чином в Україні, було видано понад 100 декретів і розпоряджень (серед яких і «Положення про соціальне забезпечення трудящих»), що стосувалися питань соціального забезпечення, відкрито близько 1500 установ соціального спрямування.

Під час Другої світової війни на вимогу уряду УРСР була запроваджена програма щодо залучення пенсіонерів до громадської праці яка передбачала працюючим пенсіонерам збільшення розміру пенсій, а також скасування обмеження на виплату пенсій і заробітної плати [7].

З прийняттям в 1990 році законів «Про пенсійне забезпечення громадян у СРСР» і «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців» практично завершився процес створення єдиної всеохоплюючої системи пенсійного забезпечення, що діяла за єдиними умовами та нормами. Однак така система не була побудована повністю на принципах страхування (на практиці фактично поєднувалися принципи соціального страхування та соціальної допомоги), але вона мурувала страхові основи, передбачивши відокремлення пенсійної системи від Державного бюджету.

Становлення інституту соціальної політики в Україні за роки незалежності відбувалося в руслі загального інституціонального розвитку держави, для якого, на думку дослідників, характерними були «як процеси деградації деяких базових соціальних інститутів, різкого скорочення «суспільного пирога» на їх утримання та відтворення, так і конституювання нових інститутів, причому недостатня ефективність формальних інститутів компенсувалася дією старих-нових неформальних інститутів [6].

Отже, становлення інституту соціальної політики пройшло в своєму розвитку шлях від цілковитого заперечення втручання держави в соціальну сферу (ліберальна концепція держави – «нічного сторожа») до принципу соціально відповідальної держави, до «експансії соціальної політики». Відбулося усвідомлення владою неминучості впровадження системи соціальних гарантій заради збереження стабільності та суспільної злагоди, хоча в подальшому система соціальної політики набула кризових явищ, а сама ідея розвиненого соціального захисту стала предметом дискусій та критики.

Список використаних джерел:

1. Афонін Е. А. Соціальні цикли: історико-соціологічний підхід / Е. А. Афонін, О. М. Бандурка, А. Ю. Мартинов ; Укр. т-во сприяння соціал. інноваціям, Укр. технол. акад. – Х. : Вид-во “Титул”, 2008. – 504 с.

2. Беленок О. Еволюція системоутворюючих інститутів українського суспільства (1990-2010 рр.) / О. Беленок // Українське суспільство. Двадцять років незалежності. Соціологічний моніторинг : у 2 т. Т. 1 : Аналітичні матеріали / за ред. д-ра екон.

наук В. Ворони, д-ра соц. наук М. Шульги. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2011. – С. 115–123.

3. Горілий А. Історія соціальної роботи в Україні / А. Горілий. – Тернопіль, 2001. – 67 с.

4. Деріга В.В. Історичні аспекти формування соціальної політики. –: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/315/5.pdf>

5. Конституція Пилипа Орлика – Режим доступу : <http://gska2.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1710.html>

6. Кравченко М. В. Розробка моделей організації управління соціальним захистом населення: національний та зарубіжний досвід : навч. посіб. / М. В. Кравченко, О. М. Петрос. – К. : Асоціація міст України, 2007. – 250 с.

7. Сімкіна О. В. Основні засади та історичні етапи становлення й розвитку соціального забезпечення (на прикладах країн Європи та України). – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2010-4/doc/3/22.pdf>

8. Купрійчук В. М. Гуманітарна політика українських урядів у добу національної революції (1917–1920 рр.) : монографія / В. М. Купрійчук. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2014. – 378 с.

СКЛАДОВІ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Марина Васильєва-Халатникова,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальної реабілітації та соціальної
педагогіки, Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, м. Київ
ORCID id 0000-0002-8488-4602
m-vasileva@knu.ua

В Україні опановують професії багато іноземних здобувачів вищої освіти: є ті, хто знаходиться і тепер в країні, а є й ті, хто навчається онлайн. Реалії війни породили нові виклики та перепони. Наприклад, іноземні здобувачі вищої освіти

Херсонського державного університету пережили окупацію російських загарбників.

Безпечне освітнє середовище для іноземних здобувачів вищої освіти в умовах російсько-української війни підкреслює ідею студентоцентрованості в освітньому процесі, орієнтацію на створення сприятливого для навчання освітнього середовища та актуальність визначеної теми [4, с. 32].

Безпечне освітнє середовище закладу освіти – це умови закладу освіти, які передбачають фізичний, ментальний, освітній та соціальний захист здобувача освіти (Рис.1) (В. Биков [1], Р. Гуревич [2], М. Козирев [3], О. Шаповалова [4] та інші).

Безпечне освітнє середовище для іноземних здобувачів вищої освіти в умовах російсько-української війни включає наступні складові:

- відсутність будь-яких форм дискримінації, приниження честі, гідності та освітньої репутації;

Рис. 1. Безпечне освітнє середовище закладу освіти

- запобігання булінгу, поширенню неправдивих відомостей чи пропаганди;

- створення умов для різних форм організації освітнього процесу;

- забезпечення необхідними засобами навчання;

- забезпечення навчально-методичними матеріалами;

- можливість бути включеними у освітній процес за межами України;

- індивідуальний план розвитку кожного іноземного здобувача вищої освіти;
- наявність персонального куратора, кар'єрного консультанта;
- наявність «груп підтримки» іноземних здобувачів вищої освіти;
- «відкритість» університетської системи щодо іноземних здобувачів вищої освіти.

Враховуючи умови воєнного часу в Україні, безпечне освітнє середовище – це центральна складова забезпечення освітнього процесу для суб'єктів освіти. В закладах вищої освіти України створюються умови для створення безпечного освітнього середовища для іноземних здобувачів вищої освіти як першочергове завдання.

Список використаних джерел:

1. Биков В. Ю. Розвиток теоретичних основ інформатизації освіти та практична реалізація інформаційно-комунікаційних технологій в освітній сфері України / Нац. акад. пед. наук України. Житомир : ЖДУ ім. І.Франка. 2019. 213 с.

2. Гуревич Р. С. (2017) Інформаційно-освітній портал у підготовці майбутніх учителів : колект. монографія / Вінниця : Нілан. 2017. 416 с.

3. Козирев М. П. Соціальна педагогіка : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ. 2020. 352 с.

4. Шаповалова О. О. Іноземні студенти в Україні під час війни (2022-2023) = International students in Ukraine During Wartime (2022-2023): монографія / Київ : Млин медіа. 2023. 98 с.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ВОЄННОГО СТАНУ

Глоба Артем Миколайович

здобувач вищої освіти,

Університет Григорія Сковороди в Переяславі,

м. Переяслав

Забезпечення національної безпеки в умовах правового режиму воєнного стану є надзвичайно актуальним і складним завданням для України сьогодні. Національна безпека вважається однією з базових цінностей держави, а її зміцнення є стратегічною метою, важливою для стабільного розвитку країни та захисту її суверенітету й територіальної цілісності. В умовах сучасних викликів питання національної безпеки набули особливої значущості, що зумовлено зовнішніми загрозами, включаючи військову агресію, техногенні та природні катастрофи, а також необхідністю збереження людського потенціалу та значними матеріальними витратами на безпеку.

Збройна агресія Російської Федерації, яка розпочалася 24 лютого 2022 року з повномасштабним вторгненням на територію України, стала серйозним випробуванням для української національної безпеки, вперше в новітній історії запровадивши воєнний стан на всій території держави. Це зумовило численні обмеження прав і свобод громадян, але стало необхідним кроком для захисту держави від загроз її існуванню. У Конституції України зазначено, що захист суверенітету та територіальної цілісності держави, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки — це першочергові функції, що є справою всього українського народу (ст. 17 Конституції України).

Державна політика у сфері національної безпеки, а також різноманітні аспекти та проблеми, пов'язані з цією темою, досліджувалися низкою вчених, серед яких варто згадати В. Авер'янова, О. Бандурка, Г. Білака, Є. Буравльова, М. Вавринчука, Т. Васильцева, З. Герасимчука, Д. Гордієнка, О. Давидюка, Р. Дацького, В. Дергачову, П. Дмитрука, С. Домбровську, О. Ковалю, Г. Козаченку, Т. Кравченку, М. Криштановича, В. Куценку, В.

Ліпкана, О. Мельниченко, В. Мунтіяна, В. Нижника, О. Радченка, Г. Пастернак-Таранушенка, С. Пірожкова, В. Пономаренка, І. Проценка, І. Руснака, В. Серебрякова, О. Симонову, Г. Ситника, С. Смирнова, О. Снігову, В. Стрельцова, О. Судакову, І. Яремка та інших. Однак актуальність цієї теми зберігається, адже її вивчення дає змогу виявити ключові фактори, що впливають на ефективність державної політики у сфері національної безпеки, особливо в умовах воєнного стану.

Національна безпека визначається як стан захищеності життєво важливих інтересів держави, що реалізується через ефективну державну політику у відповідності до норм національного та міжнародного законодавства у різних сферах суспільного життя [2, с. 53]. Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII встановлює, що національна безпека є захищеністю державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного устрою та інших національних інтересів України від реальних і потенційних загроз [3].

Сучасні науковці погоджуються в тому, що поняття «національна безпека» охоплює такі ключові елементи, як стан захищеності національних цінностей, відсутність загроз, що становлять небезпеку для країни, та гарантії життєздатності суспільства, особи та держави. Національна безпека також включає комплекс заходів, спрямованих на забезпечення цієї безпеки, а також здатність певного об'єкта зберігати свою ідентичність, властиві риси та характеристики в умовах наявної або потенційної загрози. Базуючись на принципах цілісності, стійкості, взаємодії між складовими елементами та саморегуляції, національна безпека є системою, де кожен елемент взаємодіє та доповнює інші [1; 2].

Нормативно-правове забезпечення національної безпеки України представлено широким колом правових актів різної юридичної сили, включаючи як Конституцію України, так і нормативні акти президента та Ради національної безпеки і оборони. Так, Конституція України закладає основи національної безпеки та визначає її як пріоритет державної політики, спрямованої на захист суверенітету, територіальної цілісності та безпеки громадян (ст. 17 Конституції України).

Ключовим законодавчим актом, який визначає основи та принципи національної безпеки в Україні, є Закон України «Про національну безпеку України». Цей закон містить положення щодо цілей, основних принципів та засад державної політики в сфері безпеки, яка повинна гарантувати захист суспільства та кожного громадянина від внутрішніх і зовнішніх загроз [3].

14 вересня 2020 року на засіданні Ради національної безпеки і оборони України було прийнято Стратегію національної безпеки України (далі – Стратегія), яка виступає як основний документ довгострокового планування в сфері безпеки держави [5]. Цей документ визначає стратегічні напрями державної політики для досягнення високого рівня безпеки, враховуючи комплексний підхід до національних інтересів. Стратегія визначає ключові напрями державної політики, а саме: пріоритети національних інтересів та забезпечення безпеки, а також основні цілі й напрями політики у відповідних сферах. Окрім того, Стратегія оцінює актуальні та прогнозовані загрози національній безпеці з урахуванням внутрішніх і зовнішніх факторів. Важливими аспектами документа також є напрями зовнішньополітичної діяльності держави для забезпечення національних інтересів, завдання з реформування та розвитку сектору безпеки й оборони, а також ресурси, які необхідні для ефективної реалізації зазначених цілей [4].

Одним із ключових документів, що конкретизує завдання національної оборони, є Стратегія воєнної безпеки України, яка передбачає всеосяжну оборону країни на основі принципів стримування, стійкості та взаємодії. Цей документ забезпечує воєнну безпеку, зберігає суверенітет та територіальну цілісність України згідно з Конституцією і в межах національного кордону. Важливим компонентом Стратегії є підтримка інтеграції України до євроатлантичного безпекового простору та набуття членства в НАТО. Стратегія також передбачає активну участь України у міжнародних миротворчих операціях, спрямованих на забезпечення глобальної безпеки .

Аналіз безпекового середовища у сфері воєнної безпеки держави слугує основою для визначення Стратегією національної безпеки України ключових цілей, пріоритетів та завдань державної

політики в оборонній сфері, у тому числі для військового будівництва. Головним завданням є забезпечення захисту життєво важливих національних інтересів від різноманітних воєнних загроз, а також готовність до надання відсічі та стримування будь-яких форм збройної агресії проти України. Зокрема, передбачено запобігання або стримування противника від можливого повномасштабного застосування військової сили, а також припинення незаконної окупації частини території України російською федерацією. Це досягається завдяки міжнародно-правовим, політико-дипломатичним, безпековим, гуманітарним та економічним заходам, спрямованим на збереження суверенітету і територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаних кордонів [2].

Досягнення національної безпеки у внутрішньополітичній сфері обумовлено національними інтересами України, такими як підтримка громадянської злагоди, збереження конституційного ладу та єдності правового простору. Відповідно до законодавства, основними об'єктами національної безпеки є громадяни та їхні права, суспільство і його культурно-матеріальні цінності, а також держава, її суверенітет, територіальна цілісність та конституційний лад. Особливий акцент робиться на захисті прав людини, які, згідно з Конституцією України, є найвищою соціальною цінністю. Життя, здоров'я, честь і гідність людини, її безпека та недоторканність підлягають абсолютному захисту, що є ключовим елементом стратегічних завдань у сфері безпеки [4].

Стратегічні орієнтири України у сфері національної безпеки полягають у створенні достатніх власних оборонних можливостей, що служитимуть надійною основою для забезпечення безпеки. Це включає розвиток системи стратегічного аналізу військових загроз для швидкого виявлення потенційних небезпек, а також розвиток об'єднаних розвідувальних сил для збору достовірної інформації, необхідної для прийняття рішень у сфері оборони. Також Україна має бути готовою до адаптації у мінливому безпековому середовищі, що включає здатність до ефективного опору воєнним загрозам, функціонування державних інституцій під час конфлікту та швидке відновлення після його завершення [6].

Уведення правового режиму воєнного стану в Україні призвело до змін у підходах до забезпечення національної безпеки та порядку. Це включає впровадження додаткових обмежень для фізичних та юридичних осіб, що стосуються конституційних прав і свобод, аби підвищити обороноздатність держави в умовах воєнного конфлікту.

Таким чином, ключовими стратегічними завданнями України є забезпечення безпеки розвитку держави, збереження її територіальної цілісності та суверенітету, а також здатність ефективно протистояти військовим загрозам. Пріоритети національної безпеки спрямовані на захист життєво важливих національних інтересів від загроз, протидію збройній агресії, а також на надання ефективної відсічі агресору.

Список використаних джерел:

1. Братель С.Г. Досвід зарубіжних країн у сфері забезпечення безпеки об'єктів критичної інфраструктур. Південноукраїнський правничий часопис. 2023. № 3. С. 261–265.

2. Глущенко О.О. Функція забезпечення безпеки держави в умовах забезпечення воєнного стану. Часопис Київського університету права. 2023. № 1. С. 53–55.

3. Закон України «Про національну безпеку України» : Закон від 21 червня 2018 року № 2469-VIII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

4. Національна безпека в контексті європейської інтеграції України: підручник / Г. П. Ситник, М. Г. Орел; за ред. Г. П. Ситника. Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2021. 372 с.

5. Стратегія національної безпеки України URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0>

6. Стратегія національної безпеки України. Безпека людини – Безпека країни. Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>

СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ ЯК ФАКТОР СУСПІЛЬНОГО СПОКОЮ

Голубчиков Михайло Васильович

професор кафедри охорони здоров'я Національного університету
охорони здоров'я України імені П.Л.Шупика, доктор медичних
наук, професор

Досліджуючи сучасний стан системи соціального забезпечення населення України слід зазначити, що вона перебуває в стадії реформування на яку наклалася складна ситуація військової агресії Російської Федерації, щодо незалежності та територіальної цілісності нашої держави. Незважаючи на всі ці чинники, держава повинна враховувати і вирішувати ті проблеми які пов'язані з військовим станом, соціально-економічними проблеми населення які проживають на окупованих територіях або тих, що межують з ними, тотальну міжнародну міграцію населення з України, забезпечення всім необхідним військовослужбовців, що беруть участь у війні та їх сімей. В такий непростий період Україна як держава, набуває нового досвіду державного управління в умовах соціально-економічних і політичних змін, внутрішніх та зовнішніх негативних чинників, що впливають на становлення і її розвиток.

Аналіз найпоширеніших проблем з якими зіштовхуються учасники бойових дій та їх родини в даний час це порушення прав цієї категорії осіб з боку медичних працівників, пенсійного фонду, роботодавців, транспортних перевізників, інших установ та організацій [1; 2].

Проаналізований зарубіжний та вітчизняний досвід підтверджує, що недоліки у сфері соціального захисту негативно позначаються на морально-психологічному стані учасників та ветеранів війни, їх сімей, що знижує рівень їх стресостійкості, призводить до загострень посттравматичного стресового розладу (ПТСР) і є суттєвою загрозою обороноздатності держави, соціальній безпеці як окремих регіонів, так і держави в цілому[3].

Наявність проблем теоретичного і прикладного характеру в сфері соціального забезпечення підвищує потребу у співпраці органів системи соціального захисту з науковцями,

підприємницькими структурами, організаціями громадянського суспільства, практиками в різних галузях діяльності, а також залучення військовослужбовців та членів їхніх сімей до формування і реалізації державної соціальної політики в сфері соціального забезпечення[4].

Військовослужбовці після визначеного терміну перебування на війні та участі в бойових діях повертаються в свої регіони до рідних та близьких і слід відзначити, що не всі вони до участі в військовому конфлікті були забезпечені житлом, роботою, відповідним матеріальним добробутом, а зважаючи на їх низький рівень стресостійкості, в зв'язку пережитими страхіттями війни, перебуваючи в стані ПТСР органи публічної влади повинні розробити механізми їх соціального захисту та вивести з під удару мирне населення яке може бути втягнуте в конфлікт із-за зазначених вище чинників уже на мирних територіях [1; 2].

Досліджуючи управління соціальним забезпеченням учасників бойових дій нами виявлено недовіру комплексних розробок, що стосуються механізмів державного регулювання соціального захисту військовослужбовців, їхніх сімей, що обґрунтовують потребу в модернізації механізмів управління системою соціального забезпечення як на загальнодержавному так і регіональному рівнях [4].

Дослідженням з'ясовано особливості реалізації нормативно-правового і соціально-економічного механізмів публічного регулювання соціального захисту учасників бойових дій та членів їхніх сімей в Україні, які на превеликий жаль не у всіх регіонах виконуються із-за недостатності ресурсів соціального забезпечення. Про незадовільне ресурсне забезпечення у сфері соціального захисту свідчить стан соціальної інфраструктури, брак психологів із досвідом роботи із ПТСР, обмеженість фінансових ресурсів у зв'язку знищенням війною, за оцінками експертів, більше 35% економічного потенціалу держави. Розкрито недоліки програм соціального захисту військовослужбовців та членів їхніх сімей у розрізі регіонів України, зокрема встановлення додаткових до передбачених законодавством пільг, та ін [3].

Проаналізувавши міжнародний досвід, Ізраїлю, США, Польщі, Австралії, Грузії у сфері соціального захисту ветеранів війни

запропоновано шляхи впровадження його в практику соціального забезпечення України, зокрема розроблення форм соціального захисту відповідно до можливостей регіону проживання учасників бойових дій та їх сімей, розроблення проектів щодо залучення міжнародної та державної підтримки (грантів) на соціальні, підприємницькі, спортивні ініціативи учасників та ветеранів війни, зміни підходів до фізичної та психологічної реабілітації, в тому числі членів їхніх сімей, створення умов для спрощення їх взаємодії з представниками органів влади та контролю за дотриманням зобов'язань органів влади у сфері соціального захисту учасників та ветеранів війни [6; 7].

Провівши дослідження з соціального забезпечення в Україні учасників бойових дій та їх сімей створення умов морально-психологічного спокою суспільства, яке на пряму впливає на внутрішній стан національної безпеки держави необхідно:

розробити комплексні програми соціального захисту, які спрямовані на забезпечення фізичного, психічного, духовного здоров'я учасників бойових дій та членів їхніх сімей (психологічної підтримки і супроводу, соціальної і професійної адаптації, санаторно-курортного лікування, оздоровлення та відпочинку, медичного забезпечення і лікування, фізичної та фізкультурно-спортивної реабілітації тощо);

врегулювати системи заходів щодо забезпечення сприятливого зовнішнього соціального середовища (державних гарантій, належний рівень доходу, високий рівень особистої безпеки, наявність у власності житла, тощо);

вдосконалити інформаційно-комунікаційного механізму через створення умов для максимального спрощення взаємодії учасників бойових дій та членів їхніх сімей з органами публічної влади шляхом е-послуг, ефективної взаємодії суб'єктів публічного управління соціального захисту учасників бойових дій та членів їхніх сімей на засадах партнерства.

Список використаних джерел:

1. Автушенко І. Б. Соціальний захист військовослужбовців миротворчих контингентів Збройних Сил України (1992–2011 рр.). Етнічна історія народів Європи. 2016. Вип. 48. С. 116–121.

2. Берездецька Л. В. Особливості користування державними програмами демобілізованими учасниками АТО в українському суспільстві // Вісник НГУУ «КПП». Політологія. Соціологія. Право. Випуск 1/2 (29-30) 2016. – URL.: <http://visnyk-ppsp.kpi.ua/article/view/118976/113779> (Last accessed: 15.01.2019)

3. Бриндіков Ю. Л. Теорія та практика реабілітації військовослужбовців – учасників бойових дій в системі соціальних служб: дис. ... д-ра. пед. н. : 13.00.05. Хмельницький, 2018. - 559 с.

4. Дубич К. В. Механізми державного управління системою надання соціальних послуг : дис. ... д-ра держ. упр. : 25.00.02. Київ, 2015. 451 с.

5. Про внесення зміни до статті 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»: Закон України від 06.05.2014 № 1233-VII. – URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19#n69>

6. United States Department of Veterans Affairs (Міністерство у справах ветеранів США). – URL.: va.gov (Last accessed: 15.01.2019)

7. Veterans Affairs Canada <http://www.veterans.gc.ca/eng/about-us/veterans-bill-of-rights> (Last accessed: 15.01.2019)

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІСЛЯ ПОВЕРНЕННЯ ДО ЦИВІЛЬНОГО ЖИТТЯ

Гораль Олександр Олександрович

здобувач вищої освіти Національного університету охорони
здоров'я України імені П. Л. Шупика

Війна в Україні призвела до значного зростання кількості військовослужбовців, які потребують допомоги та підтримки при переході до цивільного життя. Серед них і ветерани війни, учасники бойових дій. За прогнозами Міністерства у справах ветеранів України, кількість учасників бойових дій, членів їхніх сімей та сімей полеглих воїнів внаслідок повномасштабного вторгнення Росії може сягати понад 5 мільйонів осіб. Військовослужбовці стикаються з низкою проблем при адаптації до мирного життя,

включаючи безробіття, психологічні травми, соціальну ізоляцію, дискримінацію. Невирішені проблеми військовослужбовців можуть призвести до значного економічного тягаря для держави та суспільства. Неналежна підтримка військовослужбовців може призвести до загострення демографічних проблем. І головне - держава має моральний та етичний обов'язок подбати про тих, хто захищав її суверенітет та цілісність. Військовослужбовці ризикували своїм життям та здоров'ям, тому вони мають право на гідне життя та соціальну підтримку. Підтримка військовослужбовців свідчить про повагу до них та цінностей, за які вони воювали. Допомога військовослужбовцям може об'єднати суспільство та створити атмосферу взаємодопомоги. Натомість, невирішені проблеми військовослужбовців можуть призвести до соціальної напруги, протестів та дестабілізації.

Разом з тим, на теоретичному та практичному рівні триває дискусія щодо визначення змісту процесу переходу військовослужбовців до цивільного життя, яке постійно змінюється під впливом різних факторів. Крім того, при цьому використовуються різні терміни для позначення цього процесу, які вживаються як синоніми: «адаптація», «реадаптація», «реінтеграція». Це підкреслює складність та багатогранність процесу переходу, відсутність єдиної думки щодо його кінцевої мети, а також призводить до плутанини та неоднозначності в розумінні процесу переходу військовослужбовців до мирного (цивільного) життя.

Крім того не існує чіткого та сталого розуміння, у чому полягає сутність та зміст державної підтримки цієї категорії громадян. Разом з тим, у законодавстві України використовується термін «соціальний захист військовослужбовців», який визначається як діяльність (функція) держави, спрямована на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі. Відтак, у зв'язку з особливим характером військової служби, яка пов'язана із захистом

Вітчизни, військовослужбовцям надаються визначені законом пільги, гарантії та компенсації [2-4].

Разом з тим, в умовах збройного конфлікту, зумовленого вторгненням росії на територію України лівобережна частина військовослужбовців потребують соціально-психологічної реабілітації при переході до цивільного життя.

Так, результати низки опитувань, проведених вітчизняними та міжнародними експертами, виявлено, що 56% військовослужбовців зазнають певних або чималих труднощів у процесі адаптації до цивільного життя. Серед проблем, які виникають у процесі переходу – проблеми фізичного та психічного здоров'я, переходу від військової культури до цивільної, спілкування з рідними, близькими, побратимами, іншим оточенням, проблеми матеріального характеру, правової безпеки (гарантій доступу до державної підтримки), житлові проблеми та фізичного середовища тощо. Отже, загалом дослідження демонструють наявність потреб військовослужбовців у медичній, психологічній, соціальній реабілітації (67% ветеранів); правовій допомозі (50%), фінансовій підтримці (47%), психологічній допомозі (40%), сприянні у працевлаштуванні (36%), вирішенні житлових проблем (27%) [1]. Відповідно система підтримки ветеранів має будуватись із розумінням зазначених потреб і процесів у житті військовослужбовців.

На основі аналізу системи соціального захисту військовослужбовців виявлено, що їм гарантується низка пільг та гарантій у сфері освіти, охорони здоров'я, реалізації трудових прав, отримання та користування житлом, надання житлово-комунальних та інших публічних послуг, користування транспортом та зв'язком. Законодавством України передбачено також цілий комплекс послуг соціальної та професійної адаптації, медичного обслуговування, соціальних послуг та послуг психологічної реабілітації, тощо [2; 3].

При цьому дослідження доводять наявність низки проблем реалізації прав військовослужбовців на державну підтримку та допомогу. Так, як показують дослідження, лише 3% ветеранів не мали жодних проблем з доступом до пільг. Серед перешкод у доступі отримання пільг та послуг: складнощі оформлення документів, бюрократія, брак інформації про види пільг і способи їх

отримання, недостатня якість послуг. Практично жоден з наявних видів пільг не забезпечується повною мірою, пільги і гарантії носять точковий характер та не спроможні гарантувати повноцінної реінтеграції військовослужбовців. Також на період воєнного стану дія окремих гарантій призупинена, зокрема на безоплатне забезпечення санаторно-курортним лікуванням. Крім того, попри широкий спектр типів закладів, які обслуговують військовослужбовців, надаючи їм спеціалізовані послуги, спостерігається вкрай обмежена кількість таких закладів, яка є недостатньою для задоволення їхніх потреб, особливо з огляду на стрімке зростання чисельності цієї групи громадян [5].

Відповідно постає необхідність зміни підходів до формування та впровадження системи соціально-психологічної реабілітації при переході до цивільного життя. Така діяльність має набути наскрізного характеру, що, своєю чергою, вимагає дотримання інтегрованих підходів до її в реалізації, зокрема дотримання п'яти основних вимог, що забезпечить підвищити її дієвість та результативність:

1). на рівні формування політики: законодавче закріплення чітких та взаємоузгоджених повноважень усіх суб'єктів, відповідальних за соціально-психологічну реабілітацію військовослужбовців, створення чіткої правової бази, яка їм гарантуватиме доступ до необхідних їм послуг та пільг, створення інтегрованої організаційної структури управління системою соціально-психологічну реабілітацію військовослужбовців, яка має об'єднувати зусилля різних органів влади та громадських організацій;

2). на рівні планування політики: формування цілісної системи стратегічного програмування, яка забезпечить збалансування та комплексність усіх державних програм у цій сфері;

3). на рівні процесу впровадження політики – застосування методів та процесів, що забезпечують узгодженість дій на всіх рівнях, зокрема розвиток єдиної інформаційної системи управління, програмно-цільовий метод бюджетування, міжвідомчої (між структурами різних відомств) та міждисциплінарної (між фахівцями різного професійного профілю) співпраці;

4). на рівні практичної взаємодії з військовослужбовцями – впровадження сучасних технологій соціально-психологічної реабілітації військовослужбовців, розширення сфери застосування кейс-менеджменту, активний розвиток інституту помічника ветерана, мережі закладів, які надають послуги соціально-психологічної реабілітації;

5). на рівні надання послуг – забезпечити взаємозв'язок між різними видами публічних послуг для військовослужбовців, з використанням принципу «єдиного вікна» [6].

При цьому, актуалізується важливість забезпечити ставлення до військовослужбовців як до активних суб'єктів власного життя, а не просто споживачів послуг, тобто ширшого залучення у процеси вирішення власних проблем, активізації їх власного потенціалу, участі у формуванні та реалізації системи соціально-психологічної підтримки.

Список використаних джерел:

1. Аналіз системи соціального захисту ветеранів та військовослужбовців Національного фонду на підтримку демократії (NED), 2022. 142 с.

2. Деякі питання надання психологічної допомоги ветеранам війни, членам їх сімей та деяким іншим категоріям осіб: постанова Кабінету Міністрів України від 29.11.2022 № 1338. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1338-2022-%D0%BF#n312>

3. Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їхніх сімей: Закон України від 15.06.2004 № 1763-IV (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1763-15#Text>

4. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>

5. Соціально-психологічна реабілітація та адаптація військовослужбовців Збройних Сил України: нормативно-правове забезпечення / за заг. ред. Коротатніка І. М. К.: «КНТ», 2022. 224 с.

6. Integrated Social Protection Systems. URL: <https://www.unicef.org/>

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Данилюк Катерина Володимирівна

доцент кафедри управління охороною здоров'я
Національного університету охорони здоров'я України
імені П.Л.Шупика,
кандидат наук з державного управління

Серйозними викликами, проблемами сьогодення для України, в умовах війни, які потребують невідкладного реагування і вирішення є нерівність доходів населення та бідність. Наукові дослідження проблем бідності в світовому масштабі показали що умови проживання третини населення Земної кулі, загальна кількість якого в 2021 році перевищила 7,6 млрд. осіб, не відповідають елементарним нормам життя та є злиденними. Науковці Оксфордського університету провівши дослідження з'ясували, що, в 103 країнах світу, де проживає 76% населення планети, воно живе в умовах крайньої бідності, приблизно 800 млн. осіб у світі витрачає в день на проживання, продуктів харчування не більше 1,25 дол. США, 2,7 млрд. осіб, 2,25 дол. США. Найбільш поширеними чинниками бідності в цих країнах є військові та збройні конфлікти, низькі рівні економічного розвитку, тотальна корупція, безробіття, злочинність, інші негативні суспільні явища [6, 7].

Розроблення та реалізації науково обґрунтованої державної соціальної політики в довоєнний та післявоєнний періоди розвитку України, спрямованої на зменшення масштабів бідності є основною детермінантою добробуту українського суспільства. Проблема бідності загрожує національній економічній безпеці та соціальній стабільності в суспільстві, що зумовлює необхідність віднесення її до пріоритетів державної політики. Зважаючи на вищезазначене ще до початку повномасштабної війни (2022) Кабінетом Міністрів України прийнято розпорядження від 16.03.2016 р. № 161-р, яким

схвалено Стратегію подолання бідності⁵, чим визначено першочергові завдання цього процесу в Україні, а шляхи подолання бідності окреслено в розробленій Урядом України 15 вересня 2017 року Національній доповіді.

Подолання бідності - важлива складова частина імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [6], у ст. 420 (п. к) якої визначено ціллю та передбачено досягнути «скорочення бідності та соціальної єдності». Забезпечення права на захист від бідності та соціального відчуження є одним із пріоритетних напрямів Європейської соціальної хартії [4], яку ратифіковано Верховною Радою України у 2006 р. Зокрема, в ч. 1, ст. 30 хартії визначено, що «кожна людина має право на захист від бідності та соціального відчуження». На виконання цих документів питанням зниження рівня бідності в Україні віднесено до відання Кабінету Міністрів України, яке вирішується цим органом шляхом розроблення та здійснення соціальної політики.

Дійсно, економічна криза в поєднанні з анексією Криму, збройним конфліктом на Сході (2014) та повномасштабне вторгнення в Україну (2022) призвели до безпрецедентного зростання рівня бідності в країні і це може розцінюватись як ще одна, але внутрішня загроза національній безпеці нашої державі. В нашої державі з'явилося нове поняття - «раптова бідність», в яку потрапили люди, котрі ще вчора мали все необхідне (житло, роботу, соціальний статус і були самодостатніми), але раптово все втратили та перетворилися на біженців в зв'язку з повномасштабною агресією Російської Федерації проти суверенітету та незалежності України [1].

Подолання бідності в Україні центральні органи публічної влади розглядають як:

- 1) стратегічний пріоритет соціальної політики;
- 2) невід'ємну складову державної антикорупційної та економічної політики;
- 3) як складову національної безпеки України [3].

Подолання бідності необхідно здійснювати в контексті реалізації цілей розвитку розроблених в нашої державі, а саме необхідно забезпечити:

дотримання принципу соціальної справедливості при розподілі бюджетних коштів на соціальні програми, підвищення рівня ефективності надання соціальної допомоги бідним верствам населення;

активізація непрацюючого працездатного населення, що отримує соціальні допомоги шляхом сприяння їх працевлаштуванню на ринку праці;

створення умов для підвищення доходів, фінансової спроможності домогосподарств, розширення можливостей їх доступу до соціальних послуг;

забезпечення реалізації державних соціальних стандартів;

підвищення рівня життя населення в післявоєнний період [2].

Разом з тим, бідність необхідно розглядати комплексно як проблему похідну від ефективності публічного управління, політичної волі, антикорупційної політики, сталого економічного зростання в післявоєнний період. Забезпечення державою невідворотності покарання за корупційні діяння та злочини, створення та забезпечення функціональності антикорупційної судової системи, викорінення корупційно-олігархічних втручань у політику та економіку, недопущення капіталізації ними ресурсів держави. Саме ці аспекти необхідно покласти в основу антикорупційної, економічної, соціальної державної політики, що забезпечить подолання бідності як внутрішньої національної безпеки у воєнний та післявоєнний періоди розвитку України.

Список використаних джерел:

1. Бідних в Україні зараз більше, ніж п'ять років тому Світовий банк: Електронний ресурс // Укрінформ: веб-сайт. 2018. 20 лип. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2500636-bidnih-v-ukraini-zaraz-bilse-niz-pat-rokiv-tomu-svitovij-bank.html>.

2. Дубич К.В. Сучасні світові тенденції та українські реалії молодіжного безробіття / К.В. Дубич // Вісн. НАДУ при Президентові України. 2017. № 3. С. 87-94. (Серія “Державне управління”).

3. Про схвалення Стратегії подолання бідності: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 бер. 2016 р. № 161-р. // Офіц. вісн. України: офіц. період. видан. 2016. 29 бер. (№ 23). С. 189. Ст. 923.

4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством ... : Угода від 27 чер. 2014 р. // Офіц. вісн. України. – 2014. – 26 вер. (№ 75). – Т. 1. С. 83. – Ст. 2125.

5. Україна: концепція партнерства з країною на 2017-2021 фінансові роки. К.: Група Світового банку; □б. в.□, 2017. □ 96 с.

6. 80 відсотків населення України живе за межею бідності – ООН: Електронний ресурс // UkrPress.Info: веб-сайт. 2017. 28 сер. URL: <http://www.ukrpress.info/2017/08/28/80>.

7. World Inequality Report 2018: Electronic Resource // World Inequality Lab: website. 2018. Access Mode: <https://wir2018.wid.world/files/download/wir2018-full-report-english.pdf>.

ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМИЩЕНІ ОСОБИ ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Коляда Сергій Михайлович,

здобувач другого рівня вищої освіти Житомирського державного
університету імені Івана Франка,
м. Житомир

Керівник проблемної групи: Василь Купрійчук, д.держ.упр.,
професор, професор кафедри права та публічного управління

Анексія росією АР Крим, бойові дії на Сході України, втрата Україною контролю над частиною території Донецької та Луганської областей та повномасштабне вторгнення російською федерацією в Україну спричинили появу нового об'єкту соціальної політики – внутрішньо переміщених осіб або вимушених переселенців, кількість яких станом на 22 жовтня 2024 року в Україні офіційно зареєстровано 4 646 735. Серед них 59,9% - це жінки (2 782 325), 40,1% - чоловіки (1 864 410 осіб). Крім того, серед внутрішніх переселенців близько 906 тисяч дітей [1].

Назва внутрішньо переміщені особи» (далі ВПО), яка використовується в офіційних документах – як «внутрішньо

переміщені особи» ВПО, найточніше відповідає англomовному терміну «internally displaced persons». Це визначення закріплене також у «Керівних принципах з питань про переміщених осіб всередині країни» Організації Об'єднаних Націй: «Внутрішньо переміщені особи – це окремі особи, чи групи осіб, які були змушені залишити свої помешкання, або місця постійного проживання в результаті, або щоб уникнути наслідків збройного конфлікту, проявів насильства, порушень прав людини, стихійних або спричинених діяльністю людини лих, чи техногенних катастроф, і які не перетнули міжнародно-визнаних державних кордонів» [5].

Відповідно до першої частини першої статті Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», «внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру» [3].

Надання державою житлової допомоги ВПО визначено Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (стаття 9), де йдеться про право внутрішньо переміщеної особи на створення належних умов для її постійного чи тимчасового проживання; забезпечення можливості безоплатного тимчасового проживання (за умови оплати вартості комунальних послуг) протягом шести місяців з моменту взяття її на облік; можливість продовження цього терміну для багатодітних сімей, інвалідів, осіб похилого віку; сприяння в поверненні на попереднє постійне місце проживання [2].

З метою удосконалення нормативно-правового забезпечення захисту прав внутрішньо переміщених осіб Урядом схвалено проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про житловий фонд соціального призначення», метою якого є законодавче врегулювання питань надання права взяття на

соціальний квартирний облік внутрішньо переміщеним особам з інвалідністю.

Надання державою житлової допомоги ВПО визначено Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (стаття 9), де йдеться про право внутрішньо переміщеної особи на створення належних умов для її постійного чи тимчасового проживання; забезпечення можливості безоплатного тимчасового проживання (за умови оплати вартості комунальних послуг) протягом шести місяців з моменту взяття її на облік; можливість продовження цього терміну для багатодітних сімей, інвалідів, осіб похилого віку; сприяння в поверненні на попереднє постійне місце проживання [2].

Разом з тим механізми реалізації зобов'язань держави у сфері надання ВПО житлової допомоги мають вкрай неконкретний та обмежений характер. Критерії визначення кола осіб, які мають право на отримання щомісячної адресної допомоги для покриття витрат на проживання, є недостатньо чіткими. Невиправданим видається обмеження права на безоплатне проживання лише шістьма місяцями, протягом яких ВПО мають знайти роботу, яка б дала змогу самостійно забезпечувати своє існування. Зважаючи на ситуацію на регіональних ринках праці, це є малоімовірним. Обставини, які змушують громадян звертатися до держави за допомогою, існують триваліший час.

Крім того, потенціал механізму надання ВПО житлової допомоги в грошовій формі не може бути використаний повною мірою в умовах недостатнього розвитку в країні ринку орендного житла. Законодавча неврегульованість відповідних відносин робить ризики оренди житла дуже високими і для орендарів, і для орендодавців. Ціни на орендне житло є занадто високими, а пропозиція – непрозора та негнучка.

Наступна гостра проблема – працевлаштування. Воно необхідне не лише як джерело коштів на прожиття, а й як найважливіший засіб самореалізації та адаптації до нових умов. Складність працевлаштування вихідців з Донбасу частково пояснюється їх професійно-кваліфікаційною структурою. В найбільш уразливій ситуації опинилися працівники вугільної промисловості та

металургії, попит на яких на ринках праці інших регіонів є незначним.

Разом з тим потрібно зважити на те, що прибуття ВПО посилює місцеві соціальні проблеми, що може викликати напруження у відносинах між переселенцями та місцевим населенням. Потреби ВПО стають важким тягарем для місцевих бюджетів, створюють для корінних мешканців додаткові проблеми й на ринку праці, й у сферах охорони здоров'я та освіти. Так, ВПО мають право на отримання медичної допомоги, у тому числі лікарських засобів безкоштовно чи на пільгових умовах, як й інші громадяни, які проживають на території їх вселення. На практиці це означає, що медичні заклади надають послуги ВПО, використовуючи й до того недостатні ресурси, у тому числі лікарські засоби, розраховані на постійне місцеве населення. Аналогічна ситуація в навчальних закладах, де за рахунок дітей-переселенців збільшується навантаження на працівників (вчителів, вихователів, шкільних психологів), знижується комфортність перебування дітей. Тому варто продумати схему фінансування медичних, освітніх та інших потреб ВПО зі спеціально створеного з цією метою фонду, віднайти можливості для збільшення штату працівників, які надають відповідні послуги, послідовно роз'яснювати населенню ситуацію, що склалася.

Важливим є й питання оздоровлення дітей-переселенців. До пільговиків, які мають право на забезпечення відпочинку та оздоровлення в дитячих таборах за рахунок державного бюджету. Проте кількість місць в таких таборах є замалою, тому далеко не всі діти цієї категорії мають можливість оздоровитися на пільгових умовах [4].

Існує потреба доповнити перелік категорій дітей, які потребують особливої уваги та підтримки, дітьми, переміщеними з тимчасово окупованих територій та дітьми учасників бойових дій.

Окремою є проблема готовності та рівня кваліфікації педагогів, учителів та шкільних психологів до роботи з дітьми-переселенцями. Необхідною є організація відповідного навчання, підготовка працівників освіти до особливого ставлення та роботи з внутрішньо переміщеними дітьми.

Список використаних джерел:

1. Скільки в Україні переселенців і де найбільше ВПО: статистика за областями. – URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/skilki-ukrayini-pereselentsiv-i-de-naybilshe-1729603384.html#:~:text=%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%>
2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо-переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014. – URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>
3. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15.04.2014 № 1707-VII. – URL: [доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws6-18](http://zakon5.rada.gov.ua/laws6-18)
4. Внутрішньо переміщені особи: від подолання перешкод до стратегії успіху: монографія / О.Ф. Новікова, О.І. Амоша, В.П. Антонюк та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Київ, 2016. – 448 с.
5. Брайчевська О.А. Нью-Йоркська декларація про біженців і мігрантів: новий крок у вирішенні міграційних проблем на глобальному рівні / О.А.Брайчевська // Європейські та міжнародні підходи до захисту прав людини: матер. регіон. наук.-практ. конф., 7 квіт. 2017 р. – С.117 – 121

СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Кравченко Мілена В'ячеславівна,

доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного управління, адміністрування та соціальної роботи Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика, м.Київ

Прісліпа Тетяна Юрївна,

здобувач вищої освіти Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л.Шупика, м. Київ.

У сучасних умовах система соціального захисту набуває особливого значення, адже її функціонування має бути швидким, адаптивним та здатним охопити нові категорії населення, що потребують підтримки. Збройна агресія росії проти України призвела до появи численних внутрішньо переміщених осіб, ветеранів та постраждалих мирних громадян, чії потреби є різноманітними та складними і потребують державної підтримки, що, у свою чергу, вимагає посиленого соціального захисту, розширення обсягу та різноманітності соціальних послуг. Ці послуги повинні бути спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, допомогу в їх подоланні або мінімізацію негативних наслідків для осіб чи сімей, що перебувають у таких умовах. На тлі зростаючих викликів перед державою постає завдання не лише забезпечення базових потреб постраждалих, а й підтримка їхньої соціальної адаптації, реабілітації та професійного відновлення. У цьому контексті аналіз функціонування системи соціального захисту в умовах війни є надзвичайно важливим, адже від її ефективності залежить добробут та психологічна стабільність значної частини населення.

Державі вдалося оперативно знайти додаткові фінансові ресурси для покриття суттєво збільшених соціальних витрат і адаптувати нормативно-правову базу у сфері соціального захисту до нових умов, що посилило її стійкість й адаптивність до викликів, спричинених війною. Проте деякі елементи системи соціального

захисту все ще потребують удосконалення, щоб максимально зменшити соціальні ризики, спричинені війною. Зупинимося на розгляді таких ключових напрямів як: вдосконалення програм підтримки для учасників бойових дій і внутрішньо переміщених осіб [1, 2]; оптимізація механізму надання соціальних послуг [3]; цифровізація державної системи соціального захисту [4].

Програми соціального захисту учасників бойових дій слід удосконалити в таких напрямках: провести ревізію встановлених у нормативно-правових актах гарантій щодо конституційних прав учасників бойових дій та їхніх сімей, а також заходів їхнього захисту, щоб вилучити ті, які втратили актуальність або не приносять економічної чи соціальної користі; переглянути гарантії конституційних прав і заходів соціального захисту учасників бойових дій та їхніх сімей з метою формування єдиної, узгодженої системи, яку надалі можна буде затвердити як єдиний регламентуючий документ, розроблений у співпраці Міністерства соціальної політики та Міністерства у справах ветеранів; оновити соціальні гарантії для учасників бойових дій, зважаючи на провідний міжнародний досвід, включаючи пільгове кредитування, розширення програм страхування, надання індивідуальної соціальної підтримки тощо.

Соціальні програми для внутрішньо переміщених осіб мають враховувати основні проблеми, з якими стикається ця категорія населення, зокрема: відсутність постійного житла, труднощі з працевлаштуванням, соціальна ізоляція в нових громадах.

Для вирішення житлових питань ВПО, які втратили домовку, варто оптимізувати процес компенсації за зруйноване або пошкоджене майно, пришвидшити виділення земельних ділянок під забудову, а також створити фонд доступного житла (зокрема, на основі нежитлових приміщень чи нерухомості без власників) для подальшого розподілу серед ВПО. Таке житло можна надавати на тимчасовій основі, з правом викупу чи з умовою трудової участі в його реконструкції.

Зростання рівня зайнятості як серед ВПО, так і серед усього населення, залежить від відновлення економіки та створення нових робочих місць. Потрібно запровадити спеціальні заходи для підтримки ВПО на ринку праці, такі як програми громадських

робіт, розвиток інфраструктури для дистанційної роботи та навчання. Також важливо організувати масштабні програми перекваліфікації для переселенців, адже багато робочих місць знищено через війну, а нові виникатимуть у процесі відбудови країни. Професійне навчання має враховувати потреби ринку праці в тих регіонах, куди перемістилися ВПО. Підтримка самозайнятості вимушених переселенців потребує вдосконалення, зокрема спрощення доступу до мікрокредитів для запуску власної справи та спеціальних грантів. Також доцільно залучити ресурси, пов'язані з інтеграцією України до ЄС, використовуючи структурні та спеціальні фонди Євросоюзу.

Для полегшення соціальної інтеграції переселенців у громади доцільно впровадити: організацію вступних тренінгів для новоприбулих ВПО; відродження практики громадських заходів взаємодопомоги, таких як толока; проведення молодіжних заходів, що об'єднують місцеву молодь та ВПО; залучення ВПО до написання грантових заявок.

Щодо змін у сфері соціальних послуг, які стали необхідними після повномасштабного вторгнення, то вони мають включати вдосконалення порядку оцінювання потреб у соціальних послугах під час воєнного стану. Процедура наразі передбачає щомісячний аналіз виключно екстрених послуг, тоді як дані щодо інших соціальних послуг не оновлюються. У тилкових громадах, де зросла кількість ВПО, потрібно здійснювати постійний облік, щоб своєчасно визначати потреби переселенців у різних послугах. Для розв'язання цих проблем варто оптимізувати механізм надання соціальних послуг в адміністративному та фінансовому аспектах.

Подальший розвиток стандартів надання соціальних послуг та впровадження механізму незалежної оцінки підвищать загальний рівень якості в цій сфері, що сприятиме задоволенню потреб найуразливіших категорій населення.

Для забезпечення можливості вільного вибору постачальників послуг в Україні має повноцінно функціонувати Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг. Це дозволить отримувачам послуг самостійно обирати, з ким укласти договір, а органи соціального захисту виконуватимуть роль операторів Реєстру, надаючи отримувачам інформацію про надавачів у громаді.

Фінансова оптимізація повинна початися з переходу на принцип «гроші йдуть за отримувачем послуги». Це дозволить планувати фінансування на основі фактичних витрат на кожен випадок надання соціальної послуги. Крім того, це надасть можливість створювати плани соціального розвитку громад, спираючись на статистичні дані про кількість отримувачів послуг.

Цифровізація державної системи соціального захисту значно активізувалася після початку повномасштабного вторгнення, оскільки доступ до державних соціальних послуг на територіях, де тривають активні бойові дії, та на тимчасово окупованих територіях став неможливим для багатьох громадян. Платформа «Дія», створена Міністерством цифрової трансформації України, оперативно запровадила цифрові рішення для багатьох послуг у сфері соціального захисту, зробивши їх більш доступними для громадян. Перенесення даних на «хмарні» сховища та створення єдиного цифрового простору соціального захисту дозволить отримувачам відновлювати доступ до послуг у випадку вимушеного переїзду через воєнні дії чи інші обставини. Крім того, це значно оптимізує комунікацію між установами, що зменшить бюрократичне навантаження на соціальні служби, скоротить час на обслуговування громадян та забезпечить ширше охоплення соціальним захистом уразливих груп населення. Цифровізація також зробить елементи системи соціального захисту більш мобільними, гнучкими та адаптивними, що позитивно вплине на якість послуг і їхню відповідність реальним потребам отримувачів.

Подальші кроки в удосконаленні системи мають включати: навчання працівників органів соціального захисту для роботи з Єдиною інформаційною системою соціальної сфери і підвищення їхньої цифрової грамотності; оцифрування паперової документації, пов'язаної з наданням соціальних послуг; інтеграцію всіх послуг соціального захисту з порталом «Дія»; розширення функціоналу Єдиної інформаційної системи соціальної сфери для включення, наприклад, автоматизованої реєстрації гуманітарної допомоги та даних з реєстру волонтерів; нормативне врегулювання понять, пов'язаних з електронними платформами для соціальних послуг та їхнім зв'язком з Єдиною інформаційною системою соціальної

сфери; запровадження дашбордів для моніторингу потреб учасників бойових дій та внутрішньо переміщених осіб тощо.

Удосконалення функціонування системи соціального захисту повинне базуватися на принципах гуманізму, превентивності, участі багатьох суб'єктів, соціальної справедливості, адаптивності, адресності та системного підходу.

Список використаних джерел:

1. Міністерство у справах ветеранів України. URL: <https://mva.gov.ua/veteranam>

2. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. URL: <https://minre.gov.ua/>

3. Соціальні послуги в умовах війни: нові зміни та виклики. Портал «Децентралізація». URL: <https://decentralization.gov.ua/news/17395>.

4. Реформування системи надання соціальних послуг. Позиція Карітасу України щодо реформування системи надання соціальних послуг. URL: <https://caritas.ua/reform/>.

5. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Novini.html>

УКРАЇНСЬКІ БІЖЕНЦІ У РІЗНИХ КРАЇНАХ: СОЦІАЛЬНІ ВИПЛАТИ, ОПЛАТА ПРАЦІ ТА РІВЕНЬ ДОПОМОГИ (ПОЛЬЩА, НІМЕЧЧИНА, ІТАЛІЯ, ВЕЛИКА БРИТАНІЯ)

Liudmyla Kryvachuk

Dr hab., prof. UKEN, profesor Katedry Polityki i Badań Społecznych,

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Війна в Україні з 24 лютого 2022 року спричинила внутрішні та зовнішні міграції українців. Країни Європи зіткнулися з проблемою прийняття понад 6 мільйонів біженців з України. Постали проблеми соціальної підтримки та соціальної допомоги, розробки нових підходів у соціальній політиці з боку органів державної влади, місцевого самоврядування, міжнародних організацій, громадських організацій як в Україні, так і в різних країнах, які приймають

біженців з України, насамперед жінок з дітьми. Особливо важливими були питання евакуації та соціальної допомоги тим категоріям населення, які найбільше потребували такої підтримки, насамперед, особи з інвалідністю, вихованці дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей, діти та дорослі з інтернатних закладів, матері з дітьми, люди похилого віку тощо. Процеси адаптації та інтеграції біженців з України у різних країнах також пов'язані з наданням доступу дітям до якісної освіти, допомогою у подоланні мовних бар'єрів, розробкою “системних рішень, які сприяють інтеграції дітей українських біженців”.

У публікації представлено окремі результати авторського дослідження „Біженці з України в різних країнах: проблеми адаптації та інтеграції (Польща, Німеччина, Італія, Велика Британія)”, яке проводилося серед українських біженців у Польщі, Німеччині, Італії та Великій Британії з 25 вересня по 25 грудня 2023 року на вибірці 645 респондентів, у розрізі країн: Польща – 218, Німеччина – 154, Італія – 72, Велика Британія – 201 респондентів. Варто додати, що основними формами міжнародного захисту є: статус біженця, додатковий захист, тимчасовий захист, власне стосовно українців, то основною формою є тимчасовий захист. Водночас, у статистичних цілях UNHCR (Office of the High Commissioner for Refugees, The UN Refugee Agency) використовує термін “біженці” у загальному контексті, стосовно всіх осіб, які покинули Україну внаслідок війни, тому у дослідженні також користуємося цим терміном, беручи до уваги всі категорії міжнародного захисту, якими скористалися українці за кордоном.

Результати проведеного дослідження стосовно отримання соціальних виплат українськими біженцями показують, що “працюють і отримують соціальні виплати” 28,9% українських біженців у Великій Британії, 18,3% опитаних у Польщі, значно менше у Німеччині – 8,0% та зовсім незначний відсоток в Італії – 2,8%. Більше третини українських біженців (Італія – 38,1%, Велика Британія – 36,3%, Польща – 31,2%) “працюють та не отримують соціальних виплат”, водночас найменше осіб цієї категорії у Німеччині (14,0%). Стосовно осіб, які “не працюють та отримують соціальні виплати”, то найбільше таких осіб у Німеччині, тобто $\frac{3}{4}$ українських біженців у Німеччині (69,3%) не працюють та

отримують соціальні виплати, значно менше у Великій Британії (24,9%), Італії (16,9%) та найменше у Польщі (12,8%). Окремо варто звернути увагу на категорію українських біженців, які “не працюють, не отримують соціальних виплат та живуть на особисті заощадження”, найбільше таких осіб в Італії (39,4%) та Польщі (27,5%), менше в Німеччині (8,0%) та Великій Британії (6,9%). Загалом незначний відсоток осіб з числа українських біженців “працюють в Україні онлайн та отримують соціальні виплати”, причому найвищим цей показник є у Польщі (10,2%), найменшим у Німеччині (0,7%) (Польща – 10,2%, Велика Британія – 3,0%, Італія – 2,8%, Німеччина – 0,7%) (рис. 1).

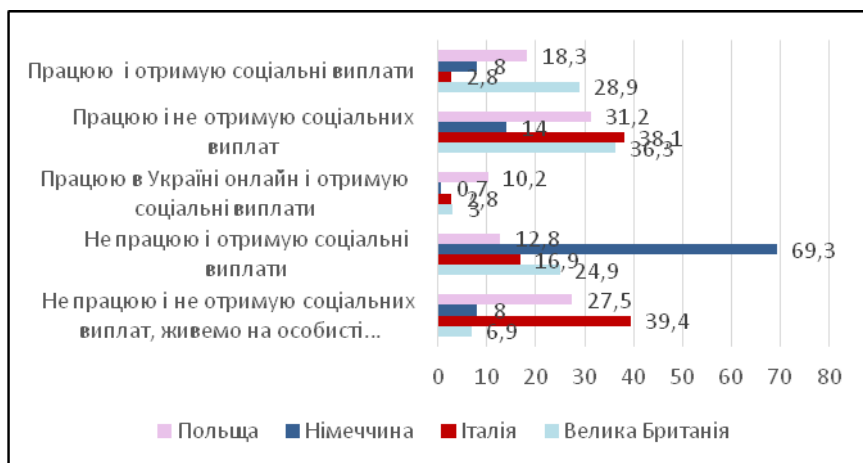

Рис. 1. Чи Ви на даний час працюєте і чи Ви отримуєте соціальні виплати? (%)

Не менш важливими є питання оплати праці. Як показують результати дослідження значна частина українських біженців отримує зарплату у розмірі менше 1000 € (нетто) в Італії (85,2%) та у Польщі (77,2%), ½ отримує таку зарплату у Німеччині (50,0%), ¼ респондентів вказали таку зарплату у Великій Британії (25,6%). Водночас зарплату у розмірі 1000 – 2000 € (нетто) отримує близько ½ українських біженців у Великобританії (45,1%), близько ⅓ опитаних у Німеччині (27,7%), у Польщі таку зарплату отримують 17,4%, в Італії – 11,2%. Зарплату у розмірі 2000 – 3000 € (нетто)

отримує 21,0% українських біженців у Великій Британії, 16,7% – у Німеччині, 3,6% – у Польщі та 0,9% – в Італії. Найвищий рівень зарплат у розмірі більше 3000 € (нетто) отримують 8,3% респондентів у Великій Британії, 5,6% – у Німеччині, 2,7% – в Італії та 1,8% – у Польщі (рис. 2, табл. 1).

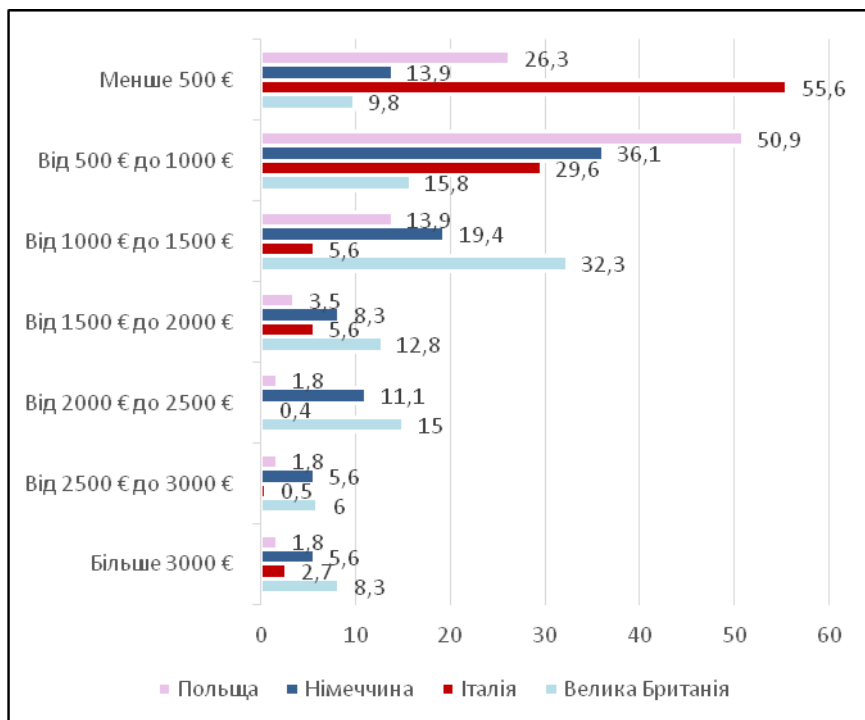

Рис. 2. Якщо Ви працюєте, то який розмір Вашої зарплати (нетто)?

Таблиця 1.

Якщо Ви працюєте, то який розмір Вашої зарплати (нетто)?

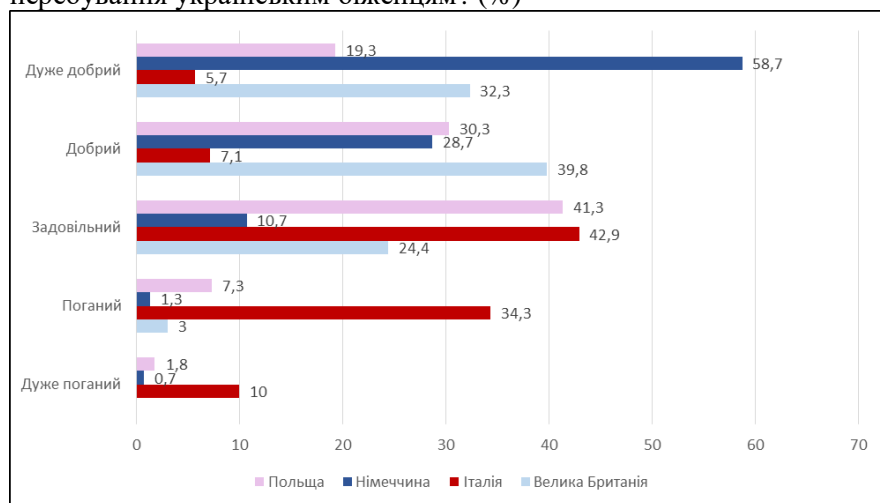
Країни	Менше 1000 €	1000 € – 2000 €	2000 € – 3000 €	Більше 3000 €
	Менше 4300 zł	4300 zł – 8600 zł	8600 zł – 12900 zł	Більше 12900 zł
	Менше 850 £	850 £ –1700 £	1700 £ – 2550 £	Більше 2500 £
Польща 	77,2	17,4	3,6	1,8
Німеччина 	50,0	27,7	16,7	5,6
Італія 	85,2	11,2	0,9	2,7
Велика Британія 	25,6	45,1	21,0	8,3

Підсумовуючи варто зазначити, що у Польщі понад $\frac{3}{4}$ українських біженців (77,2%) отримують зарплату менше 1000 € (нетто), у Німеччині $\frac{1}{2}$ українських біженців (50,0%) отримують зарплату менше 1000 € (нетто) та понад $\frac{1}{4}$ опитаних (27,7%) отримують дещо вищу зарплату у розмірі 1000 – 2000 € (нетто), в Італії найвищий відсоток осіб, з числа українських біженців, які отримують зарплату менше 1000 € (нетто) (85,2%). У Великій Британії близько $\frac{1}{2}$ респондентів (45,1%) зазначили розмір зарплати 1000 – 2 000 € (нетто), $\frac{1}{4}$ опитаних вказали зарплату менше 1000 €

(нетто) (25,6%) та ¼ опитаних вказали зарплату від 20000 – 3000 € (нетто) (21,0%). Отже найвищий рівень зарплат (“від 2000 € до 3000 €” і “більше 3000 €”) спостерігаємо у Великій Британії – 29,3% (21,0% та 8,3%), Німеччині – 22,3% (16,7% та 5,6%), далі Польща – 5,4% (3,6% та 1,8%), Італія – 3,6% (0,9% та 2,7%) (табл. 10).

Наступне питання стосувалося оцінювання рівня допомоги, наданої країною перебування українським біженцям. Результати дослідження показують, що “дуже добрий” та “добрий” рівень допомоги зазначили 87,4% респондентів у Німеччині, 72,1% опитаних у Великій Британії, 49,6% – у Польщі та 12,8% – в Італії. Водночас, на “задовільний” рівень надання допомоги вказали українські біженці в Італії – 42,9%, у Польщі – 41,3%, у Великій Британії – 24,4%, у Німеччині – 10,7%. Стосовно надання допомоги українським біженцям на “поганому” та “дуже поганому” рівні, то цей показник є найвищим в Італії та суттєво відрізняється від інших країн, відповідно про це зазначили 44,3% респондентів у цій країні. Також рівень “поганий” та “дуже поганий” вказали 9,1% опитаних у Польщі, 3,0% у Великій Британії, 2,0% у Німеччині (рис. 3, табл. 2).

Рис. 3. Як Ви оцінюєте загальний рівень допомоги у країні перебування українським біженцям? (%)

Таблиця 2. Як Ви оцінюєте загальний рівень допомоги у країні перебування українським біженцям? (%)

Країни	“Дуже добрий” і “добрий”	“Задовільний”	“Поганий ” і “дуже поганий”
Польща 	49,6	41,3	9,1
Німеччина 	87,4	10,7	2,0
Італія 	12,8	42,9	44,3
Велика Британія 	72,1	24,4	3,0

Отже, підсумовуючи, можна навести наступні узагальнення:

□ Найбільше українських біженців, які “працюють та отримують соціальні виплати” є Великобританії (28,9%), найменше в Італії (2,8%) (Велика Британія – 28,9%, Польща – 18,3%, Німеччина – 8,0%, Італія – 2,8%).

□ Найбільше українських біженців, які “працюють та не отримують соціальних виплат” в Італії (38,1%) та Великій Британії (36,3%), найменше у Німеччині (14,0%) (Італія – 38,1%, Велика Британія – 36,3%, Польща – 31,2%, Німеччина – 14,0%).

□ Найбільше українських біженців, які “не працюють та отримують соціальні виплати” у Німеччині (69,3%), найменше у Польщі (12,8%) (Німеччина – 69,3%, Велика Британія – 24,9%, Італія – 16,9%, Польща – 12,8%).

□ Найбільше українських біженців, які “не працюють та не отримують соціальних виплат, живуть на заощадження” в Італії (39,4%) та Польщі (27,5%), найменше у Німеччині (8,0%) та Великій Британії (6,9%) (Італія – 39,4%, Польща – 27,5%, Німеччина – 8,0%, Велика Британія – 6,9%).

□ Найбільше українських біженців, які вказали найнижчий рівень зарплати (нетто) (менше 1 000 €) є в Італії (85,2%), найменше – у Великій Британії (25,6%) (Італія – 85,2%, Польща – 77,2%, Німеччина – 50,0%, Велика Британія – 25,6%). Найбільше респондентів, які вказали найвищий рівень зарплати (нетто) (більше 2 500 €) – у Великій Британії (14,3%), найменше в Італії (3,3%) (Велика Британія – 14,3%, Німеччина – 11,2%, Польща – 3,6%, Італія – 3,2%).

□ 55,5% українських біженців оцінюють рівень допомоги у країні перебування як “дуже добрий” і “добрий” (Німеччина – 87,4%, Велика Британія – 72,1%, Польща – 49,6%, Італія – 12,8%), найвищий рівень у Німеччині (87,4%); 14,6% респондентів зазначають рівень допомоги “поганий” і “дуже поганий” (Італія – 44,3%, Польща – 9,1%, Велика Британія – 3,0%, Німеччина – 2,0%), найнижчий рівень допомоги в Італії (44,3%).

Список використаних джерел

1. Kryvachuk L., Uchodźcy z Ukrainy w różnych krajach – problemy adaptacji i integracji (Polska, Niemcy, Włochy, Wielka Brytania), Wydawnictwo Academicum, Lublin 2024.

2. Office of the High Commissioner for Refugees, <https://www.unhcr.org/>.

3. Rekomendacje systemowe dotyczące integracji dzieci-uchodźców z Ukrainy, Transatlantic Future Leaders Forum, Warszawa 2022.

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Лагода Оксана Вікторівна

здобувачка вищої освіти Національного університету охорони
здоров'я України імені П. Л. Шупика,
м. Київ

Визначальними характеристиками нинішнього етапу розвитку суспільства є стрімке зростання соціальної напруженості та актуалізація потреб в особистій та колективній безпеці. В умовах військової агресії з боку РФ кожен українець відчуває стрімке зростання викликів, які загрожують не тільки його нормальному та безпечному існуванню, але й життю загалом. Забезпечення соціальної безпеки людини в теперішніх реаліях України є одним з пріоритетних завдань держави, адже відчуття захищеності в населення – це важлива передумова розвитку не лише її людського потенціалу, але й громадянського суспільства загалом. Водночас реалізованість прав і свобод, гарантований соціальний захист з боку держави дає можливість людині повноцінно жити, працювати та бути корисною для спільноти.

Забезпечення соціальної безпеки людини в Україні здійснюється засобами державної, насамперед соціальної політики. Поняття “соціальна безпека людини” є комплексним, містить соціальні, економічні, політичні, та духовні аспекти, відображає все те, що впливає на середовище існування людини, на якість життя людей, робить суспільство стійким, здатним до розвитку.

Соціальна безпека людини забезпечується в процесі трансформації соціальних відносин. Соціальні стандарти є визначальними для державної соціальної політики щодо забезпечення потреб людини в матеріальних благах і послугах, а також для формування фінансових ресурсів, які спрямовуються на їх реалізацію, вони дають змогу втілити у життя стратегічну мету сучасної цивілізованої держави – забезпечити високі стандарти життя та рівний доступ її громадян до суспільних благ та послуг.

Основними складовими соціальної сфери, через які виявляється рівень забезпечення соціальної безпеки людини, зокрема, є

добробут, рівень доходів населення, оплата праці, стан здоров'я, зайнятість, демографічна ситуація, соціально-класова диференціація, соціальний захист, пенсійне забезпечення тощо. Вона залежить від соціально-економічного стану регіону, наявності людських, матеріальних, природних ресурсів.

Стан соціальної безпеки людини в Україні в складних сучасних умовах характеризується низьким рівнем та якістю життя її громадян, несформованістю середнього класу; значною часткою населення, яке живе за межею бідності, появою нових категорій громадян, які потребують соціального захисту пов'язаних з воєнними діями, поглибленням демографічної кризи, скороченням тривалості життя та швидким старінням населення, прискорених після початку повномасштабних воєнних дій у 2022 році.

Концептуальні засади реформування нормативно-правової бази соціальної безпеки людини необхідно розробляти на основі аналізу ефективності реалізації соціальних та економічних програм на державному та регіональному рівнях. У законодавстві України доцільно систематизувати такі складові соціальної безпеки людини, як соціальні інтереси, загрози та напрями її забезпечення.

У чинних нормативно-правових актах, що визначають державну політику у сфері соціальної безпеки людини, відсутня системність (дотримання визначених на перспективу пріоритетів) та наступність (логічний зв'язок цих актів із попередніми та наступними спорідненими актами). Тому слід чітко визначити пріоритети цієї політики, що сприятиме сприйняттю та реалізації її як єдиного взаємопов'язаного комплексу принципів та заходів. У таких нормативних актах доцільно чітко визначити показники очікуваної результативності, які б дали змогу оцінити актуальний стан реалізації та ефективність державної соціальної політики.

Аналіз та оцінка дії факторів соціально-економічного характеру на соціальну напруженість та стан забезпечення соціальної безпеки людини на регіональному рівні свідчить про невтішні негативні тенденції в усіх сферах суспільного життя: погіршення рівні життя, матеріальній забезпеченості, умовах життя населення, забезпечення житлом, внутрішньої міграції населення, трудовій і медико-демографічній сферах, які особливо загострилися після початку широкомасштабних воєнних дій у 2022 році. Незважаючи на

порівняно вищий рівень матеріальної забезпеченості низка соціальних проблем (нестабільна ситуація у сфері зайнятості, складні умови праці, ріст внутрішньої міграції, невирішеність нагальних питань медико-демографічного характеру) вирішальною мірою вплинула на формування загальної ситуації у сфері соціальної напруженості.

Важливим є застосування у вітчизняній практиці європейського досвіду соціального захисту населення, де головним елементом системи виступає людина, яка є одночасно і об'єктом, і суб'єктом управління, а також основні завдання державного регулювання розвитку соціальної сфери, які базуються на принципах: зміщення пріоритетів розвитку суспільства у бік його соціальної складової; переходу від кількісних до якісних оцінок; підвищення якості життя; забезпечення взаємозв'язку й взаємозалежності якості життя людини й суспільства в цілому; формування спільних інтересів; визначення залежності між потребами й здатністю до їх задоволення; формування критеріїв оцінки якості життя людини відповідно до рівня розвитку суспільства.

На основі результатів аналізу європейського досвіду державного регулювання соціальної сфери можна висновувати, що формування ефективного механізму державного регулювання соціальної сфери в Україні повинно здійснюватись на основі кращих зразків європейського досвіду, однак з урахуванням специфіки вітчизняних умов соціально-економічного розвитку, що потребує розробки відповідних заходів адаптаційного характеру.

Високий відсоток людей з низьким рівнем матеріального забезпечення (пенсіонери з мінімальними доходами, ВПО, малозабезпечені, особи з інвалідністю, сім'ї з дітьми, ветерани війни та члени їх родин та інші) залишається провідним, характерним фактором виникнення і збереження високого рівня соціальної напруженості. Складна ситуація у сфері матеріальної забезпеченості населення регіону, що загострилась під впливом сучасних викликів та кризових процесів, вимагає переосмислення обраної стратегії розвитку в контексті принципової корекції політики доходів населення.

Подальше вирішення проблем забезпечення соціальної безпеки людини повинно здійснюватись в напрямі підвищення рівня та

якості життя людей завдяки досягненню соціально-політичної стабільності, припинення військових дій, позитивної динаміки економічного розвитку регіону та розширення доступу до гідної праці; створення економіко-правових умов для подолання бідності (в першу чергу серед працюючих); підвищення економічної активності населення та зменшення його розшарування за рівнем доходів; впровадження якісно нових підходів до встановлення соціальних стандартів та гарантій; вдосконалення системи надання соціальних послуг; підвищення мотиваційної функції заробітної плати та реформування системи оплати праці з урахуванням міжнародного досвіду та особливостей національної економіки; удосконалення системи соціального забезпечення захисту дітей та молоді, забезпечення ефективності державних програм у соціальній сфері.

Список використаних джерел:

1. Албул І. В., О. Д. Балдинюк О. Д., Бойко О. М. та ін. Актуальні проблеми соціальної роботи: теорія і практика : колективна монографія ; за ред. Н. М. Коляди ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань : Візаві, 2020. 234 с.

2. Буняк Н.М. Соціальна безпека людини: сутність та шляхи забезпечення. Економіка та суспільство. 2022. № 6. С. 1-6

3. Лисенко Ю. В. Соціальна безпека: виклики в умовах політичної нестабільності українського суспільства. *Політикус*. 2022. Вип. 6. № 22. С. 24-28.

4. Варналій З., Білик Р., Хмеловський М. Соціальна безпека України: сутність, безпека, шляхи забезпечення. Економічний вісник університету. 2020. № 45. С. 105-113

5. Диха М. Соціальна сфера України в контексті забезпечення соціальної безпеки. Сучасні питання економіки і права. 2020. Київ: № 1(11). С. 119-128

МЕХАНІЗМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ВІД БІДНОСТІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Левчук Ірина Петрівна

доцент кафедри освітнього менеджменту та соціальної роботи
Рівненського державного гуманітарного університету,
кандидат педагогічних наук, доцент

Соціальний захист будь якої держави це механізм пом'якшення соціально-економічних загроз які стають реальністю для його суспільства та розвитку. Не виключенням з цього процесу стало суспільство України, яке після затяжних політичних та соціально-економічних криз, не вирівнявши свого становища потрапило в повномасштабну військову агресію, яку розпочала Російська Федерація щодо суверенітету та незалежності України.

Всі ці реалії суспільного розвитку призвели до радикальних трансформацій, безпрецедентних і разючих перекосів у соціальній структурі, стратифікації українського суспільства, особливо в умовах війни. Серйозними викликами, проблемами сьогодення, які потребують невідкладного реагування і вирішення є нерівність доходів населення та бідність. Як свідчать проведені міжнародними науковцями дослідження найбільш поширеними чинниками бідності в сучасних цивілізаціях є військові та збройні конфлікти, низькі рівні економічного розвитку, тотальна корупція, безробіття, злочинність, інші негативні суспільні явища. Такі явища ми спостерігаємо і у розвитку українського суспільстві та нашої держави.

Українські органи публічного управління розробляють та реалізують науково обґрунтовану державну соціальну політику, яка спрямована на зменшення масштабів бідності населення і являється основою добробуту українського суспільства. Навіть в умовах ведення війни органи публічної влади усвідомлюють, що проблеми бідності українського населення загрожують національній економічній безпеці та соціальній стабільності в суспільстві, що зумовлює необхідність віднесення її до пріоритетів державної політики України.

Основною ціллю подолання бідності є оперативне розв'язання проблемних питань, пов'язаних з застосуванням системи соціального захисту з надання соціальних послуг категоріям осіб, які потрапили в складні життєві обставини та не можуть самотужки їх подолати. Розроблення та реалізація державної політики превентивно-профілактичного характеру, вжиття заходів щодо зниження ризику та запобігання виникнення складних життєвих обставин які вражають членів суспільства і ставлять їх на межу бідності [2].

Євроінтеграційні процеси України та реалізація засад соціальної політики Європейського Союзу має оптимізувати ринок праці, сприяти підвищенню рівнів ефективності витрачання бюджетних соціальних видатків на систему соціального захисту населення. У випадку досягнення зазначених в Угоді цілей громадяни України отримують вигоди від соціальної політики, спрямованої на посилення захисту прав найманих працівників, кращому включенню різних категорій суспільства до складу економічно активного населення і зниженню рівня бідності та соціальної напруги [3].

Застосовуючи, в удосконаленні механізмів боротьби з бідністю міжнародне співробітництво, яке є ефективним, дієвим державно-управлінським інструментом для вирішення цілі, завдань підвищення добробуту населення орієнтуючись на європейські стандарти соціального захисту. До ключових завдань міжнародного співробітництва, яке повинно базуватися на обміні кращим досвідом, практичною роботою та науковою інформацією, слід віднести : вдосконалення фінансового, нормативно-правового забезпечення системи соціального захисту; впровадження в практику новітніх технологій тощо [5].

Розв'язання проблем зменшення бідності та соціальної нерівності особливо в умовах військової агресії, коли «левова» частина державного бюджету спрямована на обороноздатність армії та її соціального забезпечення є досить складним завданням. Тим не менше в цей період органи виконавчої влади, зокрема Міністерство соціальної політики України розробляє механізми зменшення порогу бідності населення шляхом зміни формули нарахування пенсій та соціальних допомог, забезпечення субсидіями та

гуманітарною допомогою тощо. Ще в довоєнний період (до 2022 р.) в Україні було прийнято ряд нормативно-правових актів, які стратегічними цілями сталого розвитку визначили: зниження бідності, збільшення доходу та споживання населення, що перебуває за межею бідності [4].

Подолання бідності населення в Україні в умовах військової агресії □ важлива складова частина імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [6], у ст. 420 (п. к) якої визначено ціллю досягнути «скорочення бідності та соціальної єдності» [5]. В основу стратегії зменшення бідності має бути покладено підвищення доходів громадян України, яке на практиці повинно досягатися через створення нових робочих місць, підвищення заробітної плати, наближення її до мінімальних рівнів країн Євросоюзу (приблизно 400-500 євро в місяць). Удосконаленнями системи соціального захисту населення та адресності соціальної підтримки тим, хто її потребує [3].

Провівши дослідження механізмів соціального захисту населення України від бідності органам публічної влади необхідно: забезпечити імплементацію позитивного європейського досвіду; дотримуватись принципу соціальної справедливості при розподілі бюджетних коштів на соціальні програми; удосконалити рівень ефективності надання соціальної допомоги бідним категоріям населення; підвищити соціально-економічний рівень життя українського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Бідних в Україні зараз більше, ніж п'ять років тому Світовий банк: // Укрінформ: веб-сайт. 2018. 20 лип. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2500636-bidnih-v-ukraini-zaraz-bilse-niz-pat-rokiv-tomu-svitovij-bank.html>.

2. Бідність в Україні: від стратегії до реальності: // Профспілкові ВІСТІ: газета Федерації Профспілок України: веб-сайт. – 2018. – URL: <http://www.psv.org.ua/arts/Tema/view-3875.html>.

3. Дубич К. В. Механізми державного управління системою надання соціальних послуг : дис. ... д-ра держ. упр. : 25.00.02. Київ, 2015. 451 с.

4. Про схвалення Стратегії подолання бідності: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 бер. 2016 р. № 161-р. // Офіц.

вісн. України: офіц. період. видан. 2016. 29 бер. (№ 23). С. 189. Ст. 923.

5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством ... : Угода від 27 чер. 2014 р. // Офіц. вісн. України. – 2014. – 26 вер. (№ 75). – Т. 1. С. 83. – Ст. 2125.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ БАГАТОРІВНЕВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ

Мельничук Лариса Михайлівна

в.о.завідувача кафедри публічного управління, адміністрування та соціальної роботи Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л.Шупика,
м.Київ

Як комплекс галузей і видів діяльності, що безпосередньо пов'язані зі створенням загальних умов для забезпечення нормальної життєдіяльності людей, задоволення їх різноманітних (в тому числі соціальних) потреб і доступу до соціальних благ, соціальна інфраструктура слугує вагомим підґрунтям для здійснення соціальних прав людини, розвитку гарантій соціальної безпеки та вирівнювання соціального розвитку регіонів. Крім того, соціальна інфраструктура має потенціал для міжгалузевої та міжвідомчої інтеграції (зокрема, інтеграції регіональної політики та інших напрямів діяльності держави, в тому числі соціогуманітарного спрямування). У той час як у межах галузевих чи функціональних політик повинна формуватися система державних стандартів та нормативів надання послуг, регіональна політика покликана забезпечити створення територіальних основ для розвитку мережі об'єктів соціального призначення відповідно до цих стандартів.

Натомість, для сучасного етапу розвитку соціальної інфраструктури регіонів характерний нерівномірний та асиметричний розвиток галузей соціальної інфраструктури, різна територіальна доступність для населення регіону до соціальних

об'єктів, недостатня забезпеченість населення соціогуманітарними послугами, що знижує можливості для задоволення потреб населення, рівного і повного здійснення соціальних прав людини незалежно від місця її проживання та, своєю чергою, призводить до появи регіональних асиметрій соціального розвитку в цілому.

Відтак актуалізується необхідність визначення «нового контексту розвитку соціальної інфраструктури регіону» [3, с. 239], що полягає у визначенні, з одного боку, основних концептуальних напрямів формування соціальної інфраструктури загалом, з другого – ключових засад реформування окремих її функціональних чи галузевих складових.

По-перше, потребують суттєвого перегляду підходи до класифікації та складу соціальної інфраструктури. На сьогодні продовжує застосовуватися класифікація галузей соціальної інфраструктури, сформована ще за радянських часів. При цьому не приділяється належної уваги такій функціональній складовій як соціальний захист, яка або не враховується взагалі (передусім, у практичній діяльності), або зводиться до вузьких аспектів соціального забезпечення чи страхування. Крім того, не беруться до уваги нові види обслуговуючої діяльності, що з часом утворюють окремі ланки й галузі у складі соціогуманітарної сфери.

Зокрема, таким видом діяльності, на наше переконання, є здійснення соціальної роботи, що виступає тим напрямом практичної реалізації соціальної політики, яка спрямована на попередження, мінімізацію складних життєвих обставин особи/сім'ї, захист людини, посилення її здатності реалізовувати свій життєвий потенціал. При цьому система соціальної роботи передбачає не лише здійснення соціального менеджменту, але й надання соціальних послуг. Відповідно цілий комплекс інфраструктурних об'єктів, діяльність яких спрямована на задоволення соціальних потреб усіх верств населення упродовж усього життєвого циклу людини, реалізацію соціальних прав уразливих категорій громадян, надання послуг особам та сім'ям, які потрапили в складні життєві обставини.

Відтак систему соціальної роботи з упевненістю можна розглядати як окрему функціональну ланку соціальної інфраструктури. При чому не соціально-культурного (як прийнято

визначати), а – соціогуманітарного призначення. З цією метою актуалізується необхідність у цілому реформування системи соціальної роботи, функціонування механізмів державного управління її розвитком з урахуванням загальних підходів до формування соціальної інфраструктури.

По-друге, потребують розробки та/чи забезпечення практичного впровадження концептуальні засади й моделі реформування окремих галузей та видів діяльності соціогуманітарної сфери з урахуванням основних положень Концепції реформування місцевого самоврядування й територіальної організації влади в Україні.

Водночас, питання щодо модернізації інфраструктури системи соціального захисту, зокрема соціальної роботи, у контексті реформи децентралізації перебувають на периферії державно-управлінської діяльності, залишаючись у площині експертних обговорень та здебільшого намірів, аніж конкретних дій з боку органів виконавчої влади. Діяльність профільного центрального органу виконавчої влади обмежується питаннями реформи системи соціальних послуг, що є недостатнім для належного інфраструктурного забезпечення.

Відтак, відсутність співмірності у розвитку інфраструктури соціогуманітарного призначення, з одного боку, та у здійсненні реформаторських дій органів влади – з другого, зумовлює потребу напрацювання ключових засад формування оптимальної інфраструктури у сфері соціального захисту, передусім системи соціальної роботи та соціальних послуг, яка сприятиме максимально рівному доступові населення до соціальних прав незалежно від території проживання. На наш погляд, оптимізація інфраструктурного забезпечення цієї системи на новій територіальній основі має здійснюватися у таких напрямках [1].

1. Формування нової мережі закладів соціальної роботи. Наявна інфраструктура є чіткою централізованою вертикаллю центрів соціальних служб (далі – ЦСС) переважно обласного та районного рівня, яка навіть у період свого максимального розвитку забезпечувала потребу в середньому лише на 2,6 % [1].

Тому мережа цього типу закладів потребує кардинальної зміни як у територіальному вимірі, так і за функціональним спрямуванням (табл. 1).

Так, на базовому рівні за рішенням представницьких органів місцевого самоврядування мають створюватися соціальні служби громади, місія яких – вирішення соціальних проблем та задоволення соціальних потреб шляхом організації соціальної роботи в громаді, надання та замовлення послуг сім'ям, особам, які потрапили в складні життєві обставини, координація та взаємодія з їх надавачами, моніторинг надання послуг у громаді.

Таблиця 1

**Пропозиції
щодо реструктуризації інфраструктури соціальної роботи**

Територіальний рівень [○]	Наявна мережа закладів [○]	○	Пропонована [¶] мережа закладів [○]
обласний [○]	Обласні ЦСС [○]	○ →	Інформаційно-ресурсні центри соціальної роботи [○]
районний [¶]	Районні ЦСС [○]	○ →	Моніторингові центри соціальної роботи [○]
базовий [○]	Міські, районні у містах ЦСС [○]	○ →	Соціальні служби громади [¶]

Джерело: складено автором.

При цьому задля створення рівних можливостей реалізації соціальних прав мешканців будь-якої території соціальні служби мають бути створені: у період реформи на рівні об'єднаних територіальних громад та міст обласного значення, після її завершення – у кожній громаді.

На районному рівні пропонується реорганізувати районні ЦСС у моніторингові центри соціальної роботи, основним спрямуванням діяльності яких має бути участь у визначенні потреб відповідних адміністративно-територіальних одиниць у соціальних послугах, моніторинг здійснення соціальної роботи в громаді, оцінка доступності та якості соціальних послуг, що надаються на базовому та районному рівнях відповідно до встановлених стандартів.

На обласному рівні для заміни обласних ЦСС необхідно створити мережу інформаційно-ресурсних центрів соціальної роботи, до функцій яких мають належати: визначення потреб регіону в соціальних послугах, методичного забезпечення

соціальної роботи та розвитку соціальних послуг у регіоні, підвищення професійної компетентності працівників соціальних служб та закладів надання послуг, підготовки та підвищення кваліфікації вузькоспеціалізованих надавачів послуг (приймачів батьків, батьків-вихователів дитячих будинків сімейного типу, патронатних вихователів тощо), оцінка доступності та якості соціальних послуг, які надаються на рівні регіону.

2. Модернізація інфраструктури соціальних послуг, що, на наш погляд, має базуватися на таких аспектах:

- реструктуризація мережі соціальних закладів з орієнтацією на переміщення «центру ваги» до базового рівня; На кожному територіальному рівні має створюватися власна інфраструктура послуг, базована на потребах мешканців відповідних адміністративно-територіальних одиниць. Водночас, враховуючи ступінь складності соціальних послуг, який може коливатися у межах континууму «прости – високоспеціалізовані», з метою гарантування доступу населення до необхідних послуг у сфері відповідальності органів місцевого самоврядування кожного рівня має перебувати визначений перелік типів та видів об'єктів соціального призначення.

- впровадження механізмів автономності закладів. Органам місцевого самоврядування має надаватися право вибору в питанні визначення організаційно-правового статусу створюваних ними центрів надання соціальних послуг, а саме – бюджетної установи чи комунального некомерційного підприємства, що має статус суб'єкта господарювання та несе повну відповідальність за свою фінансово-господарську діяльність;

- скорочення мережі окремих видів закладів та/чи їх розукрупнення з максимальним наближенням до отримувачів послуг. Актуалізується питання щодо реформування мережі стаціонарних закладів шляхом їх ліквідації та/чи реорганізації у заклади денного перебування, скорочення мережі інтернатних закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, інших інтернатних закладів системи освіти

Такий підхід до модернізації інфраструктури соціальних послуг відповідатиме не лише умовам реформи децентралізації влади та управління, але й зумовлюється державною стратегією

деінституалізації догляду та виховання дітей [2], покликаною посилити роль територіальної громади у забезпеченні найкращих інтересів дитини, створенні необхідних умов для виховання дітей, забезпечення їх безпеки та благополуччя.

Список використаних джерел:

1. Мельничук Л. М. Формування інтегрованої системи послуг соціогуманітарного спрямування в умовах децентралізації. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2018. Том 29 (68). № 3. С. 62-67.

2. Національна стратегія реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.08.2017 № 526 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2017-p/stru>

3. Основи регіонального управління в Україні : підр. / за заг. ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого [авт.-упоряд.: В. М. Вакуленко та ін.]. К.: НАДУ, 2012. 573 с.

КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ НАСЕЛЕННЮ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Михальчук Василь Миколайович

професор кафедри управління охороною здоров'я
Національного університету охорони здоров'я імені

П.Л.Шупика,

доктор медичних наук, професор

Сучасний стан кадрового забезпечення є невід'ємною компонентою ефективного та динамічного розвитку будь-якої сфери життя українського суспільства. Система забезпечення населення соціальними послугами є однією з ключових напрямів діяльності держави та соціальних служб які створені для максимальної підтримки населення, яке перебуває в складних життєвих обставинах в умовах військової агресії.

Кадрове забезпечення системи надання соціальних послуг в Україні мало ряд проблем і до воєнний період, які в період агресії проявляються з подвійною негативною тенденцією, серед яких: великий потік міграції населення за кордон; звільнення кваліфікованих соціальних працівників з роботи через низьку заробітну плату, неналежні соціально-побутові умови, соціальні гарантії; відсутність в системі надання соціальних послуг на державному, регіональному і галузевому рівнях моніторингу та прогнозування реальних потреб в кваліфікованих кадрах; недосконалість державної кадрової політики в сфері надання соціальних послуг, розробленої та здійсненої на базі результатів наукових досліджень [2].

В реаліях сьогодення України, повномасштабної війни Росії проти незалежності та суверенітету нашої держави і велика кількість руйнувань, виселення людей з територій військових дій, переведення соціальних закладів на безпечні території, міграція населення як в межах держави так і за її кордони, всі ці фактори вимагають максимального наближення соціальних послуг до їх споживачів. У всьому цьому процесі ключову роль відведено професійним кадрам соціальних служб, установ, закладів системи соціального захисту України[2].

Діяльність соціальних служб та закладів системи соціального захисту дає підстави стверджувати, що кваліфіковані соціальні працівники є «фундаментом» кадрового забезпечення системи надання соціальних послуг, який значною мірою забезпечує ефективність, якість та інші параметри надання таких послуг постраждалим від військових дій, ізольованим від гуманітарного постачання, мало мобільним громадянам (людям похилого віку, дітям, особам з інвалідністю, паліативним та хоспісним пацієнтам тощо) [4].

За аналітичними даними різних експертних груп можна констатувати, що кількість осіб переміщених в західні регіони України сягає від 4,5 млн до 7 млн громадян всіх вікових категорій. Побувавши в горнілі війни: під бомбардуваннями, переховуючись в підвалах та інших схованках, перебуваючи в постійному стресі, люди переїхавши в безпечні території не маючи житла, одягу, взуття, елементарних засобів гігієни та перебуваючи на незнайомій

території, потребують максимальної уваги від соціальних служб і їх працівників та максимального соціального захисту від держави.

Робота соціальних працівників ніколи не була легкою, але в умовах війни та руйнування системи соціального захисту ця тяжкість процесу надання соціальних послуг підвищується в рази із-за відсутності достатнього матеріально-ресурсного забезпечення. Виключно важливого значення набуває відновлення діяльності соціальних служб на звільнених ЗСУ територіях, адже саме там, зараз знаходяться ті мало мобільні групи, які не змогли евакуюватись і забезпечення їх гуманітарною допомогою, консультуванням відповідних фахівців, госпіталізація та переведення зі знищеної інфраструктури в безпечні та гігієнічні умови проживання лежать на відповідальності соціальних працівників з іншими службами порятунку, які за українськими військами заходять в такі населені пункти. Саме в умовах підвищеної складності соціальні працівники повинні виконували свої професійні обов'язки допомагаючи кожному хто цього потребує.

Для відновлення на деокупованих територіях мережі соціальних служб та закладів системи соціального захисту необхідно, в першу чергу, опиратись на кадрове забезпечення, яке не є достатнім, або відсутнім взагалі. Зважаючи на зазначене вище, стає очевидним, що міністерству соціальної політики України, державним органам влади та органам місцевого самоврядування необхідно змінити підходи до формування кадрового потенціалу соціальних служб, їх матеріального та фінансового забезпечення з врахуванням складності професійної роботи з громадянами, які пройшли через війну і особливо в пошуку близьких та рідних, відновленні родинних в'язків повернення дітей батькам тощо, буде вимагати як професійної компетентності так і милосердя, людяності, які є невід'ємною частиною професії соціального працівника [2].

Список використаних джерел:

1. Державна кадрова політика в Україні : стан, проблеми та перспективи розвитку : наук. доп. / авт. кол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін та ін.; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2012. – 72 с.

2. Дубич К. В. Механізми державного управління системою надання соціальних послуг : дис. ... д-ра держ. упр. : 25.00.02. Київ, 2015. 451 с.

3. Дубич К. В. Кадрове забезпечення системи надання соціальних послуг: сучасний стан та вектори трансформації / К. В. Дубич // Інституційне забезпечення кадрової політики у державному управлінні: становлення та розвиток: матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (м. Київ, 29 трав. 2015 р.) / за наук. ред. Ю. В. Ковбасюка, А. І. Семенченка, С. В. Загороднюка. К. : НАДУ, 2015. С. 27-29.

4. Про соціальні послуги : [Закон України 2671-VIII] // Відомості Верховної Ради(ВВР), 2019– 17 січ. (№ 18). – С. 73 URL: <http://www.ligazakon.ua/>.

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ЯКОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ

Назарова Еліна Герардівна

здобувачка вищої освіти Національного університету охорони
здоров'я України імені П. Л. Шупика,
м. Київ

Однією з важливих складових соціального захисту населення виступає соціальне обслуговування, яке слугує дієвим інструментом соціальної підтримки населення, безпосередньо впливає на здоров'я та добробут громадян. Його важливість посилюється в умовах повномасштабного вторгнення, внаслідок якого суттєво зростає кількість соціально вразливих груп громадян, серед яких внутрішньо переміщені особи, ветерани, самотні матері, пенсіонери, люди з інвалідністю.

Відповідно зростає важливість забезпечення належної якості соціального обслуговування населення, що сприятиме підвищенню рівня задоволеності споживачів наданими послугами, їх покращенню відповідно до потреб і запитів, отже й вирішенню соціальних проблем і підвищенню рівня життя населення тощо. Значущість якості соціального обслуговування полягає також у

можливості громадян отримати доступ до забезпечення базових потреб та критично необхідних для життя ресурсів, а також побудові справедливого суспільства, досягнення соціальної згуртованості та стабільності.

Своєю чергою, гарантією об'єктивного контролю, постійного моніторингу рівня задоволеності отримувачів соціальних послуг, оперативного реагування на виклики та загрози є ефективне управління якістю соціального обслуговування. Разом з тим, цей процес наразі не достатньо унормовано. Управління в основному здійснюється відповідно до планових показників використання бюджетних коштів, а оцінка ефективності соціальних послуг, як з економічної точки зору, так і з точки зору досягнення результатів, не передбачена, що в цілому вимагає вироблення науково обгрунтованої системи заходів щодо підвищення ефективності системи управління якістю соціальних послуг.

Відповідно під управлінням цією системою (системою якості соціального обслуговування) розуміється комплекс дій, спрямованих на забезпечення того, щоб соціальні послуги, які надаються населенню, відповідали визначеним стандартам і задовольняли потреби громадян - споживачів цих послуг.

При цьому на рівні закладу основними складовими управлінням якістю є відповідальність керівництва, управління ресурсами, система контролю та система управління змінами. Своєю чергою, систему інструментів управлінням якістю соціального обслуговування складають державні стандарти соціальних послуг, моніторинг і аудит; оцінка якості послуг; методи самооцінки та самоконтролю; зворотній зв'язок від отримувачів; навчання та підвищення кваліфікації працівників; інформаційні технології; планування і контроль ресурсів; громадський контроль; міжнародні стандарти якості.

Слід зазначити, що в країні сформована достатньо цілісна правова основа для регулювання усіх аспектів, пов'язаних з організацією та наданням послуг. Протягом останніх десятиліть в Україні було прийнято понад 20 законів, які встановлюють державні гарантії щодо надання соціальних послуг різним категоріям населення. Зокрема, це Закон України "Про соціальні послуги" [5] та низка законодавчих актів, які регулюють

особливості організації надання соціальних послуг окремим категоріям громадян. Разом з тим, окремі положення законодавства є суперечливими та потребують удосконалення, зокрема у частині стандартизації та ресурсного забезпечення надання соціальних послуг. Перш за все: не встановлено індикатори визначення показників якості соціальних послуг; не унормовано процеси досягнення довгострокових результатів надання соціальних послуг; а також механізми роботи з конкретними категоріями отримувачів; не врегульовано порядок міжсекторальної координації та взаємодії при наданні соціальних послуг.

Крім того, аналіз сучасної практики управління системою якості соціальних послуг на рівні територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг) демонструє низку проблем, що перешкоджають забезпеченню ефективності управлінських процесів у системі якості. Серед основних слід назвати такі:

- несумісність положень окремих нормативних актів,
- відсутність єдиних тарифів на оплату соціальних послуг,
- недостатність фінансового та матеріально-технічного забезпечення закладів,
- брак кваліфікованого персоналу,
- відсутність внутрішніх стандартів якості;
- використання застарілих методів соціальної роботи;
- низький рівень застосування цифрових технологій [1-3].

З огляду на таку ситуацію актуальним є дотримання міжнародних стандартів якості (ISO), застосування світових моделей управління якістю (European Foundation for Quality Management -EFQM, Total Quality Management - TQM, Results-Based Accountability – RBA), найбільш поширених методів та підходів менеджменту у сфері якості (Adaptive Management, Client-Centered Approach, Impact Assessment) [3; 4]. Це сприятиме підвищенню якості соціальних послуг, успішному та дієвому реагуванню на потреби суспільства, підвищенню довіри до системи соціального захисту та забезпеченню сталого розвитку.

Необхідно також впроваджувати кращі світові практики у вітчизняну систему управління якістю соціального обслуговування населення, які визначають пріоритетні напрями підвищення

ефективності управління системою якості соціальних послуг в Україні. Зокрема, здійснювати комплекс заходів за такими напрямками:

- формування системи моніторингу та оцінювання якості соціального обслуговування населення, орієнтованої на оцінку діяльності надавачів соціальних послуг за досягнутими результатами, вимірювання впливу соціальних програм;

- оновлення системи стандартизації соціальних послуг, підвищення рівня гнучкості в умовах змін, розроблення та застосування внутрішніх стандартів роботи надавачів послуг, що дозволить адаптувати послуги до індивідуальних потреб споживачів,;

- запровадження практики залучення зовнішніх експертів та аудиторів до здійснення моніторингу, контролю та аудиту надання соціальних послуг, що дозволить отримувати неупереджену та об'єктивну оцінку якості;

- розширення джерел та збільшення обсягів фінансування системи надання соціальних послуг, удосконалення системи тарифів на оплату послуг, що дозволить забезпечити достатню матеріально-технічну базу надавачів послуг та ресурсний потенціал системи соціального обслуговування населення;

- посилення кадрового потенціалу надавачів соціальних послуг шляхом створення можливостей для професійного та кар'єрного зростання, покращання умов праці, удосконалення системи оплати праці персоналу, розвитку системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів, впровадження міжнародних програм з обміну досвідом;

- ширше впровадження цифрових технологій у процеси управління якістю соціальних послуг.

Ефективна система управління якістю в територіальних центрах соціального обслуговування (надання соціальних послуг) вимагає інтегрованого підходу та є ключовою складовою у забезпеченні високої якості соціальних послуг, задоволення потреб отримувачів, доступності соціальних послуг та довіри до інституції соціального обслуговування в цілому.

Список використаних джерел:

1. Бражко О. Вдосконалення системи надання соціальних послуг на рівні громади як об'єкта державного управління. *Наукові перспективи*. 2023. № 8 (38)

2. Бражко О.В. Особливості управління якістю і ефективністю надання соціальних послуг на державному та місцевому рівні. *Наукові перспективи*. 2022. № 5

3. Дубич К. В. Механізми державного управління якістю соціальних послуг в Україні. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України*. 2014. Вип. 1. С. 119-134

4. Офіційний сайт Міжнародної організації зі стандартизації (International Organization for Standardization, ISO) <https://www.iso.org/home.html>

5. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

СУЧАСНИЙ СТАН РЕФОРМ В СИСТЕМІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ЯК ФАКТОР УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Нечипорук Любов Іванівна

доцент кафедри освітнього менеджменту та соціальної роботи
Рівненського державного гуманітарного університету,
кандидат педагогічних наук, доцент

Сучасний стан функціонування системи надання соціальних послуг населенню України в умовах воєнного стану є складними, а на окупованих територіях просто неможливими. В довоєнний період (до 2022 р.) проведенні дослідження практичної діяльності в системі надання соціальних послуг показало, що якість, адресність надання та доступність до соціальних послуг в Україні були низькими, а бюджетні соціальні видатки на фінансування надання таких послуг покривали тільки третину від їх потреби. На підставі цього виникла невідкладна потреба в модернізації управління системою надання соціальних послуг. Це дало б змогу реалізувати в

повній мірі положення зазначеного Закону України «Про соціальні послуги» [5], з прийняттям якого, було створено законодавчу базу щодо правового регулювання відносин в системі надання соціальних послуг.

У контексті викладеного вище, актуальним є розроблення концептуальних засад модернізації системи надання соціальних послуг, метою яких повинно стати підвищення ефективності функціонування системи надання соціальних послуг. Модернізація системи надання соціальних послуг повинна проводитися системно, цілеспрямовано та базуватися на таких основних принципах та критеріях ефективності її функціонування :

децентралізації та субсидіарності відповідно до яких соціальні послуги повинні бути децентралізованими, автономно керованими, надаватися на найближчому для їх отримувача рівні;

адресності в наданні соціальних послуг;

зорієнтованості на задоволення потреб отримувачів таких послуг;

рівноправності суб'єктів, що надають соціальні послуги незалежно від форм власності на ринку таких послуг, в отриманні доступу до бюджетного фінансування тощо;

прозорості, підзвітності суб'єктів, що надають соціальні послуги та в системі надання таких послуг в цілому;

забезпечення якості соціальних послуг, що передбачає введення мінімальних державних стандартів якості та здійснення постійного контролю за їх дотриманням;

ефективності в наданні соціальних послуг;

раціональності в розпоряджанні виділеними бюджетними коштами;

співпраці, партнерства між представниками держави, громадського та приватного суспільних секторів, суб'єктами, що надають соціальні послуги та їх отримувачами;

належного фінансового, наукового, інституційно-організаційного, інформаційного та іншого ресурсного забезпечення [2].

Приведення вітчизняної системи надання соціальних послуг у відповідність до європейських вимог, норм і стандартів - ціль середньострокового періоду модернізації, яка є важливою з огляду

на євроінтеграційний курс державної політики України. Прийнятим Верховною Радою України Законом України № 1678-VII від 16 вересня 2014 року ратифіковано Угоду про асоціацію між Україною та ЄС [4]. Глава 21 Угоди присвячена співробітництву між Україною та ЄС в галузі зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей, зокрема шляхом просування ініціатив, що стосуються політики в системі соціального захисту, соціального діалогу та соціального включення.

А відтак, міжнародне співробітництво в системі організації та надання соціальних послуг є ефективним, ефективним управлінським інструментом для вирішення цілі, завдань середньострокового періоду модернізації. До ключових завдань міжнародного співробітництва, яке повинно базуватися на обміні кращим досвідом, практичною роботою та науковою інформацією, слід віднести: вдосконалення фінансового, нормативно-правового забезпечення системи соціальних послуг; впровадження в практику новітніх технологій тощо [2].

Неодмінною умовою подальшого розвитку системи надання соціальних послуг в Україні є забезпечення соціальної безпеки. Відповіддю на виклики і загрози соціальній безпеці України мають стати: формування ефективної державної політики щодо подолання бідності; запобігання соціальним відторгненням, соціальне залучення та створення умов для соціальної інтеграції осіб, що перебувають у складних життєвих обставинах, особливо внутрішньо переміщені особи.

Внутрішньо переміщені особи - соціальна група населення, яка утворилася в результаті військової агресії, більшість із яких перебувають в складних життєвих обставинах, а тому потребують надання соціальних послуг. Основні напрями державної соціальної політики у цій сфері мають здійснюватись за такими напрямками: створення і ведення централізованої системи моніторингу кількості та потреб внутрішньо переміщених осіб з метою отримання достовірної інформації щодо потреби в соціальних, освітніх і медичних послугах; забезпечення надання усіх форм соціальних послуг вимушено переміщених осіб; створення тимчасових соціальних служб для здійснення комплексного соціального супроводу (юридичної підтримки, соціальних, освітніх, медичних

послуг), які матимуть офіційний статус і необхідне фінансування; внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо порядку фінансування програм із надання соціальних послуг на основі соціального замовлення та запровадження оплати діяльності спеціалізованих організацій і приватних підприємств у системі надання соціальних послуг вимушено переміщеним особам; тимчасове працевлаштування переселенців, залучення їх до оплачуваних громадських робіт; стимулювання створення для зазначеної категорії нових робочих місць; централізоване надання державою соціальних послуг мирним жителям прифронтових територій, де проводяться військові дії, насамперед найбільш уразливим категоріям - вихованцям і клієнтам закритих закладів інтернатного типу, особам з інвалідністю та членам їхніх сімей, які здійснюють догляд; особам похилого віку з обмеженням рухливості; та ін. [2].

Результати, які отримано в ході дослідження модернізації системи надання соціальних послуг, як імперативу удосконалення управління нею дають підстави зробити висновки, що:

модернізація системи надання соціальних послуг в Україні є необхідною умовою удосконалення публічного управління цією системою;

базові компоненти модернізації це : підвищення ефективності функціонування системи надання соціальних послуг;

пріоритетами та завданнями адаптації національної системи соціальних послуг є приведення її до відповідних норм та стандартів ЄС як генеральної лінії євроінтеграційних процесів України.

Список використаних джерел

1. Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до позачергового Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки». – К. : НІСД, 2014. – 148 с.

2. Дубич К. В. Механізми державного управління системою надання соціальних послуг : дис. ... д-ра держ. упр. : 25.00.02. Київ, 2015. 451 с.

3. Економічна складова Угоди про асоціацію між Україною та ЄС : наслідки для бізнесу, населення та державного управління /

автор. кол. : О. Бетлій, М. Риженков, К. Кравчук та ін. Під ред. І. Бураковського, В. Мовчан. К. : Ін-т екон. досліджень і політ. консультацій, 2014. 139 с.

4. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII // Відом. Верховної Ради України : офіц. вид. 2014. 3 жов. (№ 40). С. 2843. Ст. 2021.

5. Про соціальні послуги : [Закон України від 19 черв. 2019 р. № 966-IV (із змінами, внесен. згідно із 8 Законами у 2020-2022 рр.)] // Офіц. вісн. України. – 2019. – 1 серп. (№ 29). – С. 52. – Ст. 1435.

ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПОДОЛАННЯ ВІДЧУТТЯ САМОТНОСТІ У ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

Пінчук Катерина Василівна,

здобувачка другого (магістерського) рівня освіти спеціальності «Соціальна робота», Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика, м. Київ

Самотність – надзвичайно поширене явище в сучасному світі. Воно вивчалось багатьма дослідниками в різних наукових галузях. До відомих психологів, які досліджували питання самотності, можна віднести таких, як: Е. Берн, Р. Вейс, Т. Джонсон, Г. Зілбург, І. Кон, К. Мустакас, Л. Попелу, Д. Рісмен, К. Роджерс, У. Садлер, Г. Саліван, П. Слейтер, Е. Фромм.

У «Енциклопедії філософії» за редакцією В. Шинкарука самотність пояснюється як «стан буття людського існування, в якому відбувається зовнішнє чи внутрішнє відокремлення». У філософському словнику трактується як стан і відчуття людини в реальній чи уявній депривації спілкування [4, с. 1–2]. Самотність – екзистенційна ситуація людського буття, у межах якої відбувається зовнішнє чи внутрішнє відокремлення людей [8, с. 564]. Самотність також являє собою соціально-психологічне явище, емоційний стан, пов'язаний з відсутністю близьких, позитивних

емоційних зв'язків з людьми та / або зі страхом втрати їх у результаті вимушеної або наявної психологічної причини соціальної ізоляції.

Проблема самотності набуває особливої актуальності у людей літнього віку. Старіння людини є фундаментальним універсальним біологічним процесом, який досягається за конкретних соціокультурних умов. Старіння – це складне явище, яке поєднує в собі особисті, соціальні та економічні аспекти життя людини. Україна входить до 30-ти «найстаріших» країн світу зі збільшенням літнього населення, що демонструє досить тривожну тенденцію. У 2007 році населення пенсійного віку становило 23,9%, а це понад 11 млн осіб. За рівнем старіння (частка населення старше 65 років) Україна посідала 11 місце у світі, а у 2025 році підніметься на 9 місце. За національними прогнозами населення до 2025 року частка населення старше 60 років досягне 25 % і перевищить 26 % до 2030 року. Це означає, що Україна є і буде однією з «найстаріших» країн світу, водночас на національному рівні цьому питанню приділено недостатньо уваги [2, с. 7-8].

Люди похилого віку, які вже часто стикаються з ізоляцією, можуть зазнавати ще більшого відчуття самотності в умовах кризових ситуацій. Вже третій рік все українське суспільство переживає одне з найгостріших кризових явищ - військову агресію. Під час військових конфліктів ситуація з самотністю серед людей похилого віку значно ускладнюється додатковими факторами, які негативно впливають на їхнє психоемоційне і фізичне благополуччя. Зокрема:

- Соціальна ізоляція та переміщення (Військові конфлікти часто призводять до масових переселень населення. Люди похилого віку можуть залишатися поза увагою під час евакуацій, що посилює їхню ізоляцію. Унаслідок конфліктів сім'ї можуть розпадатися, діти можуть виїжджати за кордон, залишаючи літніх батьків без підтримки);

- Психологічний тиск (Військова агресія викликає стрес, тривогу та страх, що особливо сильно відчувається людьми похилого віку, які вже можуть мати проблеми з психічним здоров'ям. Під час конфліктів часто відбувається втрата близьких, що загострює відчуття самотності і безнадії);

- Обмежений доступ до медичних та соціальних послуг (В умовах конфлікту знижується доступ до медичних послуг, особливо для людей похилого віку, які потребують регулярного лікування. Закриття соціальних установ, таких як будинки для літніх людей, призводить до ще більшої ізоляції);

- Стереотипи та упередження (В умовах військової агресії можуть посилюватися стереотипи про літніх людей як про "тягар" або "непридатних" для активного життя, що призводить до їхньої подальшої ізоляції);

- Технологічні бар'єри (В умовах конфлікту, коли технології можуть стати важливим засобом зв'язку, недостатня грамотність у користуванні ними стає серйозним бар'єром для літніх людей).

Подолання відчуття самотності можливе лише в процесі соціальної комунікації. Соціальна комунікація – це інструмент соціальної інженерії, який використовує комунікаційні технології для створення, пошуку, організації, трансляції, обміну, збереження та вимірювання впливу на реципієнтів з метою регулювання соціальної поведінки, взаємодії та соціальних відносин у суспільстві. У сучасній науці існує кілька основних способів розуміння природи соціальної комунікації як публічної. Зокрема, спілкуванням вважається: механізми, що забезпечують існування і розвиток людських стосунків, включаючи всі психологічні символи, засоби їх передачі в просторі та збереження в часі (Ч. Кулі); обмін інформацією між складними динамічними системами та їхніми частинами, здатними отримувати, накопичувати та перетворювати інформацію (А. Урсул); інформаційна асоціація суб'єкта з тим чи іншим об'єктом (М. Каган); суспільні методи сприяння взаємній адаптації людей (Т. Шибутані); акт передачі інформації від мозку однієї людини до іншої (П. Сміт, К. Беррі, А. Пулфорд); специфічні процеси інформаційного обміну, передачі емоційного та інтелектуального змісту (А. Зверінцев, А. Панфілова).

В. Різун вважає, що соціальну комунікацію слід розуміти як систему соціальної взаємодії, яка включає певні способи, методи, засоби та принципи встановлення та підтримки контактів на основі професійно-технічної діяльності, спрямованих на розвиток, організацію та соціалізацію. Роль ініціатора спілкування зазвичай виконує соціальна комунікаційна агенція, що обслуговує. До цього

відноситься поліпшення відносин, модернізація, яка формується між різними соціальними інститутами. Соціальна комунікація формується за законами комунікації, але, як і будь-яка технічна річ, вона передбачає використання наукових знань про комунікацію та все, що використовується для організації процесу соціального спілкування [7, с. 7–9]. Термін «соціальна комунікація» зазвичай тлумачиться трьома способами: передавати інформацію, думки та емоції у формі символів та символів; як процес з'єднання частин соціальної системи; як механізм визначення поведінки іншої людини [5, с. 21–22].

З досягнення ефективних результатів в подоланні відчуття самотності людьми літнього віку, виділяються наступні прояви соціальної комунікації. Наведемо можливості їх практичної реалізації:

1. Соціальна інтеграція:

- Програми підтримки: Створення клубів за інтересами, де люди похилого віку можуть спілкуватися, обмінюватися досвідом та знайомитися. Наприклад, організація груп для художньої діяльності, настільних ігор або музичних зустрічей;

- Волонтерство: Заохочення старших людей до участі у волонтерських проєктах, що надає їм відчуття значущості та корисності.

2. Технологічні рішення:

- Цифрові інструменти: Навчання користуванню смартфонами та комп'ютерами для підтримки зв'язку з рідними через відеодзвінки та соціальні мережі;

- Онлайн-платформи: Розробка простих платформ для онлайн-занять, курсів або груп за інтересами.

3. Психологічна підтримка:

- Консультації: Забезпечення доступу до психологів, які спеціалізуються на роботі з літніми людьми, для допомоги в подоланні самотності;

- Групи підтримки: Організація регулярних зустрічей для обговорення проблем, спільного пошуку рішень і надання емоційної підтримки.

4. Освіта та підвищення обізнаності:

- Програми навчання: Проведення курсів для літніх людей, де їх навчають користуватися новими технологіями, основам безпеки в Інтернеті тощо;

- Підвищення обізнаності: Розробка інформаційних кампаній для суспільства про важливість спілкування з літніми людьми.

5. Організація заходів:

- Соціальні події: Проведення свят, концертів, лекцій, що забезпечують можливість спілкування та створення нових зв'язків;

- Культурні програми: Залучення літніх людей до театральних вистав, кіносеансів, екскурсій, що дозволяє їм бути частиною культурного життя.

6. Залучення громади:

- Громадські ініціативи: Створення проектів, що залучають літніх людей до активного життя громади, наприклад, участь у громадських зборах або патріотичних акціях;

- Сусідська підтримка: Створення ініціатив, де сусіди можуть допомагати один одному, що підвищує відчуття спільноти.

7. Партнерство з бізнесом:

- Спеціальні пропозиції: Співпраця з магазинами та закладами для розробки знижок та акцій для літніх людей, що стимулює їх до виходу з дому;

- Програми лояльності: Впровадження програм, які мотивують старших людей відвідувати місця, де вони можуть зустрітися з іншими.

8. Фізична активність:

- Спортивні програми: Організація занять з йоги, танців, аквааеробіки, які сприяють покращенню фізичного і психоемоційного стану;

- Пішохідні прогулянки: Формування груп для прогулянок, що також допомагає створити соціальні зв'язки.

9. Сімейна підтримка:

- Сімейні програми: Заохочення молодшого покоління до активнішого спілкування з літніми родичами, організація спільних заходів;

- Підтримка в ухваленні рішень: Допомога родичам у навчанні, як краще підтримувати своїх близьких, щоб зменшити відчуття самотності.

10. Дослідження та статистика:

- Аналіз причин: Проведення соціологічних досліджень для виявлення основних причин самотності серед людей похилого віку;
- Розробка програм: Використання отриманих даних для створення цілеспрямованих програм і ініціатив, адаптованих до потреб літніх людей.

Запропоновані прояви соціальної комунікації сприятимуть подоланню відчуття самотності людьми літнього віку. Групові заходи та заходи підтримки, волонтерство та спільні фізичні активності можуть значно покращити якість життя літніх людей, допомагаючи їм відчувати себе частиною суспільства. Активне впровадження в роботу цих рекомендацій сприятиме емоційному благополуччю, загальному розвитку соціальних зв'язків в цій вразливій категорії населення.

Список використаних джерел:

1. Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2019. Том VII. Екологічна психологія. Вип. 48. URL: <https://cutt.ly/4F9Krzk> (дата звернення: 15.03.2022).
2. Визначення віку, з якого особа може вважатися особою похилого віку: огляд міжнародного досвіду та національні практики. URL: <https://cutt.ly/lF9XN9h> (дата звернення: 17.03.2022).
3. Населення України. Імперативи демографічного старіння. Київ, 2014. 288 с. URL: <https://cutt.ly/lF9Viof> (дата звернення: 12.03.2022).
4. Проблема самотності в сучасному світі. URL: <https://cutt.ly/dF9Kz7Y> (дата звернення: 10.04.2022).
5. Почепцов Г. Г. Соціальні комунікації і нові комунікативні технології. Комунікація. 2010. № 1. С. 19–26.
6. Різун В. В. До питання про соціальнокомунікаційні наукові проблеми і про наукові проблеми взагалі. Актуальні дослідження українських наукових шкіл у галузі соціальних комунікацій: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ : Інститут журналістики, 2013. С. 8–25.

7. Різун В. Соціальні комунікації як інженерне вчення, або соціальні комунікації в системі соціального інжинірингу (соціальної інженерії). Комунікація. № 2. 2012. С. 8–18.

8. Філософський енциклопедичний словник. Київ, 2002. 742 с. URL: <https://cutt.ly/GF9K4Ov> (дата звернення: 15.03.2022).

9. National poll of healthy aging: University of Michigan, 2019. URL: <https://cutt.ly/ZF9Khrf> (дата звернення: 15.03.2022).

ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ

Поліщук Ірина Петрівна

старший викладач кафедри соціальної освіти та соціальної роботи Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
м. Київ.

В умовах триваючого військового конфлікту в Україні, особливо з початком повномасштабних бойових дій, соціальний захист військовослужбовців набуває вкрай важливого значення. Конституція та законодавство України гарантують, що держава забезпечує соціальний захист громадян, які перебувають на військовій службі у Збройних Силах, та членів їх сімей.

Про актуальність проблематики соціального захисту військовослужбовців свідчать наукові праці та дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців, як: І. Дацюк, В. Пашинський, В. Бондар, С. Пасіка, А. Синиця та ін. Проблеми соціальної роботи з військовослужбовцями та їхніми сім'ями присвячено наукові пошуки Н. Гусак, О. Бойко, О. Міхєєвої, Т. Назарчук, І. Трубавіної та інших дослідників.

Щодо визначення поняття «соціальний захист», то С. Устинов зазначає, що це діяльність соціально орієнтованої держави, яка здійснюється через комплекс організаційно-правових та соціально-економічних заходів, метою яких є: по-перше, створення для

працевдатних громадян належних умов для забезпечення своїх соціально-економічних та духовних потреб; по-друге, гарантоване забезпечення громадянам, які потребують соціальної допомоги, рівня життя не нижче від прожиткового мінімуму [4].

Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (стаття 1) визначає соціальний захист військовослужбовців як діяльність (функція) держави, спрямована на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі. Це право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працевдатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, у старості, а також в інших випадках, передбачених законом [3].

Проблеми соціального захисту військовослужбовців регламентуються Конституцією, законами та іншими нормативно-правовими актами, які поділяються на дві групи: загальні закони, які визначають державну політику та регулюють відносини у сфері соціального захисту; спеціальні законодавчі акти та підзаконні акти, які регламентують соціальний захист конкретного соціального прошарку – військовослужбовців і членів їхніх сімей, вирішення конкретних соціальних проблем.

До першої групи належить Конституція України, де у ст. 17 зазначено: «Держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних силах України та інших військових формуваннях, а також членів їх сімей» (Конституція, 1996).

До другої групи законів України належить досить велика кількість законодавчих актів, що регламентують питання соціального захисту військовослужбовців: «Про Збройні Сили України»; «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців

та членів їх сімей»; «Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби в зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їхніх сімей»; «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ» тощо.

Також певні елементи соціального захисту військовослужбовців врегульовуються кодифікованими актами законодавства, які регулюють відносини в різних сферах суспільного життя (Податковий, Житловий та Земельний кодекси України) [1].

У зв'язку з особливим характером військової служби, яка пов'язана із захистом Вітчизни, військовослужбовцям надаються визначені законом пільги, гарантії та компенсації.

До ключових напрямів діяльності органів державної влади у сфері соціального захисту військовослужбовців належать:

1) створення єдиного реєстру учасників АТО, що дозволить забезпечити їм та їхнім сім'ям належний рівень соціального захисту та гарантій (формування і введення бази даних; встановлення статусу учасника бойових дій, що дає право на відповідні пільги та компенсації; забезпечення гарантованого виконання державою прав інвалідів-учасників АТО; підтримка сімей військовослужбовців, які загинули в зоні АТО тощо);

2) побудова ефективної моделі грошового забезпечення військовослужбовців;

3) створення дієвого механізму забезпечення житлом військовослужбовців та їхніх сімей;

4) підвищення ефективності існуючої системи пільг та компенсацій для учасників АТО та членів їхніх сімей;

5) удосконалення механізму вирішення соціальних проблем в умовах військового навчання, несення бойової та допоміжної служби;

6) створення системи психологічної та фізіологічної реабілітації;

7) забезпечення санаторно-курортним лікуванням [2].

Таким чином, у своїй сукупності правовий захист відіграє важливу роль у роботі з військовослужбовцями і представляє собою низку ефективних засобів і механізмів, які соціальний працівник може використовувати з метою виконання конкретних завдань щодо розв'язання проблем та покращення результатів соціальної роботи.

Список використаних джерел:

1.Мазуренко Л. І. Основні засади державної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців: нормативно-правове забезпечення. Актуальні проблеми політики. 2023. Вип. 71. С. 225

2.Матрос О. О. Система соціального захисту в Україні: навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань: Візаві, 2021. С. 89.

3.Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 № 2011-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>.

4.Устинов С.О. Співвідношення термінів «соціальний захист» та «соціальне забезпечення» в законодавстві України. Юридична наука і практика. 2011. № 2. С. 94.